

Tvärvetenskaplig forskning om viktiga framtidsfrågor

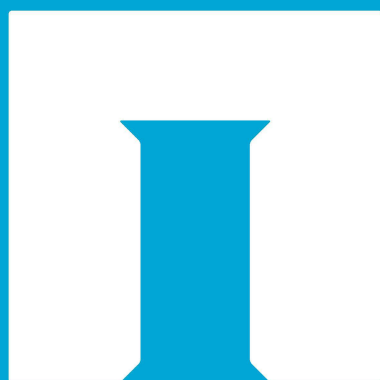

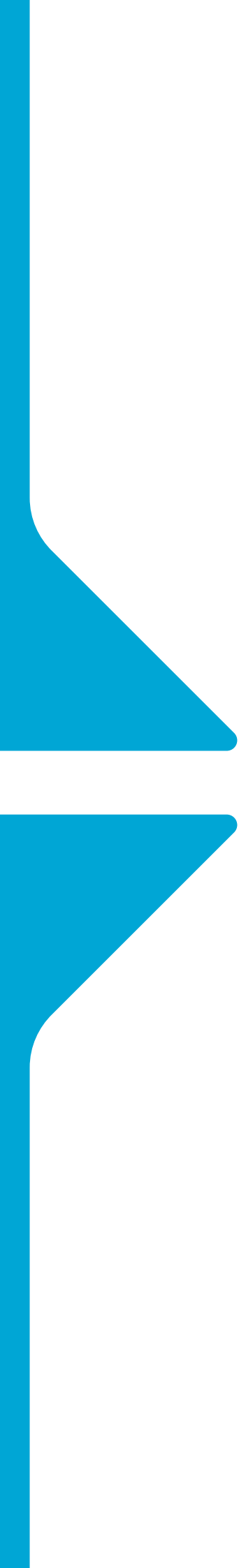
Den 3 juni 2025 arrangerades ett seminarium för att presentera rapporten "Insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk" som tagits fram på uppdrag av Vetenskapsrådet. En stor genomgång av studier från såväl Sverige som andra länder gicks igenom och bland de metoder som uppvisade bäst resultat finns fokuserad avskräckning och psykosociala insatser inom kriminalvården. Forskarnas huvudbudskap var dock att Sverige i nuläget saknar utvärderingsförmåga på det brottsförebyggande området. Inte en enda av de studier som utförts i Sverige höll tillräcklig kvalitet för att kunna användas i sammanställningen.

På bild syns en av forskarna i projektgruppen som utförde studien, sociologen Hernan Mondani, på lanseringsseminariet på Posthuset i Stockholm.

FOTO: HENRIC KARLSSON

1.	Vd har ordet	4
2.	Forskning för framtiden	8
3.	Forskningsprojekt	62
4.	En dynamisk forskningsmiljö	82
5.	Publicerat	96
6.	Public outreach	104

1

1

Vd har ordet

BILD AV: CATO LEIN

Institutet för framtidsstudier har under filosofen Gustaf Arrhenius dryga decennium som vd vuxit så det knakar och nyligen blev det klart att han får förtroende att leda verksamheten ytterligare fyra år, fram till 2030. Det innebär att hans tid som chef för IFFS nästan på året sammanfaller med FN:s handlingsplan Agenda 30, entusiastiskt antagen 2015 med 17 tydliga mål för att skapa en fredligare och hållbarare värld till år 2030. Målsättningens fiasko är redan uppenbart, och det aktuella mörkret på freds- och klimatfronten visade sig avgörande för Gustaf Arrhenius vilja att fortsätta utveckla en av Europas mest dynamiska forskningsmiljöer.

Så det var inte självklart att tacka ja?

– Nej faktiskt inte. Jag hade tänkt gå vidare och mer fokuserat ägna mig åt filosofisk forskning, men hur mycket betydelse man än försöker tillskriva sin egen forskning kan det aldrig mäta sig med vad man kan åstadkomma med ett helt forskningsinstitut. Det vore ju fäbnigt att låtsats som att en enskild forskningsmiljö kan rå på det dystra världsläget, men med framtidsorienterad tvärvetenskaplig forskning går det ändå att bidra med väldigt mycket, inte minst till Sveriges motståndskraft och utveckling. Till syvende och sist kommer kunskap, även om den för tillfället är hotad från flera håll just nu, att spela en avgörande roll för vartåt mänskligheten rör sig. För hur vi gemensamt ska hantera eländen och möjligheter. Och det är sådan solid kunskap vi tar fram här. Så ja, det förfärliga världsläget motiverade mig.

Och vad vill du göra de kommande åren?

– Fortsätta med mycket av allt vi redan gör men givetvis öppna flera nya forskningsfronter vad gäller den artificiella intelligensens samhällspåverkan. AI är ju inte ett speciellt forskningsområde vid institutet längre utan AI finns i allt; i vår forskning om demokrati, rättvisa, klimatkrisen och inte minst i våra långsiktiga framtidsstudier och forskning om interna och externa hot, som organiserad brottslighet och främmande maktens infiltration. En dyster men nödvändig forskning jag vill bygga upp handlar om hur AI nu snabbt förändrar krigens villkor.

Vilka blir framtidens stridsmedel och arméer, och i vilken grad kommer de att hanteras eller bestå av människor? Kommer det undergräva staters krigsmonopol ytterligare? Vi har sett hur Kremls påverkansoperationer fördjupats och hur Vita huset på flera sätt hamnat i knät på techmiljardärer. Vilka är framtidens strategier för att utöva makt, kontrollera eller ta andras territorium? Så geopolitik kommer vi helt klart forska på mer än tidigare.

– Ett annat skärpt fokus blir på demokratins överlevnad och utveckling. Den nya ojämlikhetens konsekvenser för demokratin har studerats alldeles för lite. Även om alla fått det bättre så har vi ett snabbt växande samhällsproblem i det faktum att ett fåtal superrika personer och gigantiska bolag nu kan underminera demokratin och ändra spelreglerna. För egen del tror jag inte att demokratin kan överleva med en klick av befolkningen som svävar helt fritt från andra och naturligtvis kommer använda sin ekonomiska makt politiskt – och då kommer frågan vad vi ska göra åt det. Med vilka argument, teorier och redskap kan problemet hanteras? Det paradoxala med Trump är ju till exempel att trots att han givit techmiljardärer makt så har han samtidigt visat att den yttersta makten fortfarande är politisk och faktiskt trumfar ekonomi. Det vill säga politiken är inte död, den kan användas. Vilket ju också var erfarenheten från pandemin. Så ekonomisk och global demokrati kommer också ligga i fokus. Bland mycket annat.

Vad var det viktigaste som hände i verksamheten 2025?

– Svårt att välja ut en sak, men att vi beviljades 40 miljoner från Mistra för att studera korruption och miljöbrott är såklart en stor händelse. Inte för pengarna i sig, utan för att jag vet att vi kommer att kunna leverera en hel palett av användbara rön. Många miljöbrott handlar om korruption, och sker på kommunnivå. Vi kan koppla ihop kriminologer, statsvetare, jurister och naturvetare på ett helt unikt sätt. Som forskare älskar man att få ansvar, och detta uppdrag är ett väldigt stort ansvar.

Men på finansieringsfronten kom ett bakslag, vad handlade det om?

– Ja, utbildningsdepartementet drog ner vårt basanslag från 20 till 10 miljoner utan att vi fått en rimlig förklaring. Institutet finansieras ju på två sätt, dels med projektanslag för forskning och dels med ett årligt anslag från staten. Vad gäller projektanslagen var 2025 fantastiskt, vi beviljades runt 55 miljoner. Och i den delen har vi också enorm bredd och beviljas pengar från ett stort antal svenska och internationella forskningsfinansiärer. Men de pengarna är strikt öronmärkta för specifika studier. För att initiera egna projekt, ha en administration och kommunikation som ger stöd åt våra nu över hundra forskare måste vi ha ett rimligt anslag från staten. Och det har vi inte nu. Det gör oss sårbara. Vilket inte är hållbart i längden.

Någon rekrytering du är särskilt nöjd med?

– Många, vi söker alltid de bästa, inte bara de individuellt bästa utan de som stärker miljön som helhet bäst. Men givet den snabba AI-utvecklingen är jag väldigt glad att vi knutit till oss statsvetaren Eva Erman som forskar om AI, demokratisk legitimitet och makt, och filosofen Anandi Hattiangadi som forskar om intelligens och medvetande, frågor som blir alltmer brännande ju mer verksamhet och beslut som tas över av maskiner. AI-branschen är manligt präglad med modeller som ofta utgår från en ytlig förståelse av mänsklig intelligens. Med sin bakgrund i Cambridge, Oxford och Toronto stärker Hattiangadi institutet internationella förankring på fältet och under 2025 har flera av våra AI-satsningar mötts på väldigt intressanta sätt. AI förändrar ju politikens landskap snabbt, till exempel hur information cirkulerar och konsumeras och därmed på vilka sätt man kan bedriva politik – Trump är ett paradigmiskt exempel. Men hur ska vi hantera dessa förändringar på ett sätt som stärker snarare än försvarar demokratins grundvalar? Ermans forskning är högaktuell för demokratins framtid. Jag är mycket spänd på vad dessa två toppforskare ska leverera, i samspel med institutets alla redan etablerade AI-forskarteam.

– Men även rekryteringen av statsvetaren Andreas Duit är unikt lyckad eftersom den så fint illustrerar IFFS styrkor framför andra: tvärvetenskaplighet och långsiktig kunskapspåverkan. Duit har gjort nydanande empirisk forskning på miljöfronten och fick av IFFS i uppgift att sy ihop ett team och vara huvudansvarig för vår stora miljö- och korruptionsansökan som sedan beviljades från Mistra. Detta är ett typexempel på hur någon kan knytas upp för att på ett dynamiskt sätt fånga upp den bredd, spets och spänst som finns här på IFFS.

– På den ekonomistategiska fronten rekryterade vi Laura Sprechmann, tidigare vd på Nobel Prize Outreach, för att stärka just bredden i vår finansiering. Det går inte längre att förlita sig på ett fåtal forskningsfinansiärer, i framtiden kommer man behöva många. Stora. Och internationella. Vi har på senare år haft flera framgångar med riktigt stora ansökningar på över 35 miljoner från bland andra European Research Council, Mistra och andra. Och vi kommer att behöva prioritera sådana större ansökningssatsningar. De är administrativt mer tungrodda, tar längre tid att förbereda och kräver ett mycket större forskningsåtagande både institutionellt och individuellt. Laura har precis den internationella bakgrund som krävs och ett stort kontaktnät och kommer att bredda IFFS finansieringsbas geografiskt, tematiskt och organisatoriskt.

IFFS har ett skarpare samverkanskrav än universiteten, vilket har institutets genomslag i den större offentligheten varit 2025?

– Till skillnad från lärosätena så är det för IFFS en lika viktig uppgift som själva forskningen. Vårt speciella samverkansuppdrag handlar ju egentligen om att upplysa beslutsfattare, inte allmänheten. Men påverkar man den allmänna debatten påverkar man på lång sikt också beslutsfattare så för mig är det väldigt viktigt att våra forskare bidrar till en levande offentlighet. Jag har inte räknat årets skörd av artiklar och teveinslag men min bild är att vi haft större genomslag än någonsin. Vår demografiforskning om framtida befolkningsstrukturer har ju närmast exploderat i massmedia. Liksom vår kriminologiforskning om ekonomisk brottslighet och gängkriminalitet. För att inte tala om Grönland, som varit i IFFS fokus långt innan Trumps senaste hot om att "ta ön" möblerade om det globala säkerhetsläget.

Gustaf Arrhenius, vd,
professor i praktisk filosofi

2.

Forskning för framtiden

Tvårvetenskaplig forskning om viktiga framtidsfrågor

Institutet för framtidsstudier är en fristående forskningsstiftelse för tvårvetenskaplig forskning om frågor som är av stor vikt för hur vi formar vårt framtida samhälle.

Institutet för framtidsstudier (IFFS) har två uppdrag. Det ena är att bedriva forskning om frågor av stor vikt för framtiden, det andra att kommunicera resultaten till beslutsfattare och bidra till en öppen och bred diskussion om framtida hot och möjligheter.

Verksamheten startades av regeringen 1973, men är sedan 1987 en självständig stiftelse som de senaste tio åren har expanderat kraftigt. Institutet är idag en internationellt erkänd, attraktiv och snabbfotad forskningsmiljö med fokus på viktiga samhällsfrågor. Våra forskare har bland annat bidragit med användbar kunskap i frågor om kriminella nätverk, AI-spridning, klimatetik, befolkningsutveckling och integration.

UTSIDAN AV CENTRALBADET, SAMMA BYGGNAD SOM INSTITUTET FÖR FRAMTIDSSTUDIER HAR KONTOR. FRANS GUSTAF KLEMMING (1859-1922), PUBLIC DOMAIN, VIA WIKIMEDIA COMMONS

Läs vidare om... (urval)

Barnafödande och miljöoro s. 12 • Wicked problems s. 18
De globala målen s. 22 • Spökarbete s. 40 • Normforskning s. 26
Samtal med Lea Ypi s. 34 • Konstnärlig forskning s. 33 • AI s. 36, 46, 48
Avhopparaktivitet s. 49 • Bör vi starta liv i rymden? s. 58

2025

72

projekt

22

av dem startade 2025

127

anställda

106

av dem forskare

136

vetenskapliga publikationer

(artiklar, bokkapitel & böcker)

55

seminarier

27

forskarseminarier

28

publika seminarier

29

finansiärer

I alfabetisk ordning: Borgholms kommun, Centrum för idrottsforskning, Delegationen för Migrationsstudier, EU Horizon Europe RIA, EU Horizon Europe ERC, Familjen Kamprads stiftelse, Formas, Forte, Global Challenges Foundation, Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse samt Tore Browaldhs stiftelse, Johan och Jakob Söderbergs stiftelse, Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse, Mediemyndigheten, Mistra, Myndigheten för psykologiskt försvar, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, National Philanthropic Trust, Nordic Research Council for Criminology, Postkodlotteriets stiftelse, Ragnar Söderbergs Stiftelse, Riksbankens Jubileumsfond, Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenbergs minnesfond, Stiftelsen Natur & Kultur, Stockholms stad, Svenska Institutet, Svenska Litteratursällskapet Finland, Sättila Foundation, Vetenskapsrådet, Wallenberg AI, Autonomous Systems and Software Program – Humanity and Society

VARFÖR VILL ALLT FÄRRE BLI FÖRÄLDRAR?

Sedan drygt ett decennium tillbaka har barnafödandet fallit i stora delar av världen. Sverige är inget undantag. Vad säger forskningen om den här utvecklingen? Vilka orsaker är troliga? Vilka går att avskriva? Forskare på IFFS har under 2025 belyst dessa frågor från olika vinklar.

I Sverige ligger det totala fruktsamhetstalet nu på historiskt låga 1,43 barn per kvinna. Nedgången inleddes runt 2010 och har skett i hela Norden såväl som i övriga Europa, Nordamerika, Kina, Brasilien, Indonesien och flera andra länder.

– Det är en nedgång i de flesta höginkomstländer, och i flera övre medelinkomstländer är fallet till och med ännu kraftigare. Skillnaden mellan rika och halvrika länder har nästan suddats ut. Vi har nu ungefär samma genomsnittliga barnafödande i övre medelinkomstländer som i höginkomstländer, säger Martin Kolk, docent i demografi, och forskare vid Institutet för framtidsstudier.

Det här är en utveckling som sker nästan samtidigt i länder som sinsemellan skiljer sig mycket. Detta gör det svårt att peka ut nationella faktorer som huvudförklaring. Varken ekonomiska kriser, förändringar i familjepolitiken eller skillnader i pandemirespons ger några svar.

– Det verkar till exempel inte finnas något mönster alls när man tittar på länder med stora nedstängningar och små nedstängningar, säger Martin Kolk.

Även i Sverige saknas tydliga politiska eller ekonomiska förklaringar. Nedgången ser likadan ut oavsett inkomst, bostadsort eller social grupp.

– Nedgångarna för hög- och låginkomsttagare ser likadana ut och vi ser parallella nedgångar i storstäder, mindre orter och landsbygdskommuner, säger Gunnar Andersson, professor i demografi vid Stockholms universitet som på ett seminarium på IFFS under 2025 gav en översikt om vad forskningen vet hittills.

Även fast nedgången inleddes redan 2010 är det inte förrän de senaste åren som det uppmärksammas på bred front i samhällsdebatten och av politiker. Anledningen är delvis att det faktiska antal barn som föddes hölls uppe av att antalet

kvinnor i barnafödande åldrar var relativt

många i början av 2010-talet. Det var då som de stora kohorterna som föddes i slutet av 1980- och i början av 1990-talet började få barn. Nedgången i fertilitet kompenseras alltså av att många kom i barnafödande ålder. Dessa krafter tog ut varandra vilket sköt avtrycket i statistiken på framtiden.

Första barnet nyckeln

Även om inte forskningen exakt kan fastställa orsakerna, visar studier på att nedgången, åtminstone i Sverige, nästan helt är knuten till att färre skaffar sitt första barn. När människor väl blivit föräldrar är sannolikheten att få barn nummer två eller tre i stort sett oförändrad. Nedgången handlar alltså i Sverige om en minskad benägenhet att överhuvudtaget bli förälder.

Till skillnad från tidigare perioder sker minskningen nu i alla åldersgrupper, även bland personer i 30–34-årsåldern där barnafödandet traditionellt varit som högst. Det innebär att födslar inte kan skjutas upp och tas igen senare i livet.

– På 90-talet var det en nedgång bland endast de yngre som sen hämtades upp fem–tio år senare. Den här gången kommer det inte att kunna hämtas upp, säger Gunnar Andersson.

Sammantaget pekar detta mot en bredare förändring i hur människor ser på föräldraskap och långsiktiga livsval. En orsak som det spekulerats kring är svårigheter på " dejtingmarknaden". Men data från forskningen stödjer inte den teorin.

– Vi finner inte någon märkbar nedgång i parbildning. Kvinnor och män flyttar samman som tidigare, men de samboende paren går inte vidare och skaffar barn. Man gifter sig inte heller i samma utsträckning som tidigare, säger Gunnar Andersson.

En annan orsak som har undersökts av Martin Kolk tillsammans med Kirsti Jylhä och Malcolm Fair-

PÅ BILD: KIRSTI JYLHÄ, MARTIN KOLK OCH MALCOLM FAIR-
BROTHER
BILDER AV: HENRIC KARLSSON

brother på IFFS är vilken roll klimat- och miljöfrågorna spelar. Just klimatoro och en allmän osäkerhet inför framtiden har anförts som skäl till att färre skaffar barn. Deras studie visade att många svenskar upplever ett tydligt samband mellan barnafödande, befolkningens storlek och miljöproblem. Däremot fann forskarna inget tydligt samband mellan denna oro och människors faktiska beslut att skaffa barn.

– Generellt sett verkar svenskar hålla med om att man bör begränsa barnafödandet av miljöskäl. Vi finner dock inte tydligt att detta har någon större effekt på det egna valet att skaffa barn, säger Martin Kolk.

Miljöoro är alltså sällan den avgörande faktorn, men den kan ändå påverka hur människor tänker och känner inför föräldraskap.

– Oro för miljön kan ändra samhällets normer och narrativ kring barnafödande, och därigenom potentiellt påverka framtida trender i barnafödande och psykiskt välbefinnande hos föräldrar, säger Kirsti Jylhä, forskare i psykologi.

Särskilt bland yngre generationer är klimatoron utbredd. Forskning har visat att många uttrycker osäkerhet inför att sätta barn till världen i en framtid präglad av klimatförändringar, ekologiska risker och global instabilitet. Även om de flesta ändå väljer att skaffa barn är det möjligt att oron tar sig andra uttryck, som ambivalens, skuld eller stress.

– Många är oroliga för barns framtid i en värld med allt större miljöproblem, och man kan även ha oro över hur man själv ska orka vara förälder mitt i en klimatkris, säger Kirsti Jylhä.

Pekar mot förändringar i global kultur

Att nedgången sker så brett, i så många länder gör att förklaringarna pekar mot bredare förändringar i en global kultur. I en mer globaliserad värld sprids ideal, normer och livsstilar snabbt över nationsgränser.

– Att det här sker samtidigt över hela världen tyder på förklaringar åt det här hållet. Vi konsumerar ungefär samma kultur i hela världen. Om du tittar på en influerare på TikTok från Mexiko, en från Sydkorea och en från Sverige, så kommer de att bete sig ungefär likadant och vara ungefär likadana. Mer så än för 20 år sedan, säger Martin Kolk.

Vad – om något – kan då politiker göra för att få upp barnafödandet? Råden från forskarna är rätt så få. Givet att nedgången inte är knuten till ekonomi, till vissa socialgrupper, till geografi eller arbetsmarknad är åtgärderna som politiker kan ta till begränsade. Gunnar Andersson manar därför till att inte göra något förhastat som riskerar att förstöra mer än vad det hjälper.

– Det här är ett globalt och internationellt fenomen som vi inte löser genom att till exempel riva upp den svenska familjepolitiska modellen, säger Gunnar Andersson.

IFFS
Play ▶

Se seminariet med Martin Kolk och Gunnar Andersson på YouTube: Varför föds det så få barn?

Ny satsning på forskning om korruption och miljöbrott

Korruption erkänns allmänt som ett hinder för effektiv och hållbar miljöstyrning. Ändå saknas tillräcklig forskning om hur olika typer av institutioner på olika sätt kan möjliggöra korruption och brott utan att detta egentligen innebär att några lagar har brutits. Det här är en kunskapslucka som ett team om 15 forskare från olika discipliner kommer att kunna fylla tack vare ett anslag om upp till 40 miljoner kronor för ett forskningsprogram med IFFS som programvärd.

BILD AV: JEREMY BISHOP ©UNSPLASH

Mistra CLEAN är ett fyraårigt, tvärvetenskapligt forskningsprogram med Institutet för framtidsstudier (IFFS) som programvärd, lett av programchef Andreas Duit, professor i statsvetenskap vid Institutet för framtidsstudier, och biträdande programchef Sverker Jagers, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

– Jag och hela forskarteamet är självklart mycket glada för att vårt program har beviljats finansiering. För oss innebär det en unik chans att få ta oss an en stor men viktig forskningsuppgift, och vi ser fram emot att påbörja arbetet så snart som möjligt. Vi är övertygade om att programmet kommer generera ny kunskap om ett svårundersökt problem, och vi hoppas också kunna ta fram praktiska lösningar, säger Andreas Duit.

Programmet kommer att analysera hur institutionella brister i form av regleringskapning, korruption och miljöbrott försvagar svensk miljöstyrning och påverkar naturmiljön negativt. Mistra CLEAN går bortom en snäv juridisk definition och studerar hela skalan från formellt laglig men skadlig påverkan till rena brott, samt hur dessa fenomen samverkar.

När IFFS vd Gustaf Arrhenius hörde talas om Mistras satsning agerade han direkt. –

PÅ BILD: ANDREAS DUIT
BILD AV: CATO LEIN

– Jag samlade några av de bästa forskarna inom statsvetenskaplig korruptionsforskning, kriminologi och statsvetenskaplig miljöforskning, men även jurister miljöekonomier och politiska teoretiker, där jag själv också ingår. Den tvärvetenskapliga ansatsen gör det möjligt för Mistra CLEAN att gå bortom traditionella juridiska definitioner och studera hela skalan från rena brott till skadlig påverkan, och även den viktiga frågan om institutionell design för att bekämpa denna skadliga verksamhet. Mistras stora stöd innebär att institutet kan skapa ny kunskap om ett komplext och svårundersökt problemområde med mycket stor betydelse för hållbar utveckling, säger Gustaf Arrhenius, vd och professor i praktisk filosofi vid Institutet för framtidsstudier.

Programmet har fyra huvudmål: (1) genomföra den första heltäckande kartläggningen av regleringskapning, korruption och brott i svensk miljöstyrning; (2) genomföra empiriska studier av orsaker till och konsekvenser av institutionella brister, med internationella jämförelser; (3) utveckla diagnostiska verktyg (enkätbaserade och AI-stödda) för att identifiera sårbarheter och stärka motståndskraften inom offentliga och privata organisationer; samt (4) kompetensuppbyggnad genom doktorand- och postdoktorstjänster samt tvärvetenskapliga kurser. Mistra CLEANs

sex arbetspaket omfattar: nationell kartläggning (WP1); analys av sårbarheter och korruptionsrisker (WP2); register- och rättsliga studier av miljöbrott (WP3); miljöeffekter av institutionella brister (WP4); utveckling av AI-baserade diagnostiska verktyg för att upptäcka och åtgärda korruptionsrisker inom organisationer (WP5); samt utåtriktad verksamhet och kapacitetsbyggande (WP6) med årliga policydaggar, policybriefs och samproduktion med praktiker. Förväntade resultat är vetenskapliga publikationer, nya datamängder, diagnostiska verktyg och riktlinjer för organisationer, samt i förlängningen stärkt tillit för svenska miljöskyddsinstitutioner.

Programmet genomförs i samarbete mellan flera ledande svenska lärosäten. Förutom IFFS deltar Quality of Government Institute (QoG) och Centre for Environmental Political Studies (CEPS) vid Göteborgs universitet, samt Södertörns högskola. Tillsammans samlar konsortiet expertis inom statsvetenskap, juridik, kriminologi och miljöekonomi. CLEAN är dessutom inbäddat i starka internationella forskningsnätverk, såsom Environmental Politics and Governance (EPG), Environment for Development (EfD) och Interdisciplinary Corruption Research Network, vilket ger internationell förankring och samarbete.

Mistra CLEAN A Research Programme on Capture, Corruption, and Crime in Environmental Governance

Programvärd: Institutet för framtidsstudier

Programchef: Andreas Duit, professor i statsvetenskap vid Institutet för framtidsstudier

Biträdande programchef: Sverker Jagers, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet

Budget: Upp till 40 miljoner kr

Tidsplan: 4 år

Övriga medverkande från IFFS: Gustaf Arrhenius, Amber Beckley, Ludvig Beckman, Amir Rostami, Bo Rothstein

Finansiär: MISTRA

Huvudmål

1 Heltäckande kartläggning av regleringskapning, korruption och brott i svensk miljöstyrning

2 Empiriska studier av orsaker till och konsekvenser av institutionella brister, med internationella jämförelser

3 Utveckling av diagnostiska verktyg för att identifiera sårbarheter och stärka motståndskraften inom offentliga och privata organisationer

4 Kompetensuppbyggnad genom doktorand- och postdoktorstjänster samt tvärvetenskapliga kurser

Stor kartläggning av den svenska makteliten

PÅ BILD: ANNA TYLLSTRÖM
BILD AV: ERIKA KARLSSON

1990 genomfördes en omfattande vetenskaplig studie av den svenska eliten inom ramen för Maktutredningen. Svaret då var att det fanns två huvudsakliga maktcentra: storföretagen och deras intresseorganisationer samt arbetarrörelsen med Socialdemokraterna och fackföreningarna. Mycket har hänt i Sverige sedan 1990. Hur ser makteliten ut i dag?

Snart kommer vi att få veta, tack vare ett forskningsbidrag från Vetenskapsrådet som gått till projektet Splittring eller enighet? Nätverk och organisationer i den svenska makteliten. Projektet kommer att dra igång 2026 och pågå i fyra år. Anna Tyllström, forskare i företags ekonomi, kommer att leda projektet.

De senaste trettio åren har ojämlikheten i kapitalinkomster Sverige ökat kraftigt, invandringen skiftat i karaktär och jämställdheten i ledarskapet ökat inom både stat och näringsliv. Att en stor del av den skattefinansierade välfärden har lagts ut på entreprenad har också gett upphov till nya företag och karriärvägar, och en påverkansbransch har vuxit fram mellan politik och näringsliv, där företrädare ofta är inflytelserika utan att ha formellt mandat. Alla de här förändringarna sammantagna pekar på att det kan ha skett ett skifte när det gäller den ekonomiska och kulturella sammansättningen av eliter, liksom ändrade mönster gällande hur dessa interagerar med varandra.

– Eliter är grupper av personer som utövar oproportionerligt stor makt över hur vårt samhälle ser ut, det kan handla både om formell och mer osynlig informell makt. Det här är inget ovanligt i demokratier, men just för att de har den här makten är det viktigt att förstå vilka de är, hur de påverkar vårt samhälle, hur öppna de är

och vad de gör för att behålla sin maktposition, säger projektledare Anna Tyllström.

Projektet kommer att undersöka vilka som tillhör den svenska eliten idag i näringsliv och politik och hur de är kopplade till varandra. Det görs genom att studera individer, deras nätverk och de organisationer de är aktiva inom. Det här kommer att göras med hjälp av metoder som social nätverksanalys och AI-baserade kartläggningar av individers biografier. Det innebär till exempel att man med hjälp av olika register letar upp personer som har någon form av formell makt och sedan söker information om hur deras nätverk ser ut.

Det team som ska utföra detta arbete utgörs av forskare som inom sina respektive fält – nätverkssociologi, statsvetenskap, organisationsteori och strategisk kommunikation – studerat just eliter i Skandinavien förut, och därför är väl rustade för uppgiften. Övriga teammedlemmar omfattar Christoph Houman Ellersgaard, Copenhagen Business School, och Anton Grau Larsen från Roskilde universitet som tillsammans gjort en grundlig kartläggning av den danska makteliten, Sofiya Voytiv vid FOI, samt statsvetaren Nils Gustafsson från Lunds universitet.

– Målet är att kunna belysa hur makt koncentreras och reproduceras i Sveriges toppskikt, och därmed bidra till ett mer transparent och rättvist samhälle, säger Anna Tyllström.

Networks and Organizations in the Swedish Power Elite

Projektledare:
Anna Tyllström, forskare i
företags ekonomi
Budget: 6,7 miljoner kr
Tidsplan: 4 år
Finansiär: Vetenskapsrådet

DE LÖMSKA, LÖMSKA PROBLEMEN

PÅ BILD: GUSTAF ARRHENIUS
BILD AV: CATO LEIN

PÅ BILD: JOE ROUSSOS
BILD AV: CATO LEIN

Följande text är skriven av Gustaf Arrhenius och Joe Roussos

Gustaf Arrhenius är vd för Institutet för framtidsstudier och professor i praktisk filosofi. Joe Roussos är filosof och forskare vid Institutet för framtidsstudier och Pro Futura Scientia Fellow vid filosofiska institutionen på Stockholms universitet.

Klimatförändringar, pandemier och AI-utvecklingens samhälleliga konsekvenser utgör alla exempel på problem som antas kunna hota mänsklighetens långsiktiga framtid. De är också exempel på vad man i vetenskapliga sammanhang ofta kallar för ”wicked problems”, eller lömska problem.

Begreppet har blivit mycket populärt och användningen bara fortsätter öka. Begreppet lanserades på 1970-talet av designteoretikerna Horst Rittel och Melvin Webber som kritiserade en typ av samhällsplanering som utgick ifrån att samhälleliga problem kan lösas på samma sätt som problem inom ingenjörskonsten. Detta är ett misstag, menade de, eftersom de flesta samhällsproblem är mer komplexa och därför ”lömska”. Men hur lömska är egentligen dagens lömska problem? Filosoferna Gustaf Arrhenius och Joe Roussos sätter begreppet under lupp, och frågar sig om inte dess popularitet gör oss onödigt pessimistiska om vår förmåga att lösa framtidens problem. Nedan följer ett utsnitt av deras text ”De lömska lömska problemen”, publicerad i sin helhet i *Tidskrift för politisk filosofi* 2025:1.

Termen ”lömskt problem” beskriver politiska problem som inte går att lösa på ett enkelt sätt. Användningen av termen är mycket bred och så vitt skilda problem som företagsstrategi, mjukvarudesign, fattigdom i städer och klimatförändringar har beskrivits som lömska problem. Som kontrast till detta använder Rittel och Webber ”tame”, som används för att beskriva sådant som är oförargligt och ej hotande. De beskriver begreppet lömskt problem i termer av tio faktorer. Denna lista över egenskaper är fortsatt inflytelserik och används regelbundet när man argumenterar för att ett problem är lömskt.

Det finns två generella problem med begreppet så som det definieras av Rittel och Webber vilket undergräver dess värde i analysen av samhällsproblem. För det första bygger deras karaktärisering av lömska problem på en ytlig och missvisande bild av vetenskapen (jfr Turnbull och Hoppe 2019). För det andra är flera av kriterierna i definitionen vaga och mångtydiga vilket resulterar i ett begrepp som lätt kan ges många olika tolkningar, från en vid tolkning, där alla samhällsproblem är lömska problem, till en snäv tolkning där nästan inga är det. Detta gör det svårt att förstå vad en viss beskrivning av ett problem som ”lömskt” innebär och hur begreppet kan användas på ett fruktbart sätt.

Vi börjar med det första problemet. Rittel och Webber framställde sin måltavla som en abstrakt beräkningsbaserad form av problemlösning där problemen är väldefinierade och indelade i klara kategorier och där möjliga lösningar är klart identifierbara och uppräknliga. Problemen kan först analyseras och sedan kan en lösning tas fram. Lösningssalgoritmer har ”stoppregler” och löser problemet helt och hållet. Detta visar att den relevanta kontrasten för Rittel och Webber var en förenklad modell av problemlösning inom ingenjörskonsten, som enligt dem spreds till samhällsplaneringen i USA på 1960-talet. Det är en något märklig utgångspunkt och även om den kanske var träffande för den debatt som de deltog i på 1960-talet är den helt felaktig för en diskussion om vetenskap, policy och samhällsproblem på 2020-talet. Oavsett vilka trender som rådde inom amerikansk planering i mitten av 1900-talet lever vi inte längre (om någonsin) i illusionen att politiska problem kan behandlas på detta sätt.

DRAMATISK ETIKETT

Vi menar att "lömsk" inte är något annat än en dramatisk etikett utan tydliga villkor för hur den ska användas, och utan tydliga konsekvenser för vare sig forskning eller politiska åtgärder.

GUSTAF ARRHENIUS OCH JOE ROUSSOS OM BEGREPPET "WICKED PROBLEMS".

Rittel och Webber verkar likställa denna förenklade ingenjörsmässiga/systemanalytiska syn på problemlösning med "vetenskap". För det första är detta fel eftersom problem inom t.ex. naturvetenskaperna är mer komplexa än Rittel och Webbers stereotyp av det tama problemet. Naturvetenskaplig och teknisk problemlösning involverar ofta samhällsliga och politiska aspekter och är många gånger sammankopplade med andra problem. Naturvetenskaperna har också svårdefinierade problem utan tydliga lösningskriterier och utan tydliga sätt att testa lösningar.

Många vetenskapliga frågor om klimatet illustrerar detta då de är omöjliga att skilja från sitt bredare samhällsliga och politiska sammanhang trots att de i en mening är tekniska och naturvetenskapliga. Ett exempel är hur forskare modellerar klimatkänslighet vid jämvikt vilket kommer att leda till resultat i senare led med betydande moralisk och politisk relevans. De till synes tekniska meningsskiljaktigheterna mellan klimatmodellerna antar sålunda en del av den komplexitet som just kännetecknar samhällsliga lömska problem.

Även om en sådan koppling förstås inte gäller alla naturvetenskapliga problem så tillkommer det att många resultat från naturvetenskaperna också påverkar människor och samhället och det gäller nog alla ingenjörskonst. Dessa kopplingar gör Rittel och Webbers distinktion mellan å ena sidan naturvetenskap och ingenjörskonst, och å andra sidan samhällsvetenskap och policy, högst tveksam. Rittel och Webber verkar också helt bortse från samhällsvetenskapernas roll som systematiska evidensbaserade undersökningar av hur världen fungerar, till exempel när de skriver att "sökandet efter vetenskapliga grunder för att lösa samhällspolitiska problem är dömt att misslyckas på grund av dessa problems natur". Det var knappast ens sant när det skrevs, och vi har nu flera årtionden samhällsvetenskap som undersöker både orsakerna till samhällsliga problem och den kausala effekten av olika politiska åtgärder med hjälp av nya data och nya metoder. Ett exempel på detta är ekonomerna Esther Duflo och Abhijit Banerjee, som 2019 tilldelades Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne för sin användning av fältextperiment för att studera hur man kan lindra fattigdom. Om policyanalys någonsin såg ut som Rittel och Webber föreställde sig den, så ser den i alla fall inte ut så längre. Detta är av vikt eftersom Rittel och Webbers kriterier för att definiera lömska problem fortfarande tillämpas frekvent i facklitteraturen. Dessa kriterier motiveras av deras förlegade syn på de alternativ som står till buds och huruvida det finns "vetenskapliga grunder för att ta itu med samhällspolitiska problem". Om en del av skälet till att man tror att ett problem är lömskt är denna felaktiga syn på samhällsvetenskapens möjligheter, så kan betydligt färre problem vara lömska än vad som ofta hävdas. Vad gäller det andra problemet består listan över de tio egenskaper som definierar ett

lömskt problem en salig blandning av olika saker. Några truismer, några aspekter om beslutsfattande i allmänhet, och flera mer eller mindre förvirrade punkter som inte längre är tillämpliga, då de förbiser samhällsvetenskapens utveckling och de verktyg som forskarna har till förfogande. Den spretiga och mångtydiga karaktären hos listan har motiverat revideringar som försöker korta definitionen till en mindre uppsättning kriterier. Många försök att förtydliga eller omdefiniera begreppet har flera hundra citeringar vilket gör det terminologiska och begreppsliga landskapet mycket fragmenterat. Det innebär att för varje påstående om att ett problem är lömskt är det oftast ytterst oklart vad innebörden av detta påstående är och ett fastläggande kräver ytterligare detektivarbete, vilket tyvärr också kan visa sig vara fruktlöst om grunden för påståendet är, som ofta är fallet, Rittel och Webbers lista.

Vi menar att "lömsk" inte är något annat än en dramatisk etikett utan tydliga villkor för hur det ska användas, och utan tydliga konsekvenser för vare sig forskning eller politiska åtgärder. Begreppets grund i en förlegad pessimism om samhällsvetenskaperna är särskilt beklaglig med tanke på begreppets popularitet bland naturvetare som vill uppmärksamma problem som klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald. Lösningar på dessa komplexa problem kräver kreativa samarbeten mellan forskare från naturvetenskap, samhällsvetenskap och humaniora. Även om Rittel och Webber hade rätt i att komplexa problem inte enkelt kan lösas med hjälp av mallar och enkla regler, har deras arv snarare fördunklat än belyst vägen till att lösa våra största utmaningar.

Rittel, H. W. J. & M. M. Webber (1973) "Dilemmas in a General Theory of Planning", *Policy Sciences*, 4 (2), s. 155–169.

Turnbull, N. & R. Hoppe (2019). "Problematizing 'Wickedness': A Critique of the Wicked Problems Concept, from Philosophy to Practice", *Policy and Society*, 38 (2), s. 315–337.

Aa

Läs artikeln De lömska lömska problemen i sin helhet i *Tidskrift för politisk filosofi* nr 2025:1 på politiskfilosofi.se

The background of the entire page is a composite image. The upper half shows a close-up of a human face in profile, looking towards the right. The lower half shows a view of the Earth from space, with the horizon line visible. The face and the Earth are superimposed on each other, creating a visual metaphor for the connection between humanity and the planet.

DE GLOBALA MÅLEN: ETT MISSLYCKANDE?

Tio år efter att Agenda 2030 antogs är det tydligt att världen inte är på väg att nå majoriteten av målen, trots högtidliga löften. Forskningsprojektet Transformativa partnerskap för hållbar utveckling 2030 har under fem år granskat de offentlig-privata partnerskap som skulle leda vägen mot målen. Resultaten är nedslående. Många partnerskap saknar tydliga mål, uppföljning och ansvarsfördelning. Flera riskerar att bli symboliska snarare än att bidra till verklig samhällsomställning. Varför? Och hur kan partnerskapen stärkas i framtiden?

PÅ BILD: KARIN BÄCKSTRAND
BILD AV: CATO LEIN

Enligt FN:s senaste uppföljningar är endast omkring tolv procent av de globala hållbarhetsmålen (SDG – Sustainable Development Goals) på rätt väg, medan närmare tjugo procent gått bakåt.

Klimatförändringar, väpnade konflikter, pandemier och ökade geopolitiska spänningar har lagt sig som ett tungt lock över det internationella samarbetet. Forumet som ska hålla ihop arbetet, FN:s High Level Political Forum (HLPF), saknar dessutom mandat att ställa krav eller säkerställa ansvarsskyldighet.

En central del av strategin för att nå målen har varit offentlig-privata partnerskap. Genom att samla stater, företag, civilsamhälle och internationella organisationer ska resurser mobiliseras snabbare och lösningar skalas upp. Men fungerar det i praktiken? Projektets forskning visar att samarbetena ofta inte lever upp till förhoppningarna.

Offentlig-privata partnerskapens potential – och varför de inte fungerar som tänkt

Det nu avslutade femåriga forskningsprojektet Transformativa partnerskap för hållbar utveckling 2030 har granskat partnerskap och projekt världen över. Syftet har varit att förstå om, hur och när partnerskap faktiskt kan bidra till att nå målen.

Projektledaren Karin Bäckstrand menar att partnerskapsmodellen i dag präglas av stora brister.

– Många partnerskap saknar tydliga mål, uppföljning och inkluderande beslutsprocesser, säger Karin Bäckstrand.

Hon understryker att de riskerar att bli symboliska snarare än transformativa, särskilt när insatserna riktas mot områden utan politiska konflikter.

– Vi har granskat över 3 000 partner-

skap och visst finns det stor potential. Men för att realisera den måste partnerskapen bättre kopplas till ekonomisk omställning, annars riskerar Agenda 2030 att behandla symtomen snarare än orsakerna till problemen som målen ska lösa, säger Karin Bäckstrand.

Forskningen visar att samarbetena ofta undviker frågor där målkonflikterna är som mest politiskt känsliga – till exempel fossila subventioner, social rättvisa eller styrning av ekonomiska system. Resultatet blir att samarbetena kanaliseras mot enkla, mindre kontroversiella frågor. Det gör dem lättare att genomföra, men minskar samtidigt möjligheten att bidra till en mer genomgripande samhällsförändring. Även legitimiteten brister. Partnerskap domineras ofta av aktörer från det globala nord, medan lokala aktörer – och i synnerhet civilsamhället – ges en mer perifer roll.

– Det finns ett tydligt deltagargap, där FN ofta själv dominerar agendan, och använder partnerskapen som ett sätt att ”uppfinna sig självt”, snarare än att främja delaktighet. Beslutsfattare bör ta fasta på att de 17 globala målen i Agenda 2030 hänger ihop. I praktiken ser vi att vissa mål sammankopplas mer än andra, särskilt miljö- och sociala mål, medan de ekonomiska ofta hamnar utanför, säger Karin Bäckstrand.

Fältstudier från HLPF visar att civilsamhället visserligen är aktivt, men att den privata sektorn ofta lyser med sin frånvaro. Felicitas Fritzsche, doktorand i projektet, konstaterar att årets forum visade både engagemang och oro.

– Civilsamhällets budskap om ansvarsskyldighet var tydligt, även i ett krympande demokratiskt utrymme. Men den privata sektorn var påfallande frånvarande. Det säger något om svårigheten att skapa genuina flerpartsmodeller, säger Felicitas Fritzsche.

Tre villkor för att partnerskap ska fungera

Projektet har identifierat tre centrala kriterier som avgör om partnerskap kan få verklig betydelse för Agenda 2030:

- **Synergier mellan målen.**
Partnerskap måste knyta ihop mål på ett sätt som stärker helheten. I dag länkas miljö- och sociala mål oftare än ekonomiska, vilket gör att viktiga drivkrafter för förändring faller bort.
- **Effektiva strategier och uppföljning.**
Bristande mätning och ansvarsskyldighet är en central svaghet. Projektets data för över 3 000 partnerskap visar att potentialen är stor – men bara om tydliga ansvarsförhållanden, finansiering och indikatorer finns på plats.
- **Legitimitet och inkludering.**
Partnerskap behöver vara representativa och bygga på lokalt engagemang. Utan deltagande från urfolk, kvinnor, civilsamhälle och lokala aktörer uppstår inte den förankring som krävs för långsiktig förändring.

Styrning av styrningen

För att partnerskap ska kunna spela en större roll lyfter forskarna fram behovet av bättre global styrning. Det handlar om strukturer som samordnar, följer upp och skapar ansvar, utan att detaljstyra innehållet i enskilda samarbeten.

Det handlar bland annat om:

- ett stärkt mandat för FN:s High Level Political Forum
- obligatorisk rapportering av de offentlig-privata partnerskapens resultat
- gemensamma globala riktlinjer och standarder
- ökad transparens kring finansiering och ansvar
- ett globalt stöd för SDG-genomförande till låg- och medelinkomstländer.

När projektet nu avslutas pekar forskarna på ett brådskande behov av att tänka framåt – bortom Agenda 2030.

– Nästa stora fråga är vad som händer efter 2030. Kan vi vända vår tids globala kriser till en möjlighet för systemförändring? Här pekar våra resultat på att finansieringen är helt avgörande. Det krävs nya modeller för att offentlig-privata partnerskap ska bli mer fungerande, mer inkluderande och mer hållbara över tid, säger Karin Bäckstrand.

Villkor för lyckade partnerskap

1 Partnerskap måste knyta ihop mål på ett sätt som stärker helheten.

2 Bristande mätning och ansvarsskyldighet är en central svaghet.

3 Partnerskap behöver vara representativa och bygga på lokalt engagemang.

BILD AV: JOAO JESUS
©PEXELS

Se seminariet på YouTube:
Juridical Time and Its Role
in Migration Law

EN NY TEORI OM TID

På senare år har lagar som rör nationalitet i såväl Sverige som andra länder gått från mer permanenta lösningar till tillfälliga lösningar. Bara under perioden 2013–2019 har lagar om nationalitet i EU förändrats fler än hundra gånger och med en allt högre intensitet. I centrum för dessa förändringar står tiden, ett begrepp som i rättsliga sammanhang visat sig vara svår-greppbart. Vad betyder till exempel ”tillfälligt uppehållstillstånd” i klocktid, och hur påverkar det individens status i termer av skyldigheter och rättigheter?

På ett av IFFS forskarseminarier berättade Rebecca Stern, professor i folkrätt, och Patricia Mindus, professor i praktisk filosofi, om projektet Status och stabilitet, som ämnar undersöka både hur de förändrade migrationslagarna påverkar individen, och möjligheten att utveckla en ny teori för hanteringen av tid i rättssystemet.

Patricia konstaterar att tid länge har diskuterats som teoretiskt begrepp i discipliner som musik, sociologi, historia, antropologi och filosofi, men att något liknande inte riktigt har hänt inom juridiken.

– Det har slagit mig som något mycket märkligt eftersom tid är väldigt viktig för hur man praktiserar och förstår lagen.

Projektet föreslår därför ett nytt begrepp, ”juridisk tid”.

– Till skillnad från klocktid kan juridisk tid stanna, den kan gå bakåt och den kan börja om; vi kan skriva om historien! Juridisk tid är också känslig för sociala förväntningar på ett sätt som klocktid inte är. En erasmusstudent har till exempel rätt att vistas i ett annat land än hemlandet för att studera, men förväntas bli klar med sina studier efter en viss tid och därefter lämna landet, säger Patricia Mindus.

Tidsaspekten är alltså viktig inte enbart i migrationsrätten. En rad olika rättsområden använder till exempel begrepp som ”väntetid” och ”påskyndade förfaranden”, men utan någon egentlig förståelse för vad de faktiskt innebär.

– När vi berättar om det här projektet för jurister har de svårt att förstå vad vi menar, man bara tar de här begreppen för givna. Men när man väl börjar reflektera över vad tid betyder i en rättslig kontext blir det tydligt både hur viktig tid är som verktyg, och hur viktigt det är att förstå vad det faktiskt innebär, säger Rebecca Stern.

Utvecklandet av en teori om juridisk tid kommer inom projektet användas för att förstå förändringarna i migrationsrätten, och i förlängningen bidra till det nya och växande forskningsfält som rör tid i rättssystemet.

SÅ KARTLADE VI VÄRLDENS ALLA OSKRIVNA REGLER

PÅ BILD: KIMMO ERIKSSON
BILD AV: CAIO LUN

PÅ BILD: PONTUS STRIMLING
BILD AV: SARA MORITZ

Följande text är skriven av Kimmo Eriksson, Pontus Strimling & Biljana Gjoneska. Den berättar om hur ett globalt nätverk av forskare undersöker våra vardagliga normer.

Kimmo Eriksson är professor i matematik/tillämpad matematik vid Mälardalens högskola men har även doktorsexamen i social psykologi. Pontus Strimling är forskningsledare för Institutet för framtidsstudiers tema Nya teknologiers samhällspåverkan, gästprofessor vid Uppsala universitetet på Migration och hälsa vid Institutionen för kvinnors och barns hälsa, och biträdande lektor vid Institutet för analytisk sociologi, Linköping universitetet.

Texten publicerades först i Springer Natures serie Behind the paper, kategorin Behavioural Sciences and Psychology.

Hur kommer det sig att vissa beteenden känns opassande var man än befinner sig, medan andra verkar mycket mer platsberoende? Vi navigerar ständigt bland dessa oskrivna regler, och förstår instinktivt att inte skratta på en begravning eller svara i telefon under en jobbintervju. Men hur universella är egentligen de här intuitionerna? Och, förändras de i takt med att vår värld blir alltmer sammankopplad?

På jättars axlar

Vår resa började med en banbrytande studie som publicerades 2011 av Michele Gelfand och hennes kollegor. Studien mätte bland annat hur lämpliga 180 olika kombinationer av beteenden och situationer uppfattades i 33 samhällen – till exempel ”att gräla på en fest” eller ”att gråta på biblioteket”. Syftet var att förstå vilka kulturer som är stramare respektive mer tillåtande. Den försökte däremot inte förklara varför normer varierar på olika sätt för olika beteenden.

Det hade gått tjugo år sedan de data som användes i Gelfands studie samlades in. Världen hade förändrats dramatiskt. Sociala medier hade omformat hur vi kommunicerar. Globaliseringen hade accelererat. Hur skulle samma mätningar se ut idag? Och tänk om vi dessutom kunde utvidga studien så att den verkligen representerade hela världen? Och – kanske mest spännande – tänk om vi kunde inte bara kartlägga mönstren, utan också förklara dem?

I stället för att börja från början byggde vi direkt vidare på Gelfands grund, med samma beteenden och samma situationer. Detta angreppssätt – många beteenden, många situationer, många samhällen – skapar ett idealiskt laboratorium för att pröva teorier om hur sociala normer fungerar.

Att bygga ett globalt nätverk

Den ambitiösa räckvidd vi såg framför oss krävde ett i alla bemärkelser internationellt samarbete. Genom forskningsnätverket Global Social Norms knöt vi kontakt med närmare 150 forskare på sex kontinenter som delade vår passion för att förstå mänskligt socialt beteende. Logistiken var enorm. Datainsamlingen behövde samordnas över olika språk, kulturer, rättssystem och forskningsinfrastrukturer. Vissa kollegor tvingades navigera etikprövningsnämnder som aldrig tidigare hade stött på något liknande. Andra behövde anpassa enkäten för samhällen där vissa beteenden (som offentliga kärleksyttringar) krävde särskild kulturell känslighet.

Resultatet blev den sannolikt största studie av vardagliga sociala normer som någonsin genomförts, med 25 000 deltagare i 90 samhällen – från Sverige till Somalia, från Kanada till Centralafrikanska republiken. Varje liten punkt på vår globala karta representerade inte bara en datapunkt, utan verkliga människor som delade med sig av sina intuitioner kring social lämplighet.

En global grammatik för vardagsnormer

Första gången vi analyserade våra data blev vi uppriktigt förvånade. Den första insikten kom när vi jämförde våra resultat med Gelfands data som nu har tjugo år på nacken. Trots två årtionden av social omvandling visade sig vardagliga normer vara anmärkningsvärt stabila. Människor uppfattade fortfarande samma beteenden som olämpliga i samma situationer. De mindre förändringar vi kunde urskilja följde dessutom ett liknande mönster i alla länder och gick i huvudsak mot mer tillåtande normer överlag.

BILD AV: MEIZHI LANG
©UNSPLASH

Den andra överraskningen var ännu mer slående. Trots att vi studerade 90 mycket olika samhällen – från välmående nordiska länder till utvecklingsländer i Afrika söder om Sahara – fann vi en extraordinär samstämmighet kring vad som är lämpligt på vilken plats. Ett beteende som ansågs olämpligt på landsbygden i Bangladesh uppfattades typiskt sett också som olämpligt i urbana Australien. Variationen mellan olika beteenden inom samma samhälle var betydligt större än variationen för samma beteende mellan olika samhällen. Detta var oväntat, eftersom diskussionen om sociala normer ofta fokuserar på kulturella skillnader snarare än kulturella likheter.

Bilden klarnar

Att något är lika innebär dock inte att det är likformigt. De subtila skillnader mellan samhällen vi faktiskt såg följde spännande mönster som ledde oss till tre centrala teoretiska frågor: Vad är det som gör vissa beteenden universellt olämpliga? Varför är vissa beteenden mer accepterade i vissa samhällen än i andra? Och vad kännetecknar dessa samhällen?

För att besvara dessa frågor lade vi till nya mått till den ursprungliga studien. Vi frågade inte bara om beteenden uppfattades som lämpliga, utan också varför någon skulle ta avstånd från dem. Vi mätte också vilka typer av moraliska hänsyn som var viktigast för människor i olika samhällen. Med dessa ytterligare data blottlade analysen en elegant underliggande struktur. Tre huvudsakliga moraliska hänsyn styr sociala omdömen överallt: huruvida ett beteende uppfattas som vulgärt (grovt eller oanständigt), hänsynslöst (skadligt för andra) eller ologiskt (meningslöst eller självdestruktivt). Olika samhällen viktar dock dessa hänsyn olika beroende på sina kulturella värderingar.

Dessa skillnader i hur mycket vikt man lägger vid respektive hänsyn innebär att en kulturs relativa grad av stränghet (brukar kallas tightness–looseness) gällande ett visst beteende är beroende av vilken typ av moralisk hänsyn beteendet väcker. Samhällen som prioriterar individuell frihet och rättigheter tenderar till exempel att vara mer toleranta överlag, särskilt gentemot beteenden som andra kan uppfatta som vulgära, men är samtidigt strängare när det gäller beteenden som skadar andra.

Människorna bakom datan

Under dessa vetenskapliga resultat döljer sig tusentals mänskliga berättelser. Varje datapunkt representerar en individs levda erfarenhet av vad som är socialt lämpligt – intuitioner om respekt, hänsyn och gemenskap som har formats genom ett helt liv av social interaktion. Tillsammans tecknar alla dessa individuella svar en tydlig bild av det sociala livets frihet och gränser. Den anmärkningsvärda samstämmighet vi hittade säger något viktigt om den mänskliga naturen. Trots våra ytliga olikheter tycks vi dela grundläggande intuitioner om socialt beteende. Vart vi än vänder oss möter vi människor som värnar om att inte skada andra, om att upprätthålla värdighet i formella situationer och som vill att handlingar ska upplevas meningsfulla i sitt sammanhang. Det råder i stor utsträckning enighet om vilka beteenden som hjälper oss att uppnå dessa mål som sträcker sig över kulturella gränser.

De subtila variationer vi såg påminner oss samtidigt om att kultur fortfarande spelar roll. Samma underliggande moraliska överväganden kommer till uttryck på olika sätt beroende på vad ett samhälle värderar högst – individuell frihet eller kollektiv harmoni, innovation eller tradition, omsorg om andra eller respekt för auktoriteter. Vi såg dock också att normer förändras på likartade sätt i olika kulturer, vilket pekar på en kulturell utveckling som följer en gemensam bana.

Våra resultat inger visst hopp i en polariserad värld. Även om vi ofta fokuserar på det som skiljer oss åt, visar denna studie på de djupa likheter som präglar hur människor navigerar det sociala livet. En bättre förståelse av dessa gemensamma grunder kan hjälpa oss att överbrygga kulturella skillnader med större empati och effektivitet. De oskrivna regler som vägleder våra dagliga interaktioner är varken slumpmässiga eller godtyckliga – de speglar grundläggande mänskliga värden som samarbete, respekt och gemenskap. Det är ett resultat värt att fira, och väl värt insatsen från 150 forskare och 25 000 deltagare i 90 samhällen.

Aa

Läs Everyday norms have become more permissive over time and vary across cultures i *Communications Psychology*.

En grön höger?

Olle Torpman är docent i filosofi och forskare vid Institutet för framtidsstudier, med klimatetik i fokus. Han menar att högern kan, och måste, formulera en klimatpolitik utifrån sina egna värderingar. Om detta handlar hans nya bok *En grön höger?*

Vad är syftet med din bok och vad gör den särskilt viktig i dagens politiska sammanhang?

– Det främsta syftet är att visa hur borgerlig ideologi — närmare bestämt liberalism och konservatism — kan ge stöd för en mer offensiv klimatpolitik än den som borgerliga partier för idag. Det behövs, eftersom klimatarbetet annars riskerar att bli ett vänsterprojekt och därmed inte lyckas er hålla en bred acceptans i samhället. För att det ska vara möjligt måste dock klimatåtgärderna utformas på ett sätt som tar hänsyn till dessa ideologiers principer och värden. Det handlar med andra ord om att designa policyförslag så att de inte kränker individens friheter, kullkastar betydelsefulla traditioner eller äventyrar andra värden som hålls högt av de borgerliga ideologierna.

Vilket av dina resultat bör tänkare och politiker vara särskilt uppmärksamma på?

– Det viktigaste budskapet till borgerligheten är att deras ideologier möjliggör fler klimatåtgärder än de kanske hittills trott – det handlar främst om hur de utformas. Det viktigaste budskapet till borgerlighetens motståndare är att de behöver förstå de borgerliga ideologiernas principiella

krav för att få gehör för sina policyförslag från andra än de redan övertygade. Bara för att någon sagt nej till en viss klimatåtgärd betyder det inte att den är emot klimatarbetet som sådant.

Kan du ge några konkreta exempel på klimatpolitiska förslag som skulle ligga i linje med borgerliga värderingar?

– Borgerlig ideologi kan exempelvis ge stöd för förorenarprincipen, enligt vilken utsläppare ska betala för de kostnader som utsläppen genererar. Ett sätt att göra det är att internalisera dessa externa kostnader genom en skatt. Skatten behöver dock vara träffsäker, så att den läggs på just utsläpp. Det får alltså inte åstadkommas med en allt för svepande skatt, som till exempel flygskatt eller köttskatt och liknande, eftersom sådana skatter även straffar de typer av flyg (t.ex. biobränsle- eller elflyg) eller kött (t.ex. vilt) som inte ger några utsläpp. Det finns en sådan skatt idag, men den täcker inte utsläppens alla externa kostnader. Därför bör den utvidgas.

Aa

PÅ BILD: OLLE TORPMAN I SAMBAND
MED EN INTERVJU MED SVT
BILD AV: HENRIC KARLSSON

Du skriver i boken att tempot kan spela roll, hur då?

– Införande av klimatåtgärder får inte ske för drastiskt, åtminstone inte ur konservativ synvinkel. Tempot spelar roll, eftersom det kan vara avgörande för om folk behöver kasta över bord etablerade traditioner och levnadssätt. Jag tror att detta varit en grund för kritiken mot bland annat reduktionsplikten. Detta skulle dock kunna hanteras genom tidig information samt stegvis införande. Kompensation kan också hjälpa till, för att få samtycke från människor till att själva förändra sina beteenden snabbare än de annars skulle ha gjort. Då respekteras även individens frihet.

Boken tar upp förslag på ”anpassning som förebygger”, vad innebär det?

– Ett drag hos borgerlig ideologi är, aningen förenklat, att en individ inte utan vidare ska behöva göra stora insatser helt för någon annans skull. Givet klimatproblemets kollektiva karaktär kan det vara svårt att se hur vi själva kan tjäna på att minska våra utsläpp. För att råda bot på detta kan man först fokusera på anpassningsåtgärder — som alltså anpassar oss till ett förändrat klimat — för att sedan utforma dem på ett sätt som också förebygger klimatförändringarna. Exempel på sådana åtgärder kan vara att främja en cirkulär ekonomi, innovation, minskat köttätande, minskat bilåkande, isolera våra hem, energieffektivisera samhället,

och så vidare. Detta är nämligen något som vi själva kommer att tjäna på — givet att detta också gynnar ekonomin, konkurrenskraften, livsmedelsförsörjningen eller folkhälsan. Samtidigt minskar det utsläppen!

Du skriver om värdet av att låta folk själva få bestämma. Men går det verkligen att argumentera för att vi bör minska våra utsläpp utan att få ställa krav på hur detta ska ske?

– Såväl liberalismen som konservatismen kan förenas med idén om att den totala utsläppsbudgeten är begränsad, och att vi därmed bör hålla oss inom dess ramar. Oavsett hur utsläppsbudgeten ska fördelas mellan agenter (må det vara länder, företag eller individer), kräver dessa ideologier att de sätt på vilket budgeten ska hållas får bestämmas av agenten själv. På så vis går det att förstå de som kritiserat vissa specifika förbud eller förslag, till exempel köttfria måndagar i skolor, bilförbud eller liknande eftersom de är tvingande för alla vilket åsidosätter agentens frihet att själva välja väg mot minskade utsläpp. Vi bör alltså presentera en buffé som alla — individer, kommuner, företag — sedan får välja själva ifrån. Dessutom är dessa ideologier måna om att det på denna buffé ska erbjudas alltifrån kärnkraft till indirekta sätt att minska klimatutsläppen, som genom trädplantering eller teknisk överföring till länder som idag släpper ut mer.

BILD AV: ELIMENDE INAGELL
©UNSPLASH

Se seminariet på
YouTube: Policy Feedback
in Contemporary
Democracies

BRIST PÅ VÄLJARENGAGEMANG – ETT PROBLEM I POLITIKEN

Varför är demokratier så dåliga på att hantera komplexa samhällsutmaningar? I ett projekt som drivs på institutet riktar statsvetaren Andreas Duit blicken mot en central aspekt av det demokratiska systemet och ställer sig frågan om det kan vara väljarnas fel.

– Jag har tidigare i min forskarkarriär förvånats över varför vi ser så lite hända på det miljöpolitiska området. Lösningarna finns ju där och de borde inte vara så svåra att implementera, ändå sätts de inte i verket, säger Andreas Duit, professor i statsvetenskap.

Demokratier tycks ha svårt inte bara med miljöfrågor utan även med andra samhällsutmaningar som till exempel ökad ojämlikhet, tilltagande segregation och frågor rörande nationell säkerhet. Flera olika förklaringar har föreslagits, som globalisering och teknologiska förändringar, men mycket lite har gjorts för att förstå om det kan vara det demokratiska systemet i sig som utgör ett hinder.

Under ett av IFFS forskarseminarier presenterade Andreas resultat från studier av det som kallas för policy feedback, det vill säga hur politiska reformer, när de väl har genomförts, påverkar väljarnas stöd

för politiska företrädare, vilket i sin tur påverkar sannolikheten för framtida politiska förändringar.

Med utgångspunkt i data om politiska reformer i 30 länder under perioden 1970–2020 visade han att policy feedback faktiskt kan utgöra en del av förklaringen till varför politiker har svårt att utforma effektiva reformer för att hantera angelägna samhällsproblem.

– Väljare är generellt dåliga på att ge politiker feedback på nya policies, och när den väl ges är den oftast negativ. Det gör att man som väljare inte ger politiker särskilt tydliga incitament att genomföra reformer. Men, politikerna är lika känsliga för positiv feedback och tenderar att fortsätta med fler policies på samma område när sådan väl dyker upp.

Ett par av de frågor som därmed blir intressanta att undersöka vidare är dels under vilka omständigheter väljarna faktiskt ger tydlig feedback, dels hur bristen på feedback påverkar de verktyg partierna tar till i jakt på väljare.

Projektet som presenterades heter Hur policy skapar politik. Policy feedback i samtida demokratier och är finansierat av Vetenskapsrådet.

Om konstnärlig forskning med Staffan Julén

PÅ BILD: STAFFAN JULÉN
BILD AV: CATO LEIN

Institutet för framtidsstudier har alltid varit en tvärvetenskaplig forskningsmiljö och sedan några år finns här också konstnärlig forskning. Du är kommunikationschef och ansvarig för den tvärvetenskapliga konstnärliga miljön här, kan du förklara vad konstnärlig forskning är?

– Konstnärlig forskning bedrivs idag på samtliga konstnärliga högskolor men också på några av våra universitet, och som sagt även hos oss på institutet. Med sina tjugofem år på nacken är det ett ungt fält, men det nämns redan i Högskolelagen från 1992. Något som skiljer den konstnärliga forskningen från vetenskapen är att den vilar på konstnärlig och inte vetenskaplig grund. Det gör att metoderna är andra – konsten måste till skillnad från vetenskapen vara gestaltad och tolkad.

Varför funkar konstnärlig forskning på IFFS?

– På institutet uppmuntras forskarna aktivt att skapa samarbeten mellan discipliner, och det är en plats där man sätter värde på att forskarna berättar om sin forskning utanför akademien. Detta skapar en kultur där den konstnärliga forskningen också får en naturlig plats. Det är en gynnsam miljö också för att man kan ha fokus på sin konstnärliga praktik samtidigt som man genom forskarkollegerorna får tillgång till kunskap och stöd från vetenskapen. Det behöver inte handla om formella samarbeten, även om många projekt här idag är sprungna ur samtal och samarbeten tvär över olika fält.

Men den konstnärliga forskningen ska också ge något tillbaka och vi har en tydlig policy om att de konstnärliga forskningsprojekt vi tar in ska innehålla en tvärvetenskaplig aspekt där forskare från andra fält kan delta. Utbytet skall

gå åt båda håll, konstnärer som kommer hit ska kunna berika det vetenskapliga arbetet, för det är när konst, teknologi, humaniora, samhälls- och naturvetenskap möts som nya sätt att berätta om komplexa forskningsrön kan utvecklas för att nå en bredare publik. Jag skulle också säga att den konstnärliga forskningen har en förmåga att bidra med framtidsvisioner som ofta saknas inom traditionella forskningsfält. Kanske är det särskilt viktigt på ett institut för framtidsstudier att konstnärer tillsammans med forskare från andra discipliner formulerar nya utopier och drömmar om framtiden som kan konkurrera med de storföretag som idag står för mycket av de framtidsbilder vi matas med idag.

Vad händer framöver?

– En ambition är att vidareutveckla och expandera den tvärvetenskapliga konstnärliga forskningsmiljön på IFFS. Viktigt är att det i denna miljö inte behöver vara den konstnärliga forskningen som står i fokus. Det handlar om att föra samman forskare här inom humaniora och samhällsvetenskap med praktiserande konstnärer inom samtida konst, teater, litteratur, performance och film. Alla förutsättningar att förena innovativ forskning, utåtriktade aktiviteter och konst finns här och vi skulle särskilt vilja fokusera på demokrati, makt och nya teknologier. Tanken är att den ska drivas från IFFS men samverka med organisationer såväl inom Sverige som internationellt och vi har redan etablerat kontakter med liknande verksamheter. Ett viktigt steg i denna utveckling har tagits med det samarbete vi inlett med Hamrin Foundation som bland annat kommer stötta uppbyggandet av denna miljö.

ETT SAMTAL OM IDENTITET OCH VÄRDIGHET

I oktober 2025 samtalade Gustaf Arrhenius, filosof och vd för IFFS, med den politiska teoretikern och författaren Lea Ypi på Institutet för framtidsstudier. Samtalet fokuserade på Lea Ypis nya bok *Förödmjukelse (Indignity: A Life Reimagined)*, som handlar om hennes farmor Lemans liv i de våldsamma politiska omvandlingarna på Balkan under 1900-talet. Hela intervjun finns tillgänglig som video och podcast. Det här är ett översatt och redigerat utdrag från det samtalet.

GUSTAF:

Välkomna allesammans och särskilt välkommen till Lea Ypi. Du föddes i Albanien 1979 och är professor i politik och filosofi vid London School of Economics. Din förra bok *Fri (Free)* blev en enorm framgång, översatt till 37 språk, och handlade om att växa upp under Sovjetunionens fall. Din nya bok handlar om din farmor Leman, men också om olika grenar av din familj under det osmanska rikets fall och den geopolitiska turbulensen kring Thessaloniki, Albanien och hela Balkan under första och andra världskriget.

Jag vill börja med en fråga om personlig identitet, ett tema som löper genom boken. En progressiv syn på identitet och familj är att den socialdemokratiska välfärdsstaten gör människor oberoende av familjen. Sjukvård och skolgång gör individer fria att skapa sina egna identiteter. En mer klassisk, kanske konservativ syn är att man är en person i en kedja från det förflutna till framtiden, likt Edmund Burkes idé om att samhället är ett kontrakt mellan de som är döda, de som lever och de som ska födas. Vilken är din syn på detta?

LEA:

Min doktorsavhandling, *Statist Cosmopolitanism* börjar med Diogenes, kynikern, ofta kallad den förste kosmopoliten, som säger: "Jag bryr mig inte om var jag kommer ifrån, alla länder är likadana, så placera mig inte i ett fack". Grekerna kritiserade denna syn eftersom de ansåg att detta inte alls var kosmopolitism. En kosmopolit borde inte vara någon som avsäger sig ansvar på det här sättet, och det håller jag med om, därför att var du kommer ifrån spelar roll för hur du tar ansvar. Visst, jag tror inte att jag är eller ska vara bestämd av min familj, min klass eller min nationella bakgrund, men pragmatiskt sett spelar det roll att känna till historien om var man kommer ifrån. Det formar den position man befinner sig i när man tänker på framtiden och sitt ansvar gentemot den.

GUSTAF:

Du har berättat att när du skrev den här boken var du orolig för vad du skulle kunna få reda på om din familj. Var det en oro för att bli tyngd av historien, att dras ned i den?

LEA:

Ja. Mycket av boken är baserad på övervakningsfiler om min farmor som förvarats i den albanska säkerhetspolisens kommunistiska arkiv. När man skickar in en begäran om att få se de filerna måste man välja om man ansöker som familjemedlem eller som forskare. Jag ansökte som forskare delvis för att jag var orolig att jag skulle dras in i att tänka på min familj och min farmor på ett sätt som – även om jag rationellt håller med om att det inte är så vi bör tänka på familj – ändå påverkar en.

Att välja "forskare" skapade distans mellan mig och min farmor, och det jag hittade. Det finns element av tillhörighet och identitet som inte är helt rationella och som är svåra att artikulera. Till exempel blir jag mycket mer upprörd av att läsa saker om mig i Albanien än vad jag skulle bli av att läsa liknande saker i Sverige. Rationellt sett borde en kosmopolit säga att det inte spelar någon roll var kritik kommer ifrån, men känslomässigt gör det det.

GUSTAF:

Varför är det så?

LEA:

I mitt teoretiska arbete är jag djupt skeptisk till nationalism, och politiskt motsätter jag mig den. Men för individen kan nationen ofta ge intensiva känslor, särskilt om man kommer från små nationer som Albanien. Det finns en hundraårig historia av offerroll – det fattiga landet som ständigt är omgivet av fiender. Och även om jag inte brydde mig om Albanien, så bryr sig folk i Storbritannien, där jag bor, om albaner. De ser mig som en alban. Så ja, det är irrationellt. Men det finns också en

ansvarsdimension. Hur många albaner i Storbritannien är i en position att utmana myter om albaner, att de är brottslingar, människohandlare, människosmugglare? Det finns inte många. Så om du har kunskapen och positionen att bestrida stereotyper, kan du inte helt rycka på axlarna. Det är så familj och nation blir relaterade – inte för att de bestämmer vem du är, utan för att de formar var ansvaret faller.

GUSTAF:

Det finns en scen i boken som utspelar sig i Thessaloniki, en osmansk stad som blir en grekisk stad. Efter det osmanska imperiets sammanbrottet slår Lausanne-fördraget fast att det ska ske ett befolkningsutbyte av greker och turkar – en "unmixing". Den nya nationalstatsprincipen kräver sortering och separation. Det stycket illustrerar hur identitet prånglas på dig utifrån, hur folk och fördrag klassificerar dig.

LEA:

I övergången från imperium till balkanska nationalstater ser man en identitet ersätta en annan. I den nationella historiografin berättas historien om 1920-talet som om människor drevs av en patriotisk önskan att bygga den nya staten. Men om man tittar på historien mer noggrant, var det inte

så. Dessa ögonblick av övergång – från en imperialistisk värld till en nationalstatsvärld – visar också hur narrativ som senare användes i krigen på 1990-talet var betydligt mindre "urgamla" eller "ofrånkomliga" än de sades vara.

Tänk på de jugoslaviska krigen 1991–1992: nationalism rättfärdigade våld. Men dessa identiteter skapades av kommittéer bara några årtionden tidigare. Samtidigt hade nationalismen varit en progressiv kraft när den bekämpade imperiet. I den franska revolutionen utmanade medborgarskap och nationalitet den kosmopolitiska imperialistiska eliten. Den gamla regimen saknade gränser i modern mening, och nationalismen blev en demokratiserande kraft. Men det kontrafaktiska är intressant: skulle man ha kunnat demokratisera imperiet istället för att bryta upp det?

GUSTAF:

"Unmixing" blev en katastrof, och det är logiskt att tala om geopolitisk tur och otur. Det var geopolitisk otur att befinna sig i den här regionen. Vad det också illustrerar är att vår existens hänger på en mycket skör tråd – minsta förändring i det förflutna och du skulle inte ens existera. Du reflekterar i boken över detta och den fasansfulla behandling din familj utstod, och tänker: "Men jag skulle inte ha existerat annars, så kan jag verkligen klaga?" Hur tänker du kring det?

LEA:

Jag tycker detta är mycket svårt. Om min farmor inte hade drivits ut ur Thessaloniki, skulle hon inte ha åkt till Tirana och träffat min farfar. Om hon inte hade blivit deporterad, skulle min far inte ha träffat min mor. Dessa orsakskedjor och tragedier ger upphov till min existens. Men det är ändå svårt för mig att säga att jag hellre aldrig skulle ha existerat, för att stoppa dessa tragedier.

Vad som följer för mig är dock den fråga vi började med: ansvar gentemot framtiden. Vad är vi skyldiga framtida generationer, så att de vars tragedier producerade våra liv på något sätt blir upprättade och kompenserade? Det är därför mycket av

boken handlar om de döda, deras värdighet och deras arv. Vägen ut är inte att fråga om mänskligheten borde föredra att inte existera, utan att fråga vad vi gör med de liv som existerar: hur förhindrar vi upprepnin?

GUSTAF:

När det gäller värdighet finns det ett särskilt beslut som hänger över texten i din bok: Varför din farfar Aslan, som fängslades brutalt efter det kommunistiska maktövertagandet, aldrig skrev till Enver Hoxha, Albaniens diktator, för att be om nåd. De kände varandra från studenttiden i Paris, och vid ett tillfälle var Aslan till och med villig att hjälpa Hoxha när han inte kunde betala hyran. Ändå sträcker han inte ut handen till Hoxha trots att

han visste att det kanske kunde rädda honom från 15 år i fängelse. Varför gjorde han inte det?

LEA:

Ett av bokens epigram är från Immanuel Kants *Grundläggning av sedernas metafysik*: "I ändamålets rike har allt antingen ett pris eller en värdighet". Tanken är att även i transaktionella relationer – hjälp, tjänster, utbyten – står värdigheten på spel. När Aslan skickades i fängelse fick han veta att om han skrev ett "bönebrev" skulle han kanske släppas. Aslan svarade: "Jag bad ingen bön när jag steg in i

fängelset, så jag tänker inte be en bön när jag lämnar." Han vägrade. Naturligtvis visste han inte att han skulle vara där i 15 år.

Han tänkte att den kommunistiska staten skulle bestå i högst fyra år. Så för honom var fyra år priset för värdighet. Han kunde inte veta att det skulle bli 15 år och att regimen skulle sitta kvar i decennier. Detta väcker den filosofiska frågan: har värdighet ett pris? Är det fyra år, 15 år? Hur kalkylerar man? Min egen ståndpunkt i detta är ganska kantiansk: eftersom man inte kan känna till konsekvenserna av alla beslut, och inte kalkylera allt på förhand, måste man hålla fast vid principen.

GUSTAF:

Men det blir en mycket opragmatisk position.

LEA:

Ja, helt och hållet. Boken visar hur liv kan förstöras av den. Det är en värld av ovärdighet där människor håller fast vid principer och konsekvenserna blir katastrofala. Min farmor tackar nej till ett nazistiskt erbjudande om att lämna Albanien; hennes man hamnar i fängelse. Maken vägrar skriva till Hoxha; han stannar i 15 år snarare än 15 månader. En kedja av beslut som tagits av princip. Det är därför arv betyder så mycket för mig. Ett liv som består av tragedier får inte upprättelse av lycka eller framgång, utan av vad efterkommande människor – familj, ättlingar eller andra förbundna genom minnet – gör av det, och vilken mening som kan utvinnas ur det som annars verkar meningslöst.

Bildmanipulation och AI: ”Farligt att misstro allt”

Under 2025 har det funnits flera skäl att diskutera den fotografiska bilden och dess dokumentära värde. De alltmer sofistikerade AI-verktygen – senast representerade av Elon Musks Grok Imagine – har snabbt bidragit till ett flöde av bilder som i många fall sprids utan uppgift om manipulation, och i konflikter i bland annat Gaza, USA och Iran har fotografier och filmer använts som både bevis och slagträ i upprörda diskussioner om vem som gjort rätt.

En forskare som har följt utvecklingen av nyhets- och dokumentärbilder under lång tid är professor Kari Andén-Papadopoulos. Hon driver just nu projektet Digitala ögonvittnesbilder och kampen för mänskliga rättigheter, där den demokratiserade möjligheten att ta och sprida bilder sätts i en rättvisekontext. I projektet konstaterar hon att nya tekniska möjligheter, bland annat i form av AI-verktyg, har fört med sig nya metoder för att fastställa och rekonstruera skeenden på ett sätt som inte varit möjligt tidigare. Vittnesmål från människor i konfliktzoner som dokumenterat händelser med sina egna mobiltelefoner kan numera pusslas ihop och bli ett

PÅ BILD: KARI ANDÉN-PAPADOPOULOS
BILD AV: CATO LEIN

sätt att visa en verklighet som kan skilja sig från offentliga myndigheters. Det här berättade hon om i en intervju med P1 Kultur under hösten 2025.

– Nya digitala metoder gör det möjligt att till exempel dokumentera krigsbrott med hjälp av all information som finns tillgänglig på nätet. Med fotografier, inlägg på sociala medier, satellitbilder, databaser och tekniker som geolokalisering och ”chronolocation”, kan man med väldigt stor precision identifiera den exakta platsen, tiden och vilka parter som varit inblandade i en krigshändelse och på så vis verifiera eller motbevisa påståenden om krigsbrott, sa Kari Andén-Papadopoulos.

De här möjligheterna har varit särskilt viktiga på platser som journalister inte har haft tillgång till, som till exempel under kriget i Gaza. De möjligheter som sociala medier har erbjudit för spridning av sådant material har dock under senare tid visat sig vara opålitliga. Med staters makt att strypa tillgången till digital infrastruktur och techjättarnas makt att styra över innehållet på sina plattformar, har den demokratiska potentialen begränsats. Om detta skrev Kari i en artikel i DN redan 2024, men hon pekar nu också ut ett annat skäl till oro som har med AI-verktygen att göra. Till P1 Kultur säger hon:

– Lika viktigt som att förhålla sig skeptisk till sanningsanspråk är det att vara kritisk mot påståenden om manipulation. Den största risken i dag är inte att folk går på ”fake news” utan att man slutar att tro på det som är sant. Inte minst stater som

Ryssland och Israel använder påståenden om manipulation för att avfärda oönskade sanningar och undvika ansvarsutkrävning.

Det är lätt att bli överväldigad i dagens bilddominerade värld där de nya AI-verktygen delvis har ändrat spelplanen vad gäller möjligheten att skapa och manipulera bilder. Men en grundläggande sak som inte har förändrats är att den fotografiska bilden egentligen aldrig i sig själva har kunnat leverera någon sanning. I intervjun i P1 konstaterar Kari:

– Det finns en seglivad myt att kameran kan ge den objektiva sanningen. Men fotografi har alltid varit en representation, ett subjektivt utsnitt. Bevisvärdet är aldrig givet av själva mediet, utan vi har alltid behövt verifiera, falsifiera och jämföra för att kunna fastställa vad bilden visar och vilka sanningsanspråk som kan göras med den.

Så låt oss vara fortsatt vaksamma, och akta på alla anspråk om bilders äkthet.

Lyssna på en intervju med Kari Andén-Papadopoulos i P1: Bilden i krig. Så kan bildmassor trumfa enstaka manipulationer

Spökarbetare kliver ur skuggorna i konstnärligt forskningsprojekt

PÅ BILD S. 30-32: FILMVISNING PÅ
HÄGERSTENS MEDBORGARHUS
BILDER AV: BENJAMIN GERDES

På en stor skärm i Hägerstens medborgarhus i Stockholm visas filmklipp med lagerarbetare i Polen, hamnarbetare i Italien, ett cykelbud i Sverige, en lastbilschaufför i Jordanien, arbetare på datacenter i USA och många fler. De berättar om sina arbetsvillkor, visar upp vad de ser på sin arbetsplats och vad de noterar i sin omgivning. Filmklippen visar också bilder från en mässa där säljare visar upp en framtid med nya maskiner för hantering av sådant som ska transporteras, teknik som ska hjälpa eller ersätta de människor som dyker upp i filmmaterialet.

Den långa strömmen filmklipp utgör en liten del av allt det material som människor laddat upp på en digital plattform för att dokumentera dagens transportsektor, allt det som händer från det att vi som konsumenter har klickat på köp i en app tills det vi har beställt landar hos oss. Arbetet som kallas spökarbete eftersom det sköts av människor dolda för allmänheten.

2022 drog Benjamin Gerdes igång det konstnärliga forskningsprojektet Spök-

plattform för att skapa en digital plats där konstnärer och arbetare skulle kunna dela med sig av sina erfarenheter av detta spökarbete utan insyn från arbetsgivare, och under projektets gång har människor från alla delar av transportkedjan skickat in bidrag från Jordanien, Spanien, Italien, USA, Irland, Sverige och Polen. Beroende på vilka möjligheter man haft att dokumentera på plats handlar det om filmer, stillbilder och ljudfiler – många, många timmar av material.

Hur nådde ni alla dem som har bidragit med sina berättelser?

– Vi presenterade projektet i både konstnärliga och akademiska sammanhang och spenderade första året mycket tid på att etablera nya kontakter och uppmuntra folk att delta. Jag hade också i tidigare projekt kommit i kontakt med folk i logistiksektorn som kunde sprida inbjudan vidare. På vissa ställen hade man negativa erfarenheter av journalister, eller av dokumentärfilmare som kom och visade upp dem utan att ge dem röst osv. Så en del av arbetet bestod också i att vinna folks förtroende och göra tydligt att vi var intresserade av vad just de hade att säga och att de själva hade möjlighet att styra spridningen av sitt material. På vissa ställen fick vi draghjälp av det faktum att de som jobbar i de här yrkena kan ha väldigt olika bakgrund – det kunde handla om lagerarbetare med höga examina och konstutbildning, eller personer med stort samhällsengagemang. Eftersom projektet planerades under pandemin fick vi utgå ifrån att folk skulle kunna skapa material själva, men sedan blev jag också inbjuden att filma på vissa ställen. I slutänden står jag nog själv för ungefär hälften av just filmmaterialet. På några arbetsplatser fick vi också hjälp av forskare som hade liknande intressen som vi och kunde komma åt att prata med dem vi ville nå.

Fick ni någon uppfattning om varför de som deltog ville vara med?

– Det fanns en stark vilja att visa upp sina arbetsplatser och att få till en offentlig diskussion om de rådande arbetsvillkoren. I vissa fall ville man också berätta om förändringar de noterade i sin bransch lokalt och som de upplevde att ingen pratar om. Överlag ville man nyansera den bild av verkligheten som andra aktörer i samhället står för. När man väl delat med sig av sitt material fanns det också intresse av att ta del av material från kollegor i branschen, förstå om andra delade deras erfarenheter. De var mindre intresserade av hur materialet sedan skulle visas upp i en konstnärlig kontext och jag försökte inte heller pracka på dem min artistiska vision – jag bara lät orkestern spela!

När du ser på allt material som samlats in, hur ser du på spökarbetarnas arbets-situation?

– På ett sätt är de lika för att de alla utgör kuggar i det här stora maskineriet, men det finns också stora skillnader mellan yrkesgrupper. Det största gapet finns nog mellan dem som jobbar i hamnarna och de som finns på lagren. Hamnarbetarna är fortfarande arbetare, men nuförtiden rätt värlönlade. De är speciella för att de har en väldigt internationell mentalitet, de utgör ju ofta länken mellan ett land och många andra och kan ha kontakt med kollegor i andra hamnar. De har också förstått att de har viss makt – om de tar

moralisk ställning i en fråga kan de faktiskt påverka eftersom de utgör en så kritisk länk i transportkedjan.

Arbetsvillkoren för lagerarbetarna är helt annorlunda. Det är lite bättre nu, men på

transporter, förändras?
Men när projektet väl
pågick blev jag påmind
om containerfartygens
historia och den mili-
tära roll de spelat ända
sedan Vietnamkriget.

Det är en roll som
verkligen har vuxit i

betydelse igen under projektiden. Så pro-
jektets fokus har delvis gått från dokumen-
tation av vanlig konsumtionslogistik till
en förflyttning av vapen. Hur det kommer
att påverka infrastrukturer framöver och
dem som arbetar där återstår att se.

Om du skulle göra om projektet nu, hur skulle du tänka?

– Något som vi inte gjorde den här
gången men som skulle vara intressant
och spännande just för att man kan
använda konstnärliga verktyg, det är att
reflektera mer kreativt över hur en mer
rättvis och hållbar framtid skulle kunna
se ut. Att igen involvera dem som faktiskt
arbetar i sektorn och fråga vad som skulle
kunna göras annorlunda. Hur kan en

vissa håll handlar det fortfarande om rent
utnyttjande. Särskilt i Spanien och Italien
där det finns många migrantarbetare som
inte är så medvetna om sina rättigheter.
När det gäller Amazons lager kan man
säga att det bara ser ut att bli sämre när
man tar del av rapporterna vi fått. Folk
blir alltmer fysiskt slitna.

– Generellt kan man väl säga att det
verkar ha blivit besvärligare på flera håll
de senaste 10–15 åren. Nya konfliktlinjer
har dykt upp, bland annat genom privati-
seringar av olika delar av sektorn. Många
är medvetna, försöker agera och hålla kon-
takt med kollegor i andra länder. Men det
kan vara svårt att organisera sig, inte bara
för att fackligt medlemskap ibland kan
vara förknippat med risker, men också för
att det är svårt att förena olika slags arbe-
tare under samma fackliga flagg.
Bara att försöka förena hamnar-
betare och lastbilschaufförer har
visat sig vara svårt för att man
har så olika typer av utmaningar,
och att försöka samarbeta inter-
nationellt är ännu svårare.

Du har i en tidigare intervju konstaterat att transportsek- torn har förändrats bara under tiden det här projektet har pågått. På vilket sätt?

– När vi startade projektet låg
fokus på övergången mellan pan-
demi och post-pandemi – skulle
människors nya vanor när det
handlar om hur man använder

bättre framtid se ut från ett arbetsmiljöperspektiv. Robotar – kan de vara bra, och i så fall hur? Hur kan det fungera på ett mer hållbart sätt. De bilder vi får ta del av kommer från arbetsgivarna, från företagen, men vad har de att säga som lever i den röra som ett arbete på golvet innebär? Vi hade inte det fokuset den här gången eftersom det vi ville visa upp var de snabba förändringar i arbetsvillkor som sker i sektorn just nu.

Någon annan reflektion?

– Det är alltid intressant att upptäcka var kunskapshålen finns. Man kan göra antaganden om andra människor för att de tillhör en viss grupp, bara för att sedan inse att man har mer gemensamt än man trodde. Det var fint att se att de som bidrog ville få kontakt med varandra och fann ett värde i det. Jag blev ett slags facilitator, och fick en mer aktiv roll i det än jag hade förväntat mig. Och på tal om att facilitera möten i projektet kunde jag föra samman de som bidragit med material från Jordanien med en av forskarkollegorna här på institutet när de var på besök här i Stockholm. De visste att svenska SIDA bidragit till flera värdefulla projekt i deras område och fick möjlighet att träffa

Göran Holmkvist som var på institutet då och som jobbat länge med bistandsfrågor. Ett värdeskapande som liksom inte kunde förutses!

Projektet har fått ett kommunikationsbidrag från Vetenskapsrådet för att kunna sprida resultaten från projektet vidare, grattis! Vad kommer att hända?

– Ja, det är jättekul! Vi har ju allt det här materialet nu och vill gärna rapportera tillbaka till dem som har bidragit. Hittills har vi ju mest kunnat visa upp material i konstnärliga och akademiska sammanhang, så vi har valt att satsa på fyra utställningar som ska kombineras med både publika samtal och digitala verktyg för att göra resultaten tillgängliga för fler. Utställningarna kommer att sättas upp i Sverige, Italien, Spanien och Storbritannien och vi är nu i kontakt med olika filmfestivaler, muséer och liknande för att planera exakt var och när de ska ske. Eftersom det för deltagarna var väldigt viktigt att nå utanför den traditionella konstpubliken är förhoppningen att vi med de här aktiviteterna ska kunna nå en bredare publik, och i bästa fall väcka intresse hos policy-folk och olika samhällsorganisationer.

PÅ BILD: FELICIA FAHLÉN, BENJAMIN GERDES OCH MICHELE AMAGLIO I ITALIEN I SAMBAND MED ATT HAMNARBETARE STOPPADE VAPEN-TRANSPORTER.

Flickors betyg rasar – vad har hänt?

Mellan 2021 och 2024 föll flickors skolbetyg kraftigt, medan pojkarnas resultat låg stabilt, visar en studie av Carina Mood, forskare på IFFS. Det tidigare betygsgapet mellan pojkar och flickor minskade därmed med över en tredjedel. Högpresterande flickor har tappat mest.

PÅ BILDEN: CARINA MOOD
BILD AV: STOCKHOLMS UNIVERSITET

Studien av Carina Mood, professor i sociologi vid Institutet för framtidsstudier och Stockholms universitet, visar på en stor nedgång i flickors betyg med start runt 2021. Hon har tittat på slutbetygen i årskurs nio och jämfört med betygen i årskurs sex för samma individer för att fastställa när betygsraset började.

– De flickor som senare fick en nedgång i sina betyg i årskurs 9 hade ingen motsvarande nedgång i årskurs 6, vilket tyder på att de inte var svagare från början. I stället verkar nedgången bero på något som inträffade efter årskurs 6, säger Carina Mood. Huvudresultaten från studien visar att:

- Flickors betygsnedgång sker brett i nästan alla skolämnen, från matematik och svenska till praktisk-estetiska ämnen.
- Tidigare högpresterande flickor har drabbats hårdast. Det är en uttunnning i toppskiktet. Färre flickor når mycket höga sammanlagda betyg än tidigare.
- Pojkarnas resultat är i stort sett oförändrade.

Nedgången syns i både lärarsatta betyg och nationella prov men fallet i betyg satta av lärare är större, vilket tyder på försämrat klassrumsengagemang, sämre läxläsning och minskat fokus.

Den plötsliga nedgången gör det troligt att raset hänger samman med någon yttre händelse snarare än till exempel den långvariga trenden med minskat psykiskt välmående och stress, enligt studien. Två

BILD AV: ROBIN WORRALL
©UNSPLASH

sådana möjliga yttre händelser tas upp i studien – covid-19 och genomslaget av sociala medieplattformen TikTok.

Plattformen fick stort genomslag bland ungdomar just före betygsskiftet. Studier visar att fler flickor använder appen, och dessutom att flickor lägger mer tid på den. Det finns många omständigheter som passar med denna förklaring, men Carina Mood är tydlig med att detta är en hypotes som i dagsläget är svår att bevisa då det finns mycket lite individdata om användning av appen och betyg.

– Men det stämmer tidsmässigt och är beteendemässigt trovärdigt. TikTok har ett kort, fängslande format som kan konkurrera ut sömn, läxor och återhämtning, säger Carina Mood.

Covid-19 kan ha fungerat förstärkande, men mindre trolig som ensam eller utlösande orsak enligt studien. Dels för att flickor med utländsk bakgrund inte ser

en större nedgång än andra trots att deras områden och skolor drabbades hårdare av pandemin.

– Dessutom är det inte uppenbart varför covid skulle ha könsspecifika effekter. Särskilt inte eftersom flickor normalt är mer plikttrogna och organiserade, vilket borde ha varit en fördel vid störningar, säger Carina Mood.

Studien konstaterar också att det tidsmässigt inte passar ihop då det stora raset i betyg sker från 2022 och framåt.

I och med nedgången i flickors betyg är den långvariga trenden att flickor drar ifrån pojkar bruten.

– Sverige kan vara tidigt ute i en möjlig internationell trend där flickors utbildningsförsprång börjar vackla, säger Carina Mood.

Aa

Studien, Equalization through Deterioration: The Shrinking Gender Gap in Swedish School Grades, är publicerad i *Sociological Science*.

Agentbaserade sociala simuleringar ska rädda liv

Enligt Malmö universitet dör 15 personer varje dag i Europa i väntan på en organtransplantation. Nu satsar svenska forskare på en ny metod för att öka antalet organdonationer: agentbaserad social simulering (ABSS). Genom att modellera hur olika policyförändringar kan påverka donationssystemet i Sverige, hoppas man kunna identifiera effektiva strategier utan att riskera oönskade konsekvenser. Forskarna bakom projektet är Fabian Lorig (Malmö universitet), Bertilla Fabris (Umeå universitet) samt Jason Tucker från Institutet för framtidsstudier.

Behovet av organdonationer växer globalt – både på grund av en åldrande befolkning och en ökad förekomst av kroniska sjukdomar. Trots reformer som införandet av förmodat samtycke och möjligheten till donation efter kontrollerat cirkulationsstillstånd (DCD), ligger Sverige fortfarande efter i jämförelse med länder som har en mer positiv utveckling. Spanien, som forskningen använder som jämförelse, har den högsta graden av donatorer per miljoner invånare globalt, dubbelt så många som Sveriges siffra 2024.

– Klyftan mellan efterfrågan på och utbudet av organ från avlidna donatorer i Sverige är fortfarande bestående. Trots policyförändringar och en positiv samhällssyn på organdonation har denna situation förvärrats, berättar Jason Tucker.

Flera faktorer måste samverka för att en organdonation ska kunna genomföras. I Sverige krävs till exempel att en patient avlider på en intensivvårdsavdelning. I Spanien har man däremot fördubblat antalet möjliga donatorer genom att i ett tidigt skede flytta patienter till sjukhus när det finns misstanke om att en donation kan bli aktuell. Där är det också enklare

att snabbt få kontakt med en transplantationskoordinator. Antalet transplantationssjukhus spelar också en roll.

– Min vinkel är hälsopolitik och scenarioutveckling, berättar Jason Tucker. Jag tycker att det är intressant att policyinterventioner i organdonationssyste-

BILD AV: JULIEN TROMEUR
©UNSPLASH

”

SIFFRORNA ÄR LÅGA.

Vissa interventioner har till och med varit kontraproduktiva. ABSS tillåter oss att testa olika policyförändringar i säkra virtuella miljöer.

”

PÅ BILD: JASON TUCKER
BILD AV: HENRIC KARLSSON

met i Sverige och Norden inte har fått önskade resultat. Siffrorna är låga. Vissa interventioner har till och med varit kontraproduktiva. ABSS tillåter oss att testa olika policyförändringar i säkra virtuella miljöer.

Eftersom policyförändringar kan få oavsiktliga konsekvenser kan simuleringar av tänkbara utfall vara ett viktigt verktyg. ABSS modellerar mänskligt beteende och komplexa system och påvisas i artikeln att ha god potential att användas för att modellera Sveriges system för organdonation och utvärdera olika politiska ingrepp i hälso- och sjukvården.

– En av de stora fördelarna med ABSS är att det utvecklas som ett samarbete med nyckelintressenter och även i utvecklingsfasen är det en väldigt användbar plattform för att undersöka olika policyalternativ, säger Jason Tucker.

Artikeln är ett koncepttest (Proof of Concept) och resultaten visar att ABSS kan hjälpa Sverige anpassa och optimera sitt donationssystem. Det möjliggör

”precision public health” – alltså riktade åtgärder baserade på realistiska scenarier. Nästa steg i forskningen är att inkludera långsiktiga förändringar som demografi och livsstilsförändringar. De hoppas även kunna använda det för att adressera systematiska ojämlikheter för vissa grupper, till exempel kvinnor.

Forskningen har nu behov av att validera modellen i samarbete med olika kliniska experter, bygga regionala geografiska variationer, samt bygga en modell av den nordiska regionen för att testa policy. En annan utmaning innebär att utvärdera hur teknologiska framsteg, som AI, kommer att påverka systemet.

– Vi söker nu finansiering som kan möjliggöra byggandet av ett ”scenariobibliotek” där vi kommer att se hur olika framtida trender inom demografi, befolkningens hälsa, livsstilsförändringar och andra socioekonomiska faktorer kan utvecklas för att se hur olika politiska alternativ klarar sig i en rad framtidsscenarier, säger Jason Tucker.

Aa

Läs mer i Using Agent-Based Simulations to Inform Organ Donation Policymaking: Adopting the Spanish Approach in Sweden, i *Multi-Agent-Based Simulation XXVI*.

AI som rekryterare

AI har på kort tid blivit en självklar del av en rekryterares vardag. Argumenten är att AI effektiviserar processen och gör mer objektiva urval. Sociologen Lambros Roumbanis har tittat på hur AI används i rekrytering och vad det snabba införandet beror på.

AI-verktyg har de senaste åren börjat användas som beslutsstöd i

såväl privata som offentliga organisationer. En typ av process där de tycks ha blivit särskilt vanliga är vid bedömningar av olika typer av ansökningar – ansökningar om asyl, om skolplats, om villkorlig frigivning, om försäkringar. Ansökningarna bedöms av algoritmer med olika grad av mänsklig inblandning – en interaktion som börjat kallas för meta-algoritmiska omdömen.

Sociologen Lambros Roumbanis undersöker i en studie hur relationen mellan mänskliga och algoritmbaserade bedömningar kan se ut i en nära framtid genom att rikta ljuset på en profession som på kort tid har ökat sin användning av AI ordentligt, nämligen rekryterarna. Han intervjuade 24 rekryterare i privat och offentlig sektor med målet att förstå hur man i professionen motiverar användningen av AI vid urval idag, och hur mer avancerad AI skulle kunna påverka utrymmet för det mänskliga omdömet i framtidens rekryteringsprocesser.

Studien visar att rekryterarna uppfattar AI framför allt som ett verktyg för att öka effektiviteten i rekryteringsprocessen, framför allt vid en första bedömning av ansökningar. Ett annat viktigt argument kommer av uppfattningen att AI kan kompensera för människans olika bias för att få ett resultat som inte är färgat av omedveten diskriminering. Man verkade mindre oroad över att AI-verktyg inte är immuna mot bias utan tvärtom kan förstärka skevheter, inte heller över att själva interaktionen mellan AI och människa

kan resultera i diskriminering, vilket Roumbanis tillsammans med Moa Bursell har visat i en tidigare studie.

Den utmaning man har just nu handlar om att forma relationen mellan AI och människa; exakt vilka moment bör AI stå för, och när kommer människan bäst in i processen? De flesta var av uppfattningen att allt fler delar av processen kommer att automatiseras framöver, men att den i alla fall de närmsta tjugo åren inte kommer att kunna skötas helt utan mänsklig inblandning. Ett par av de intervjuade förväntade sig däremot att AI inom en relativt nära framtid kommer att ta över hela rekryteringsprocessen.

För att sätta detta i perspektiv kan man snekla på en studie som genomförs av en annan forskargrupp på institutet. De undersöker möjligheten att förutsäga vilka AI-verktyg som enklast uppnår acceptans i samhället och kan se att detta i hög utsträckning beror på ett antal moraliska egenskaper man uppfattar att verktygen har. De kan också konstatera att acceptansen ökar med egen användning av AI, men att det finns en gräns för hur mänskligt AI tillåts agera, något som tycks kopplat till upplevelsen av vem som äger makten. Att lämna över sysslor som schemaläggning till en AI är inga problem, men att delegera beslut i asylärenden eller vapenstyrning är en helt annan sak. Hur dessa mekanismer ser ut är något som skulle kunna styra såväl behov av reglering som hur man väljer att använda AI-verktyg som påverkar människors levnadschanser.

PÅ BILD: LAMBROS ROUMBANIS
BILD AV: CATO LEIN

Aa

Att förstå ambivalenta känslor kan få fler att lämna kriminalitet

PÅ BILD: JERZY SARNECKI OCH
LILY DICKSON WAHLMAN.
BILD AV: HENRIC KARLSSON

Att lämna ett kriminellt liv är fyllt av ambivalens; motstridiga känslor, tvekan och bakslag. Det visar en intervjustudie med avhoppare. Att förstå detta vacklande mellan den kriminella världen och det nya brottsfria livet kan underlätta behandlingsarbetet med avhoppare, menar Lily Dickson Wahlman som gjort studien.

SIG – sociala insatsgrupper, är en avhopparverksamhet som erbjuds i ett antal kommuner i Sverige. Upplägget bygger på att socialtjänsten med hjälp av den

lokala polisen ska samordna befintliga samhällsresurser för att ge stöd till unga som riskerar att hamna, eller redan är medlemmar i, kriminella nätverk.

Verksamheten har riktat sig till både unga och vuxna som vill lämna en kriminell livsstil, och har välkomnat dem som verkligen vill försöka skapa sig ett nytt liv. Men många av dem som väljer att påbörja programmet väljer ändå att avbryta i förtid.

– När vi kollar på statistiken ser vi att det är mycket vanligt att deltagaren avbryter SIG-insatsen i förtid, något som också är vanligt för andra sådana här program, säger Lily Dickson Wahlman.

Hon har gjort kvalitativa intervjuer med

tio av deltagarna i programmet. Nästan alla uttryckte olika grader av ambivalens – motstridiga känslor kring avhoppet.

– En av de intervjuade berättade att hon lätt kunde tjäna 15 000 på en helg som kriminell. Nu, som avhoppare, var hon tvungen att kämpa jättehårt för att få ekonomiskt bistånd och dessutom lämna sina vänner och sitt sociala sammanhang. Det är viktigt att förstå att ett avhopp inte bara är positivt för dessa individer utan kommer med många kostnader, säger Lily Dickson Wahlman.

Deltagarna beskrev situationen som att vara i limbo. De hade kanske slutat det kriminella livet, men inte ersatt det med något nytt.

– Det är inte bara pengar som offras, utan även status och identitet och känslan att vara någon, säger Lily Dickson Wahlman.

Att bygga ett nytt liv är också kantat av hinder. Särskilt i kontexten av att de är marginaliserade från början. Av de intervjuade var två svenskar, resten hade invandrarbakgrund. Ofta hade de svåra uppväxtmiljöer bakom sig och inte sällan

diagnoser som ADHD, depressioner eller posttraumatiskt stressyndrom. Deras kriminella bana hade börjat vid 12–13 års ålder.

– Deltagarna i SIG saknar ofta referensramar för hur ett ”normalt” liv kan se ut. Att upphöra med brott och klippa med allt kan därför upplevas som väldigt läskigt. Samtidigt är deras liv väldigt stormiga, det är mycket självklarheter som inte finns på plats – såsom fast jobb, bostad och prosociala vänner. Då kan den kriminella livsstilen användas som en flytväst, något att hålla fast vid när det ”stormar”, innan det nya, brottsfria livet finns på plats. Det är i detta mellanrum – mellan brottslighet och konventionalitet – som ambivalens uppstår, och denna kan enbart förstås utifrån den marginalisering som dessa individer lever i, säger Lily Dickson Wahlman.

Ett vanligt beteende var självsabotage där de under en period lämnade avhoppsprogrammet eller gick tillbaka till sina kriminella vänner, något som kan te sig motsägelsefullt då de fortfarande menade sig vilja sluta med brottslighet.

– Det kan liknas vid en drogberoende som försöker sluta men tar ett återfall. Jag tror dock att det är fel att tolka detta som att de inte vill sluta. Det handlar mer om att motivationen ebbar och flödar, säger Lily Dickson Wahlman.

En förståelse för ambivalensens orsaker och hur den kommer till uttryck hos dessa individer kan förbättra avhopparverksamheten så att fler stannar kvar och fullföljer programmet, enligt Wahlman.

– Det skulle kunna handla om att bemöta dessa känslor i samtal så att de förstår att det är helt normalt att känna ambivalens. Att det är en naturlig del av processen, säger Lily Dickson Wahlman.

Då ambivalensen till stora delar beror på de svårigheter och hinder som gruppen

har att bygga ett normalt liv, skulle en slutsats kunna vara att sänka vissa trösklar in i samhället för att underlätta avhopp från kriminalitet.

– Det kan handla om trösklar in på bostadsmarknaden, eller krav för att få försörjningsstöd som i dag är väldigt höga. Sedan förstår jag också att man inte kan ge en träningslägenhet till alla som säger sig vilja sluta med brott. Det skulle också kunna utnyttjas. Men jag tror att man måste använda vissa morötter som motivator, men med tydliga kontrollfunktioner. De måste känna att vägen tillbaka är möjlig. Annars kommer de att ge upp, säger Lily Dickson Wahlman.

Att sänka trösklar för den här gruppen står inte högt på dagens politiska agenda. Men stora negativa konsekvenser uppstår för samhället om inte fler lämnar en kriminell bana.

– Om de inte lyckas kommer de att bli ihjälskjutna, hamna i fängelse, fortsätta med brott eller ta en överdos vilket kommer med stora kostnader både för samhället och deras anhöriga, säger Lily Dickson Wahlman.

Studien vänder sig främst till så kallade lotsar som arbetar med målgruppen i avhopparverksamheter. Men Lily Dickson Wahlman hoppas också att politiker kan nås av slutsatserna.

– Jag hoppas att politiker kan bli mer medvetna om hur svårt det är att hoppa av även för de som vill.

Aa

Studien finns presenterad i artikeln *The ambivalence of desistance: Balancing in the liminal space between deviance and conventionality*, *European Journal of Criminology*. Under 2025 publicerade IFFS också rapporten *I nya hjulspår eller med risk för urspårning? Erfarenheter av sociala insatsgrupper i Stockholm som del av en utvärdering av SIG-verksamheten*, beställd av Stockholms stad, finns på iffs.se.

PÅ BILD: LILY DICKSON WAHLMAN
BILD AV: HENRIC KARLSSON

SVERIGE SAKNAR FÖRMÅGA ATT UTVÄRDERA BROTTSFÖREBYGGANDE INSATSER

Den organiserade brottsligheten röner fortsatt uppmärksamhet från såväl media och politik som forskning. Många insatser görs också för att begränsa problemet, med olika mycket stöd i forskningen.

I slutet av 2023 gav regeringen i uppdrag till Vetenskapsrådet att kartlägga nationell och internationell forskning om insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk, och sommaren 2025 kunde en forskargrupp på institutet presentera resultaten. 20 000 studier från perioden 2015–2024 hade då identifierats varav dock endast 82 höll tillräcklig kvalitet för att kunna användas som underlag. Inte en enda av dessa var från Sverige.

Utifrån de studier som fanns kunde man konstatera att det faktiskt finns insatser med relativt god evidens mot kriminella nätverk. Bland metoder som visat bäst resultat finns fokuserad avskräckning där kriminella bland annat får tydlig, riktad information om vad konsekvenserna blir av fortsatt våld, och psykosociala insatser inom kriminalvården. Andra

metoder som visar på god effektivitet är skolbaserade insatser som kan förebygga gängmedlemskap med upp till 30 procent enligt de studier som sammanställts.

Men USA, vilket är det land varifrån de flesta av de 82 studierna var gjorda, är inte Sverige, vilket gör att det blir svårt att veta om dessa insatser skulle fungera i en svensk kontext. Forskargruppens huvudsakliga budskap var därför att Sverige just nu saknar utvärderingsförmåga inom det brottsförebyggande området. "Det är nästan som att styra ett skepp och blunda samtidigt", som projektledaren Amir Rostami beskrev det i en intervju med Dagens Nyheter i samband med att rapporten släpptes. Forskarnas övergripande budskap var därför att föreslå att regeringen tillsätter en särskild utredning om hur läget kan förbättras.

PÅ BILD: AMIR ROSTAMI
BILD AV: HENRIC KARLSSON

Aa

Rapporten heter: *Insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk.*

Läs även intervju med Amir Rostami i *Dagens Nyheter*: Sverige saknar förmåga att utvärdera brottsförebyggande insatser.

DEMOKRATIN OCH DEN DIGITALA SAMTALSTONEN

PÅ BILD: LUDVIG BECKMAN
BILD AV: HENRIC KARLSSON

Följande är en text av Ludvig Beckman.

Ludvig Beckman är professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet och verksam vid Institutet för framtidsstudier.

BILD AV: MICHAEL MARAIS
©UNSPLASH

I internets barndom fanns en naiv hoppfullhet om att det digitala torget skulle inleda en demokratisk guldålder där varje röst kunde höras och makten utmanas. Nu vet vi hur det blev istället. Den optimistiska bilden har hos många ersatts av en rädsla för hur hatretorik, populism och en allmänt ”toxisk” stämning håller på att slita sönder vårt offentliga samtal.

Det är lätt att skylla på tekniken. Sociala mediers affärsmodeller bygger trots allt på algoritmer som premierar engagemang, och inget skapar engagemang som ilska och starka känslor. Men mitt i detta står vi som medborgare och frågar oss: Vad ska vi göra åt det? Ska staten kliva in och städa upp? Eller är det plattformarnas jobb? Och vad har vi egentligen för moraliskt ansvar när vi loggar in?

Vad menas med att vara ”ociviliserad”?

Innan vi kan svara på det måste vi skilja på begreppen. Hatretorik och hot är en sak – där är de flesta överens om att reglering behövs. En annan sak är det jag kallar ”ociviliserat tal” (uncivil speech). Det handlar om rants, förolämpningar, hån och allmänt otrevligt beteende som inte nödvändigtvis faller under vad som är olagligt hat eller förtal. Meta har beskrivit det som ”språk som verkar utformat för att provocera fram starka känslor”.

Frågan är om en demokratisk stat bör förbjuda otrevlighet, eller om den tvärtom bör skydda vår rätt att vara arga och osympatiska?

Rätten att vara otrevlig

Ur den politiska liberalismens perspektiv är svaret faktiskt att vi har en grundläggande rätt att uttrycka oss ociviliserat. Varför? Därför att yttrandefriheten inte bara finns till för det förnuftiga och sakliga samtalet. Den finns också till för att skydda individens rätt att leva sitt liv och att fritt söka efter vad just för henne utgör ”det goda livet”. Och det innebär att få uttrycka sig på sina egna villkor.

Om staten skulle börja lagstifta mot otrevlighet hamnar vi snabbt på ett sluttande plan. Vem bestämmer vad som är en förolämpning? En demokratisk stat bör betrakta ”det goda livet” som något okänt – den ska inte diktera hur vi uttrycker våra känslor eller vår personlighet, så länge vi inte kränker andras grundläggande rättigheter. Att vara ”ociviliserad” innebär inte i sig att man förnekar andras frihet eller jämlikhet, även om det kan kännas obehagligt.

Men bara för att staten inte ska förbjuda otrevligheter betyder det inte att Facebook, X eller TikTok måste tillåta dem. Det finns en vanlig missuppfattning att sociala medier är som staten, och att deras moderering är en form av censur som bryter mot demokratiska värden.

Men sociala medier liknar snarare privata föreningar eller mediehus. Precis som en kyrka kan kräva ett visst språk av sina medlemmar, eller en tidning har en ansvarig utgivare som sätter ribban för kommentarsfältet, har sociala medie-plattformar rätten att reglera samtalet på sina ytor. De är en del av samhällets ”bakgrundskultur”, inte dess juridiska grundstruktur. Vi bör faktiskt välkomna att plattformar försöker ”civilisera” samtalet, så länge de gör det utifrån sina egna community-regler.

Det ”offentliga förnuftet” och vår dygd som medborgare

Så var hamnar vi? Om staten inte får ingripa och vi har en laglig rätt att vara otrevliga, betyder det att vi har frikort att bete oss hur som helst? Nej. Det finns ingen motsättning mellan å ena sidan en laglig rätt att uttrycka sig – även otrevligt – och å andra sidan en moralisk plikt att låta bli. Här kommer idén om offentligt förnuft (public reason) in.

När vi diskuterar samhällets grundläggande lagar och värderingar har vi en moralisk plikt – en ”civilitetsplikt” – att tala på ett sätt som andra rimligen kan acceptera. Denna plikt är inte juridisk, men den är central för demokratins stabilitet.

Det är inte en formell plikt att vara trevliga när vi postar om politik på nätet, men det är en demokratisk dygd. En välfungerande demokrati kräver medborgare som kan skilja på sina privata impulser och sin roll som medlemmar i en politisk gemenskap.

Min slutsats är att vi måste kunna hålla två tankar i huvud samtidigt. Vi ska försvara rätten att vara ociviliserade mot statlig reglering, men vi ska samtidigt uppmuntra plattformar att sätta gränser och oss själva att visa större återhållsamhet. Att vara civiliserad handlar inte om att vi alltid måste vara överens. Det handlar om att respektera det gemensamma rummet så pass mycket att vi väljer skäl framför skällsord.

Aa

Läs hela ursprungsartikeln: *Uncivil Speech in the Social Media: Democracy, Political Liberalism, and the Virtue of Public Reason, Constellations.*

Ambivalens – en kompetens

Hur kan ambivalens utgöra en kompetens snarare än en brist när man befinner sig i en situation där värderingar kolliderar och gör det svårt att fatta beslut? Det vill forskare gå till botten med i ett nytt projekt.

PÅ BILD: JULIA MOSQUERA
BILD AV: HENRIC KARLSSON

Julia Mosquera, det här är ett projekt du driver. Ni arrangerade nyligen en workshop. Berätta!

– Vi hade haft interna workshops tidigare men syftet med att bjuda in externa forskare som är verksamma på närliggande områden och intresserar sig för ambivalens var att få en uppfattning om vad de jobbar på just nu, och att få deras reaktioner på det vi arbetar med i projektet.

Vi bjöd in Ruth Chang som är professor i rättsfilosofi vid University of Oxford, Christine Tappolet, professor i filosofi vid Université de Montréal och Chrisoula Andreou, professor i filosofi vid University of Utah. Ruth är känd för sin forskning om hur olika värden kan jämföras med varandra, vilket är väldigt relevant för vårt projekt. Hon är också en fantastisk talare och kommentator. Christine har skrivit flera böcker på ämnet känslor och nor-

mativitet, och Chrisoula är intressant för projektet för att hon på senare tid forskat på beslutsteori och värdepluralism.

Vad rörde sig era diskussioner om?

– Diskussionerna rörde sig mest kring hur man kan förstå och skilja mellan olika former av ambivalens, och om hur ambivalens rör praktiskt beslutsfattande och rationalitet; är ambivalens till exempel irrationell eller något som leder till handlingsförklarning? Men vi pratade också om hur ambivalens faktiskt kan vara en fullkomligt adekvat respons, om hur den kan förekomma i grader, om den är en så kallad monadisk eller dyadisk attityd, om ambivalenta känslor osv. Vi pratade också om relaterade saker, som att rationella aktörer förbinder sig till projekt och kan "skapa" mening i sina liv, samt hur man kan välja rationellt på ett sätt som diversifierar värde.

Vad skulle du säga kom ut av workshopen?

– Vi fick absolut en bättre uppfattning om vad som händer på närliggande områden men också flera nya idéer vi kan ta vidare i projektet! Christina, Ruth och Chrisoula sitter alla med i projektets rådgivande råd, så workshopen var dessutom ett bra tillfälle att etablera en mer fortlöpande kontakt med dem. Allt det här är relevant för det fortsatta arbetet i projektet som verkligen rör ett rikt och intressant forskningsfält där det finns mycket kvar att upptäcka.

Ambivalence: A new unified theory about its nature, grounds, and application to normative conflicts

Projektledare: Julia Mosquera, forskare i filosofi
Projektdeltagare: Krister Bykvist, Graham Oddie
Budget: 4,7 miljoner kr
Tidsplan: 2025–2028
Finansiär: Vetenskapsrådet

**IFFS
Play** ▶

Se seminariet på YouTube:
We can halve premature
deaths by 2050

PÅ BILDEN: OLE F. NORHEIM.
BILD AV: HENRIC KARLSSON

"MÖJLIGT ATT HALVERA FÖRTIDA DÖDSFALL TILL 2050"

Det är möjligt att halvera andelen människor som dör i förtid före år 2050 om länder prioriterar rätt. Det var huvudbudskapet när Ole F. Norheim, Harvard-professor i etik och global hälsa, gästade IFFS för ett seminarium.

Med förtida död avses i forskningen sannolikheten att dö före 70 års ålder. I dag är den globala nivån omkring 30 procent. Att halvera den skulle innebära att nästan nio av tio människor når minst 70 års ålder.

– Trenderna visar att detta inte är en utopi. Flera länder har redan lyckats halvera förtida dödlighet på tre till fyra decennier, säger Ole F. Norheim.

Exempel som Sydkorea, Bangladesh, Etiopien och Ryssland visar att målet kan nås genom en kombination av stabil politik, ekonomisk utveckling och riktade investeringar i hälsa. Norheim pekar särskilt på utbyggd primärvård, effektiv behandling av infektionssjukdomar som hiv och malaria, samt förebyggande arbete mot hjärt-kärlsjukdomar, cancer och lungsjukdomar – som i dag står för majoriteten av alla dödsfall globalt.

Men vägen mot målet går inte bara via sjukvården. Regleringar av tobak och

alkohol, minskade fossila subventioner, trafiksäkerhet och andra åtgärder utanför hälsosektorn spelar en avgörande roll.

– Dödligheten är inte given på förhand, den formas av politiska beslut och prioriteringar, säger Ole F. Norheim.

Målsättningen har dock kritiserats för att vara åldersdiskriminerande. Farhågan är att åtgärder för personer över 70 års ålder kan komma att nedprioriteras. Norheim avvisar den tolkningen och menar att fokus på tidiga dödsfall snarare minskar ojämlikheten i livschanser mellan människor och länder.

– Om vi bara satsar resurser på de äldsta kommer vi inte att minska ojämlikheten i överlevnad. Tvärtom är det genom att förebygga tidiga dödsfall som livslängden blir mer jämnt fördelad, säger Ole F. Norheim.

Samtidigt hotar klimatförändringarna att bromsa utvecklingen. Ökade temperaturer väntas leda till högre dödlighet i låginkomstländer, medan vissa rikare länder kan klara sig bättre.

– Det gör detta till en rättvisefråga. De som bidrar minst till utsläppen riskerar att betala det högsta priset i form av liv och hälsa, säger Ole F. Norheim.

Nya format ska föra forskning närmare beslutsfattare

BILD AV: STARTAE TEAM
©UNSPLASH

Hur kan forskning bli mer användbar för politiker, tjänstepersoner och journalister? Den frågan har Waldemar Ingdahl, kommunikatör vid Institutet för framtidsstudier, arbetat med i projektet Nya sätt att sprida forskningsresultat. Resultatet är tre testbara format för att göra forskning mer tillgänglig och policyrelevant.

Arbetet började med intervjuer med forskare, kommunikatörer, politiker och journalister för att förstå varför viss forskning får genomslag, medan annan inte når fram. De målgrupperna har alla inflytande över hur ny kunskap används i samhället.

– Många, särskilt politiker, efterfrågar mer policyinriktad forskningskommunikation. Forskning är en viktig del av beslutsunderlaget – men bara om den går att använda, säger Waldemar Ingdahl.

För målgruppen handlade mycket om tid, tillgänglighet och form.

– Forskningsrapporten är det vanligaste formatet, men den är för lång för många politiker och beslutsfattare. De hinner helt enkelt inte.

Efter intervjuer med projektledare på IFFS valdes sju projekt ut för att ingå i försöket. De forskningsprojekt som deltog handlade bland annat om våldsbejakande extremism, klimatpolitik, AI och krishantering. Det är frågor där beslutsfattare ofta efterfrågar kunskapsunderlag. De flesta av projekten var i slutfasen vilket är naturligt då det är då resultaten av forskningen formulerats. Men Waldemar Ingdahl menar att det inte behöver utesluta andra projekt.

– Om en fråga blir aktuell i samhället kan det vara en bra idé att kommunicera policyrelevanta insikter även från projekt som inte kommit så långt, säger Waldemar Ingdahl.

Ett projekt kan visa sig ha praktisk betydelse för politiska beslut eller samhällsplanering, även om det inte verkar så från början. Under arbetets gång upptäckte flera forskare att deras resultat gick att använda som underlag i policyutveckling.

– Till och med ett mer teoretiskt, filosofiskt projekt kunde visa sig ha relevans för policy, säger Waldemar Ingdahl.

Tre format prövades

I projektets andra fas utvecklades och testades tre korta och riktade format: policy briefs, nyhetsbrev och webinarier. Testerna följdes upp med statistik från webb

PÅ BILD: WALDEMAR INGDAHL
BILD AV: CATO LEIN

och sociala medier, enkäter och återkoppling i chattar.

Policy briefen visade sig vara särskilt användbar eftersom den gick snabbt att ta till sig och gav en tydlig överblick.

– En brief kan man sätta i handen på någon som är berörd av frågan. Den gör forskningen begriplig och användbar direkt, säger Waldemar Ingdahl.

Två olika längder av policy briefen skapades. Den kortare av de två versionerna fick mest interaktion när den testades på sociala medier, så det var den som gick vidare till produktion.

Medan policy briefen var navet i arbetssättet kompletterade de andra formaten kommunikationen till en helhet.

– Nyhetsbrevet knöt forskningen till aktuella frågor i samtiden, höll kontakten med målgruppen och skapade kontinuitet över tid. Webbinarierna blev platsen för dialog och interaktivitet. Här hade jag hoppats på högre deltagande, men även om det var relativt få som deltog berättade forskarna att webinariererna skapat nya kontakter, både inom akademien och politiken, säger Waldemar Ingdahl.

Webbinariet testades både som ett liveformat och en förinspelad film. Lite oväntat var det liveformatet som funkade bäst.

– Jag trodde filmen skulle ge mest engagemang eftersom deltagarna då kunde välja att titta när de fick tid. Men det stämde inte. Den förinspelade filmen var det få som tittade på, troligtvis för att det är lätt att skjuta på och tänka att man ska göra det senare. När de i stället hade anmält sig till ett webinarium vid en specifik tid var benägenheten att slutföra sin medverkan högre. Då hade man redan engagerat sig, säger Waldemar Ingdahl.

Strukturerad kommunikation sparar tid

Flera forskare upplevde att det var en stor fördel att få ett färdigt kommunikationspaket med tydliga delar. Det gjorde det enklare att planera kommunikationen tidigt och ge den en tydlig struktur.

– Om man vet från början vad man ska göra, hur det ska testas och hur man mäter om det fungerar så sparar det tid och ökar chansen att kommunikationen blir genomförd över huvud taget, säger Waldemar Ingdahl.

Projektet använde olika metoder för att nå målgrupperna: sociala medier, sökordsoptimerade webbsidor, samt direktkontakt med politiker, beslutsfattare och journalister som varit aktiva i forskningsprojektens frågor. En del av spridningen nådde längre än väntat – ett nyhetsbrev om AI-policy fick många läsare i Bryssel.

– Vi hade gett brevet en liten marknadsföringspeng på Facebook som riktade mot sökord om AI och inkludering, vilket visade sig vara effektivt, säger Waldemar Ingdahl.

Ett arbetssätt som kan återanvändas

I det här pilotprojektet har Waldemar Ingdahl arbetat nära forskarna och hjälpt till att genomföra alla delarna av kommunikationen. Men tanken är att även projekt utan hjälp av kommunikatör ska kunna använda formaten.

– Därför har vi tagit fram en handbok som både riktar sig till projekt med och utan kommunikatör. Jag tror att enkla format kan göra stor skillnad och det här är en modell som har visat sig fungera och som fler kan ta del av, säger Waldemar Ingdahl.

Projektet finansierades av Global Challenges Foundation och pågick under 2024 och 2025.

Handboken finns att läsa och ladda ned på [IFFS.se](https://iffs.se)

Hitta även de policy briefs som producerades inom projektet på iffs.se, sök på "forsningskommunikation".

ATT SÅ FRÖN I KOSMOS: VÅR MORALISKA PLIKT ELLER STÖRSTA MISSTAG?

PÅ BILD: ANDERS SANDBERG
BILD AV: CATO LEIN

Följande text är skriven av Anders Sandberg.

Anders Sandberg är forskare, futurist och transhumanist. Han har en doktorsexamen i beräkningsneurovetenskap och har tidigare jobbat vid Future of Humanity Institute vid Oxfords universitet.

Universum är så vitt vi vet öde. Miljarder galaxer, triljoner stjärnor och ännu fler planeter, tysta och tomma. Men tänk om vi hade makten att förändra detta?

Genom så kallad "riktad panspermi" – att skicka ut sonder med robusta mikrober till andra solsystem – skulle vi kunna starta livets maskineri på andra planeter. Tekniska framsteg som gör rymdfarkoster allt billigare och det faktum att lasten skulle vara mikroskopisk, gör att det mycket snart kommer att vara både praktiskt och ekonomiskt genomförbart. Inte enbart för stora rymdjättar som USA och Kina, utan också för små nationer eller rika privatpersoner.

Detta kan låta som en riktig hjältebragd. Vi talar trots allt om att rädda livet från att vara en isolerad händelse på jorden till att bli ymnigt förekommande i universum.

Men som jag och etikern Asher Soryl kommer fram till i en ny studie, finns stora etiska dilemman. Så stora faktiskt, att vi i nuläget borde vänta.

Två sätt att se på livets värde

För att förstå problematiken måste vi titta på frågan ur två olika moraliska perspektiv. I vår artikel lutar jag mot det ena och min medförfattare mot det andra. Perspektiven är lite av extrempunkterna, med de flesta andra moraliska perspektiv någonstans i mitten.

Det första är biocentrismen. För en biocentrist är liv, i sig självt, värdefullt. Ett universum med liv är objektivt sett bättre än ett universum som bara består av död sten och gas. Ur detta perspektiv är riktad panspermi en moralisk skyldighet. En sådan åtgärd skulle också säkra överlevnad om livet på jorden skulle råka ut för en existentiell katastrof. Kan vi göra det, så bör vi, enligt biocentrismen.

Men det finns andra moraliska perspektiv som reser betydande farhågor. Som välfärdsetiken (welfarism). Här är det inte "liv" i sig som räknas, utan hur de levande varelserna mår. Och tänker vi så uppstår potentiellt mörka moln på den kosmiska horisonten.

Evolutionen som en lidandemaskin

Om vi skulle så mikrober på en planet, kommer de nämligen inte att förbli mikrober. Under miljarder år kommer de troligen att utvecklas till kännande varelser, och av evolutionen på jorden har vi lärt oss att naturligt urval är en brutal process. Den drivs av predation, svält, parasiter och en ständig kamp för tillvaron.

När kännande varelser – djur som kan uppleva smärta och rädsla – väl uppstår, börjar klockan ticka för vad vi kallar S-risker (suffering risks). Om vi skapar en ny biosfär, är vi då ansvariga för de miljarder år av lidande som dess invånare kommer att tvingas utstå? Är det rätt att starta en process där det stora flertalet varelser som någonsin föds kommer att dö en plågsam död innan de ens hunnit växa upp? Sådan, argumenterar många välfärdsetiker, är nämligen tillvaron på jorden.

Ur ett välfärdsperspektiv riskerar vi att förvandla en död – men fridfull – planet till en "lidandemaskin" av kosmiska proportioner. Om lidandet i en naturlig evolution är större än lyckan är det bättre att låta planeten förbli en död sten.

Men vilket perspektiv är rätt? Välfärdsetiken eller biocentrismen? Hur ska vi väga och mäta lidande och lycka hos sinsemellan väldigt olika organismer? Skulle vi kunna kontrollera hur livet utvecklas så att lidandet minskar och lyckan ökar? Klokkt är kanske att vänta tills dess att vi har bättre svar på dessa frågor.

Men vi kan inte vänta för länge – vi befinner oss nämligen i en kosmisk tidspress.

Eftersom universum expanderar rör sig avlägsna galaxer bort från oss i en sådan fart att vi aldrig kommer att kunna nå dem, inte ens med ljusets hastighet. En beräkning är att vi permanent förlorar tillgången till ungefär en galax om året.

Detta är kostnaden för försiktighet. Om liv är något fantastiskt, innebär varje år vi tvekar en tragedi av enorm skala: miljarder potentiella planeter där liv kunde ha blomstrat går förlorade.

Varför vi ändå bör vänta

Trots detta landar vår studie ändå i försiktighet: Vi bör införa ett moratorium – ett tillfälligt stopp – för riktad panspermi.

Varför? För att beslutet är oåterkalleligt. När vi väl har skickat ut livets frön kan vi inte ångra oss. Vi har inte tekniken idag för att kontrollera hur evolutionen på en planet ljusår bort kommer att se ut om en miljard år. Att agera nu vore som att kasta in en tändsticka i tändved utan att veta om vi får en värmande brasa eller startar en skogsbrand.

När man är i situationer där flera grupper har möjlighet att oberoende handla men resultatet är oåterkalleligt och osäkert är sannolikheten att någon handlar överilrat högre ju fler grupper som är med, och risken för ett dåligt resultat ökar ("the unilateralist curse"). Beslutsteori säger att för förnuftiga grupper som finner sig i detta läge, är det rationellt att vara mycket mer försiktiga än skulle verka rimligt om man var ensam, samt att samarbeta med de andra grupperna om ett gemensamt, bättre beslut.

Vi föreslår därför:

1. Djupare forskning: Vi behöver bättre modeller för att förstå hur lidande utvecklas i biosfärer. Kan man designa biosfärer utan predation?
2. Globalt samtycke: Inget enskilt land eller rik privatperson bör få ta detta beslut för hela mänskligheten (och för hela universums framtid).
3. Panspermi som sista utväg: En slags kompromiss där vi förbereder tekniken men bara använder den som en "död mans grepp" för att rädda livets förekomst om jorden riskerar att gå under. Men tills dess är tystnaden i universum att föredra framför risken för astronomiskt lidande.

Mänskligheten står inför ett stort moraliskt val: Ska vi fylla tomrummet med liv, eller låta bli? Just nu anser vi att det klokaste svaret är att vänta och fortsätta studera liv, lidande och lycka tills vi vet vad vi faktiskt startar. Om framtida biosfärer startar några år senare så är det värt det, om chansen ökar för en bra start av livet på planeten.

Aa

Läs artikeln i sin helhet, skriven av Anders Sandberg tillsammans med Asher Soryl. To seed or not to seed: Estimating ethical value of directed panspermia, *Acta Astronautica*.

3 rekommendationer

- 1 Djupare forskning:** Vi behöver bättre modeller för att förstå hur lidande utvecklas i biosfärer. Kan man designa biosfärer utan predation?
- 2 Globalt samtycke:** Inget enskilt land eller rik privatperson bör få ta detta beslut för hela mänskligheten (och för hela universums framtid).
- 3 Panspermi som sista utväg:** En slags kompromiss där vi förbereder tekniken men bara använder den som en "död mans grepp" för att rädda livets förekomst om jorden riskerar att gå under.

**IFFS
Play** ▶

Se seminariet på YouTube:
Artificial General Intelligence:
A Manifesto

PÅ BILDEN: ANANDI HATTIANGADI.
BILD AV: CATO LEIN

AI FÖRSTÅR INTE — MEN VI BEHANDLAR DEN SOM OM DEN GÖR DET

De stora språkmodellernas (LLM) imponerande sätt att producera text har lett många att dra slutsatsen att det bara är en fråga om tid innan vi har AGI – artificiell generell intelligens. Men det är en missuppfattning, enligt Anandi Hattiangadi, professor i filosofi vid IFFS.

– Språkmodellerna kan skriva dikter, argumenterande essäer och litteratursammanfattningar bättre än vad många doktorander klarar av. Det gör att en del tänker att AGI är på väg, sa Anandi Hattiangadi vid ett av forskarseminarierna på IFFS under 2025.

Det här grundar sig i en felaktig bild av vad intelligens egentligen är, menar hon. Språkmodellerna må mäta sig eller till och med överglänsa människor på många tester. Till exempel resonemangsproblem av typen att avgöra om något är tillverkat av material som växer i naturen. Dock är det fel att anta att detta tyder på intelligens. För det är inte svaren i sig som är intressanta, utan hur systemet – eller människan – kom fram till svaret.

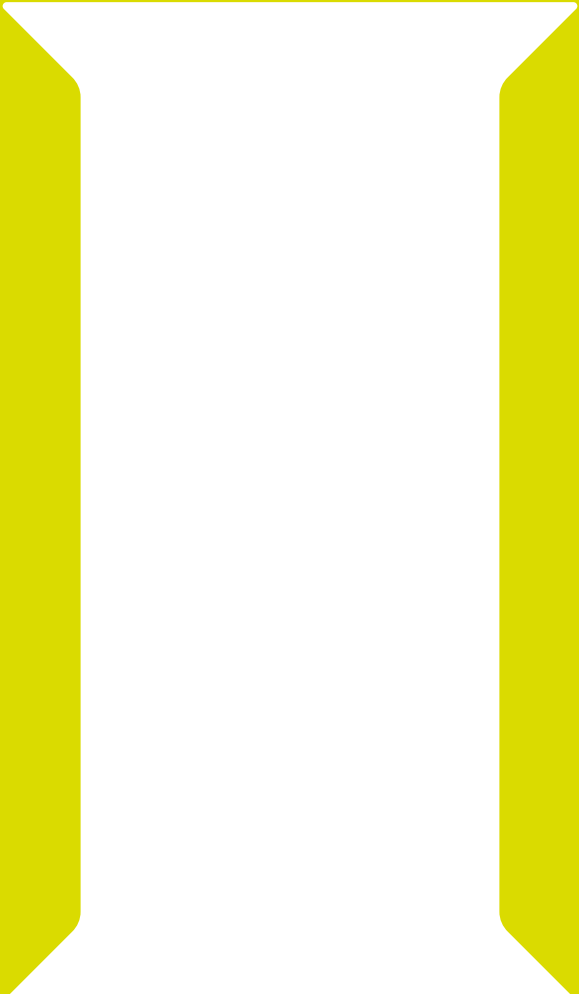
– Säg att du ska göra ett prov på ett språk du inte förstår och inte kommer att

hinna lära dig. Men du kan memorera ett facit där alla korrekta svar står nedskrivna. Rätt svar på första frågan är C, på andra frågan B, och så vidare. Även om du lyckas memorera hela facit och få alla rätt på testet, skulle ingen säga att du förstår språket, sa Anandi Hattiangadi.

Svar genererade ur förståelse måste skiljas från svar som enbart är en produkt av en slags mekanisk process. I en LLM bryts text ned till bitar som kallas ”tokens” som ges olika värden. Svaren är ett resultat av statistiska relationer och beräkningar av sannolikhet mellan olika sådana bitar. Ett mekaniskt statistiskt förfarande som inte har något att göra med hur en människa förstår språk.

– Detta implicerar också att språkmodellerna saknar en rad andra kapaciteter nödvändiga för AGI, såsom förmågan att avgöra sanningsvärdet hos meningar, abstrakt tänkande samt förmågan att vara en agent med egna intentioner. Att ge dem mer data och bygga större modeller kommer inte att hjälpa. En datamodell är fortfarande bara en datamodell, sa Anandi Hattiangadi.

3.

Forskningsprojekt

FORSKNINGSPROJEKT EFTER TEMA

Följande är en redogörelse av vilka projekt som under 2025 var aktiva på institutet, och över de personer som hade en aktiv roll i projektet under samma period. Temana utgör den sorterande principen i vårt nu gällande forskningsprogram Mänsklighetens vägval 2021–2026.

Framtida generationer

Globala klimatförändringar är vår tids största utmaning och under detta tema undersöks framtida generationers förutsättningar. Temat fokuserar bland annat på klimatetik, hållbar utveckling, grön tillväxt, hinder för klimatåtgärder och sociala dilemman.

Transformativa partnerskap för hållbar utveckling 2030

En analys av synergier, effektivitet och legitimitet av FN:s partnerskap och samverkansinitiativ i förverkligandet av de globala målen och Agenda 2030

Privat-offentliga partnerskap (PPP) har på senare tid fått betydande uppmärksamhet på den globala nivån. Som en del av Agenda 2030 deklarerade FN:s medlemsländer att hållbar utveckling ska uppnås i partnerskap med flera aktörer, som stater, näringsliv, städer och civilsamhälle. Men kan dessa partnerskap bidra till förverkligandet av de globala målen? Det övergripande syftet med detta projekt är att studera om, hur och när PPP kan bidra till uppfyllandet av Agenda 2030 och fungera som ett medel för att påskynda transformativa förändringar mot hållbarhet.

Projektledare: Karin Bäckstrand

Övriga projektmedlemmar: Matilda Miljand, Gabriel Rindborg, Maximilian Wanner

Projektet omfattar även forskare vid Stockholms universitet, Lunds universitet och VU University of Amsterdam

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2020–2025

Beviljat anslag: 19 998 258 kr

Transformativ etik

Tänk dig att du har varit döv sedan födseln. Ett cochleaimplantat skulle möjliggöra att du för första gången kan höra. Med din nya förmåga skulle ditt liv vara helt annorlunda. I detta fall står du inför vad som kallas ett transformativt val, ett val som förändrar dina preferenser eller attityder på ett normativt betydelsefullt sätt. Det betyder att det är ett val som är svårt eftersom du inte vet för vem det skulle vara positivt – ditt nutida jag, eller den du blir efter det att du får implantatet.

Så hur kan vi göra ett informerat val när vi inte kan förstå utfallet av vårt val?

Projektledare: Krister Bykvist

Övriga projektmedlemmar: Tim Campbell, Anders Herlitz, Julia Mosquera, Daniel Ramöller, H. Orri Stefánsson

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2025–2029

Beviljat anslag: 11 962 000 kr

Mimercentret för långsiktig framtidsforskning

En forskningsmiljö vid IFFS med uppdrag att utföra världsledande, rigorös akademisk grundforskning om frågor som rör civilisationens långsiktiga framtid. Mimercentret för långsiktig framtidsforskning kommer att delta i kartläggandet av möjliga framtider. De närmsta åren kommer det att utforska frågor som rör förvaltandet av den extraplanetära rymden, klimatkrisen, planetens gränser, systemiska sårbarheter, stagnation, social kollaps, varaktig oordning, relationer mellan människor och djur, stor osäkerhet, beslutsfattande och strategisk planering, personlig identitet och emulerade hjärnor.

Projektledare: Karim Jebari

Övriga projektmedlemmar: Julia Adler, Gustaf Arrhenius, Emma Engström, Joe Roussos, Tove Salomonsson

Finansiär: Bidrag förmedlat av Effective Giving

Tidsplan: 2023–2025

Beviljat anslag: 11 200 000 kr

Etik för koordination

Det finns ingen klar och övertygande moralisk föreställning om vem som bör göra vad när det gäller klimatförändringar. En viktig anledning till denna förvirring är att det saknas en övertygan-

de etik för hur man ska handskas med problem som uppstår när många människors handlingar tillsammans orsakar allvarlig skada men varje individuell handling bidrar ytterst lite. Hittills har individuella och kollektiva plikter setts som ömsesidigt uteslutande, men här vill vi formulera en ny koordinationsetik som tar båda dessa i beaktande och anger hur de ska relateras.

Projektledare: Krister Bykvist

Övriga projektmedlemmar: Vuko Andric, Mark Budolfson, Timothy Campbell, Såde Hormio, Karsten Klint Jensen, Olle Torpman

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 10 902 000 kr

Populära lösningar på klimat-krisen?

En global kartläggning av stöd för klimat-policy och dess orsaker

Kraftfulla politiska åtgärder krävs för att begränsa den globala uppvärmningen, men sådana åtgärder saknar ofta stöd i opinionen. Det här projektet försöker förstå hur åtgärder och väljares värderingar kan förenas. Projektet omfattar en stor enkätundersökning av attityder till 30 klimatpolitiska åtgärder i 138 länder. Hur påverkas den klimatpolitiska opinionen i olika regioner och länder av individuella och samhälleliga faktorer som ekonomiskt välbefinnande, geografisk utsatthet och människors värderingar och uppfattningar om åtgärders konsekvenser?

Projektledare: Pontus Strimling

Övriga projektmedlemmar: Kimmo Eriksson, Malcolm Fairbrother, Corrie Hammar, Leo Hiselius, Steven Karceski, Simon Karlsson, Minna Persson

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2024–2028

Beviljat anslag: 9 966 491 kr

Konservativ klimaträttvisa för en hållbar omställning

De som motsätter sig klimatåtgärder tenderar att ha konservativa värderingar. Med hjälp av metoder från filosofin, statsvetenskapen och psykologin vill det här projektet utreda huruvida konservatismens etiska principer verkligen utesluter klimatåtgärder, såsom många företrädare och kritiker vill göra gällande. Vidare kommer projektet fastställa hur, och i vilken mån, konservativa principer kan stödja en effektiv och rättvis omställning till en fossilfri framtid. Projektet har därmed som praktisk ambition att bidra till att undanröja ogrundade ideologiska stötestenar i det fortsatta arbetet för en hållbar klimatomställning.

Projektledare: Olle Torpman

Övriga projektmedlemmar: Eric Brandstedt, Göran Duus-Otterström, Kirsti Jylhä, Daniel Ramöller

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2024–2028

Beviljat anslag: 9 936 300 kr

Normer och risker

Hjälper sociala normer vid hanteringen av kollektiva hot?

Projektet undersöker hur dynamiken mellan sociala normer och samarbete är både orsak och konsekvens av samhälleliga hot. Det använder sig av covid-19-pandemin och klimatförändringarna som typsituationer där samarbete behövs för att hantera ett samhälleligt hot.

Projektledare: Giulia Andrighetto

Övriga projektmedlemmar: Eva Vriens, Ferdinanda Wijermans

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2022–2025

Beviljat anslag: 5 089 000 kr

Anspråksbaserade fördelningsteorier

Nutidens krissituationer ställer oss inför svåra beslut där knappa resurser måste fördelas på bästa sätt. Det här projektet vill förbättra vår förståelse om hur dessa beslut bör fattas. En anspråksbaserad fördelningsteori utgår ifrån att den som har störst anspråk på resursen bör tilldelas den. Det finns en hel del forskning om vad som kan tänkas grunda ett anspråk, men inte särskilt mycket forskning kring hur en agents aktioner bör fastställas och hur de bör möta olika anspråk, vilket det här projektet kommer att utforska. Projektet frågar även om anspråk kan tillskrivas framtida generationer.

Projektledare: Anders Herlitz

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 4 092 000 kr

Klimatkänslor och affektiva dilemman

Klimatförändringar är en av vår tids mest känsloladdade fråga. Det här projektet bedriver ny tvärvetenskaplig teoretisk forskning för att undersöka de normativa standarder som verkar gälla för klimatkänslor. Empiriska analyser kommer att genomföras för att studera hur allmänheten en-

gagerar sig i klimatfrågorna. Konkreta riktlinjer kommer att utvecklas för hur man kan resonera kring och lösa affektiva dilemman – riktlinjer som kan gynna allmänheten och yrkesgrupper som är involverade i klimatkommunikation med stor potential att påverka människors klimatkänslor.

Projektledare: Kirsti Jylhä

Övriga projektmedlemmar: Julia Mosquera

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 2 988 601 kr

Framtidsbarometern

Oro och förväntningar inför framtiden

Våra samhällen står inför ökande osäkerhet på grund av snabba tekniska framsteg, klimatkrisen, geopolitiska förändringar och föränderliga sociala värderingar. Detta projekt undersöker framtidsinriktade attityder i Sverige, Danmark, Ukraina och Polen och erbjuder olika perspektiv som formats av distinkta politiska, ekonomiska och kulturella sammanhang. Genom att analysera hur medborgarna ser på framtiden kan vi identifiera gemensamma bekymmer, unika nationella perspektiv och områden för politiska insatser.

Projektledare: Folke Tersman & Michaela Borg

Övriga projektmedlemmar: Katarzyna Figiel, Michał Nadziak, Casper Skovgaard Petersen, Petro Sukhorolskyi

Finansiär: Svenska institutet

Tidsperiod: 2025–2027

Beviljat anslag: 1 986 000 kr

Ransonering för klimatet

En undersökning av svensks acceptans för konsumtionsgränser

Med klimatförändringarna har behovet av att minska konsumtionen av energiintensiva och klimatskadliga varor och tjänster blivit påtaglig. Storskaliga och snabba konsumtionsförändringar kommer dock inte att ske spontant, utan kräver politiska åtgärder. Ett styrmedel som aktualiserats är ransonering. Vi undersöker här allmänhetens attityder till klimatmotiverad ransonering. Ett experiment genomförs i Sverige och Storbritannien för att studera om acceptansen för ransonering skiftar beroende på huruvida olika kombinationer av styrmedlet upplevs som rättvisa, frihetsinskränkande eller effektiva. Fokus ligger på ransonering av flygresor och kött.

Projektledare: Daniel Lindvall

Finansiär: Familjen Kamprads stiftelse

Tidsperiod: 2025–2027

Beviljat anslag: 800 000 kr

Klimatkrisen och politiskt passiva medborgare i Sverige och USA

Många oroas över klimatförändringarna men de flesta vuxna använder inte sina demokratiska möjligheter för att höja sin röst. Med inspiration från statsvetenskap och socialpsykologi utvecklas här en innovativ modell, klimatpassivitetens modellen, för att undersöka varför klimatoro inte omsätts i politiskt handlande.

Medelsförvaltare: Uppsala universitet

Projektmedlemmar på IFFS: Kirsti Jylhä

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag till IFFS: 730 000 kr

Teknologiska framtider och gränser

Projektet utforskar metoder för att avgränsa och utvärdera framtida teknologier, både på en abstrakt och konkret nivå. Målet är grundforskning om mänsklighetens långsiktiga alternativ, men även att ta fram information som kan vara värdefull för teknologipolitik, forskningsprioriteringar och ramverk för riskbedömning.

Projektledare: Anders Sandberg

Finansiär: Sättila Foundation

Tidsperiod: 2025–2026

Beviljat anslag: 500 000

KOMMANDE 2026

Klimat, konflikt och migration

Undersökning av sambandet mellan klimatförändringar och spridningen av islamistiskt våld och migration i Sahelregionen.

Medelsförvaltare: Göteborgs universitet

Projektmedlemmar på IFFS: Ann-Sofie Isaksson

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2026–2027

Beviljat anslag till IFFS: 1 257 141 kr

Kollektivt handlande och individens moraliska skäl

Utveckling av en teori om moraliska skäl för individuell handling i situationer med kollektiv skada.

Projektledare: Andrea Asker

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2026–2030

Beviljat anslag: 3 900 000 kr

Demokratins problem och möjligheter

Trots demokratins stora framgångar under det senaste århundradet ser vi idag en tillbakagång. Uppfattningen att demokratin inte förmår hantera vår tids viktigaste problem sprider sig. I det här temat undersöks hoten mot demokratin och hur den kan utvecklas och förbättras.

Kremls inflytande och destabilisering av svensk demokrati

Analys av geostrategiska marknadsoffener, ryska påverkansoperationer, svenska partners och hotet från oligarkisk kapitalism

Detta projekt undersöker avgörande men svåridentifierade icke-militära hot från Ryssland mot svensk demokrati och säkerhet. Via strategisk handel och finansiella operationer har Kreml avancerat geopolitiska och ekonomiska intressen i Europa. Det är ett arbete som varit beroende av samarbeten med politisk och ekonomisk elit i väst som bearbetat marknader, tvättat pengar och påverkat Rysslandsbilder. Här sammanförs unik akademisk undersökande expertis från finans- och energisektorn med ny forskning om politiska och ekonomiska eliter, sociala nätverk, korruption och rysk ekonomisk historia.

Projektledare: Janine Wedel

Övriga projektmedlemmar: Mattias Alvarsson, Staffan Julén, Kristian Lasslett, Gabriel Söderberg, Ilja Viktorov

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2024–2028

Beviljat anslag: 6 795 000 kr

Digitala ögonvittnesbilder och kampen för mänskliga rättigheter

Projektet vill öka vår förståelse av det allt viktigare samspelet mellan digitala ögonvittnesbilder och den lokala och globala kampen för att värna mänskliga rättigheter. Nya digitala bildteknologier och plattformar utmanar traditionella synsätt på hur arbetet med att dokumentera, driva kampanjer mot, och åtala brott mot mänskliga rättigheter fungerar. Många har välkomnat utvecklingen som en demokratisering av arbetet, men än så länge saknas systematiska empiriska studier av hur dessa nya populära former och praktiker av politiskt bildskapande faktiskt omskapas, och själva omskapas av, dominerande institutionella normer och praktiker för mänskliga rättigheter.

Projektledare: Kari Andén-Papadopoulos

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2022–2026

Beviljat anslag: 6 165 000 kr

Dold konvergens i etiken

I etiken, liksom i andra akademiska discipliner, finns en förväntan om att forskningsinsatser ska leda till ökade kunskaper och övertygande svar på de frågor som ställs. Den förväntan motiverar i sin tur att etiker konsulteras som experter i olika beslutsfattande sammanhang. Samtidigt präglas etiken av stor oenighet och det är svårt att se spår av konvergens. Men är det verkligen så att man inte har närmat sig varandra över tid? Det är vad detta projekt vill undersöka.

Projektledare: Folke Tersman

Övriga projektmedlemmar: Graham Oddie, Olle Risberg

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsplan: 2024–2027

Beviljat anslag: 6 006 893 kr

Svensk beredskap för smygande hälsokriser och organisatoriskt lärande efter svininfluensan, värmeböljan och coronapandemin

Projektet är en fallstudie av tre smygande kriser: svininfluensan 2009, värmeböljan 2018 och covid-19-pandemin 2020–2022. Det studerar, genom dokumentanalys och intervjuer, vilka konkreta åtgärder som regionerna vidtagit i anknytning till dessa kriser, vilka åtgärder som inte vidtagits och varför. Till projektet är en expertgrupp knuten, vars medlemmar representerar dels de fyra regionerna Uppsala, Stockholm, Västra Götaland och Skåne, dels forskare inom krishantering och offentlig styrning. Designen utgår från fyra delstudier där den första utgörs av dokumentanalys; den andra en intervjustudie med relevanta tjänstemän inom regionerna; och

en tredje som utgörs av en intervjustudie med vårdpersonal inom IVA och SÄBO.

Projektledare: Rebecca Selberg

Övriga projektmedlemmar: Erica Falkenström, Jamie Woodworth

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2024–2027

Beviljat anslag: 5 061 000 kr

Demokratins territorium

Hur extraterritoriella gränskontroller och urfolkens krav på självbestämmande förändrar avgränsningen av demokratins folk

Hur bör avgränsningen av det demokratiska folket se ut, om ett samband mellan jurisdiktion och territorium inte kan tas för given? Syftet med projektet är att besvara frågan utifrån två typfall: extraterritoriella gränskontroller och ursprungsbefolkningarnas rätt till självbestämmande.

Projektledare: Ludvig Beckman

Övriga projektmedlemmar: Kirsty Gover, Ulf Mörkenstam

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2022–2025

Beviljat anslag: 4 772 000 kr

Hur policy skapar politik

Policyfeedback i samtida demokratier

Varför upplever politiska aktörer att det blir allt svårare att utforma effektiv politik för att hantera akuta sociala problem? Här undersöks tesen att många av de problem som dagens demokratier uppvisar kan härledas till långsamma förändringar i policyfeedback-processer, vilket gradvis har försvårat för politiska representanter att skapa stöd från breda väljargrupper, bygga koalitioner med andra politiska representanter, samt lösa samhällsproblem. Detta görs genom studiet av opinionsförändringar och välfärds-, migrations-, och miljöpolicy i 30 länder över 45 år.

Projektledare: Andreas Duit

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 4 745 000 kr

Ambivalens

En ny enhetlig teori om dess natur, grundvalar och tillämpning på normativa konflikter

Att ha blandade känslor inför något kan faktiskt hjälpa oss när vi hamnar i konflikter. Det här projektet utgår ifrån att ambivalens är något värdefullt och användbart, men det är en syn som går stick i stäv med en mer traditionell uppfattning.

Projektledare: Julia Mosquera

Övriga projektmedlemmar: Andrea Asker, Stina Björkholm, Krister Bykvist, Graham Oddie, Daniel Ramöller

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2025–2028

Beviljat anslag: 4 701 000 kr

Moderna vikingar i öst

Sveriges roll i skapandet av institutioner, elitnätverk och informella praktiker under 1990-talets ekonomiska reformer i Ryssland

Efter Sovjetunionens sammanbrott var ambitionen att västfinansierade ekonomiska reformer och privatiseringar av tidigare statliga tillgångar skulle lägga grunden för en välfungerande marknadsekonomi i Ryssland. Åren som följde innebar en sällsynt möjlighet för regeringar, internationella finansinstitutioner, ekonomer och politiska och ekonomiska eliter att forma det ekonomiska system som sedan skulle växa fram i det forna öst. Projektets syfte är att studera hur svenska och ryska institutioner och eliter påverkade varandra och förändrades som en följd av de ekonomiska reformer som genomfördes i Ryssland efter Sovjetunionens fall.

Projektledare: Janine Wedel

Övriga projektmedlemmar: Mattias Alvarsson, Gabriel Söderberg, Ilja Viktorov

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2021–2025

Beviljat anslag: 4 293 000 kr

Expertis i kriser

Regeringar utvärderar och omprövar sin beredskap i efterdyningarna av covid-19-pandemin. Fler kriser förväntas i ljuset av ökande klimatförändringar. Detta projekt studerar den roll experter kan spela och hur samhället bäst kan använda sig av vetenskaplig expertis för att utveckla en vetenskapsbaserad policy i kristid. De flesta håller med om att det är viktigt att lyssna på forskningen. Men experter är ofta oeniga, de har ibland fel och deras råd kan vara värdeladdade. Under en treårsperiod kommer projektet undersöka problemen, analysera rationella strategier för att hantera dem samt föreslå hur de kan bemötas och göra oss bättre rustade inför nästa kris.

Projektledare: Joe Roussos

Övriga projektmedlemmar: Erik Angner, Karim Jebari

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 4 098 000 kr

BRIDGEGAP

I BRIDGEGAP förenas tidigare medlemmar i konsortiet ANTICORRP med andra akademiska partners som har publicerat nya metoder för att mäta pengatvätt – antropologer och kriminologer som banat väg för korruptionsstudier i liberala demokratier. BRIDGEGAP fyller kunskapsluckor om omfattningen och de mekanismer genom vilka korruption infiltrerar öppna samhällen. Projektet mäter korruption över landsgränser och tid med hjälp av sina innovativa modeller och kartor över sociala nätverk. Slutligen undersöks det offentliga ansvar och antikorrupsionslagstiftning i EU:s medlemsstater och kandidatländer, för att identifiera brister och belysa glappet mellan akademi och policy i korruptionsstudier.

Projektledare: Janine Wedel

Övriga projektmedlemmar: Michaela Borg, Kristian Lasslett, Tom Mueller

Finansiär: Europeiska forskningsrådet

Tidsplan: 2024–2027

Beviljat anslag: 3 625 000 kr

Samtalets kontext och begreppslig ingenjörskonst

Inom begreppsetiken kan man prata om att ett begrepp är defekt och därför bör ändras eller avskaffas. Här riktas ljuset mot den kontext där begreppen används, vilket kan ge en annan syn på begreppets värde och hjälpa oss förstå konflikter om vad begrepp ska betyda.

Projektledare: Stina Björkholm

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsperiod: 2025–2028

Beviljat anslag: 2 925 068

En förlorad generation?

En studie om effekterna av covid-19-pandemins betydelse för handelsstudenter och deras karriärnätverk

Forskning har tidigare visat att sociala nätverk är viktiga för studenter studieresultat och karriärmöjligheter. Under covid-19-pandemin begränsades studenternas möjligheter att ta sig in i den sociala delen av det akademiska livet och det finns studier vars resultat pekar på att studenternas nätverk blev både mindre och glesare. Vad betydde pandemin för handelsstudenters möjligheter att bygga de sociala nätverk som visat sig vara så viktiga för karriärutfall?

Projektledare: Anna Tyllström

Övriga projektmedlemmar: Nils Gustafsson, Ida Lidegran, Sofiya Voytiv

Projektet omfattar även forskare vid Lunds universitet och Uppsala universitet.

Finansiär: Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse/Tore Browaldhs Stiftelse

Tidsplan: 2022–2025

Beviljat anslag: 2 000 000 kr

Att minska allmänhetens sårbarhet för felaktig information om forskning

Avsiktlig eller oavsiktlig spridning av felaktig information om forskning på områden som telekommunikation, vacciner och klimatförändringar har länge varit ett problem. Det här projektet syftar till att förbättra integrationen av datavetenskap med samhällsvetenskap för att utveckla evidensbaserade strategier som kan ta itu med befolkningars sårbarhet för mis- och desinformation i NATO:s medlems- och partnerländer.

Projektledare: Anna Hedin Ekström

Finansiär: NATO, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Myndigheten för psykologiskt försvar

Tidsplan: 2023–2025

Beviljat anslag: 1 253 307 kr

Att hantera komplexa problem

Genom att undersöka covid-19-pandemin och klimatförändringarnas effekter på samspelet mellan vetenskap, policy och allmänhet, vill detta projekt lösa hur samhällsstyrningen bättre kan hantera svåra kriser i framtiden. Båda dessa elakartade problem har hittills inneburit vetenskaplig osäkerhet och kontrovers, i kombination med behovet att ställa om både tekniska system och livsstilar. Det betyder att konventionell policy sällan räcker. Projektet fokuserar på två frågor per problem, dels skolstängningar och munskydd, dels individuella transporter och klimatrelaterade skatter. Projektet utgår ifrån teorier om samhällsstyrning och omfattar djupintervjuer, rundabordssamtal, fokusgrupper och en större enkätstudie.

Medelsförvaltare: Uppsala universitet

Projektmedlemmar på IFFS: Kirsti Jylhä

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag till IFFS: 460 000 kr

Nedmonteringen av den nuvarande världsordningen

En studie av transnationella nätverk som skapar icke-västerländska skuggarenor

Illiberala kapitalistiska regimer utgör idag ett växande hot mot den nuvarande världsordningen genom ett icke-västerländskt offshore-system som döljer tillgångar, kringgår regler och stärker korruption och geopolitisk påverkan. Det här projektet ämnar kartlägga dessa så kallade skuggarenor, deras nätverk och verktyg, för att förstå hur de möjliggör ekonomisk brottslighet och hur de kan motverkas.

Projektledare: Janine Wedel

Finansiär: Carnegie

Tidsplan: 2024–2026

Beviljat anslag: USD 50 000

KOMMANDE 2026

Mistra CLEAN

Ett forskningsprogram om regleringskapning, korruption och brott inom miljöstyrning

Programmet analyserar hur institutionella brister, i form av regleringskapning, korruption och miljöbrott försvagar svensk miljöstyrning och påverkar naturmiljön negativt. Vi går bortom en snäv juridisk definition och studerar hela skalan från formellt laglig men skadlig påverkan till rena brott, samt hur dessa fenomen samverkar. Målen omfattar bland annat utvecklandet av AI-stödda diagnostiska verktyg för att identifiera sårbarheter och stärka motståndskraften inom offentliga och privata organisationer.

Projektledare: Andreas Duit

Övriga projektmedlemmar: Gustaf Arrhenius, Amber Beckley, Ludvig Beckman, Jonas Ebesson, Amir Rostami

Projektet omfattar även forskare vid Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola och Södertörns högskola

Finansiär: Mistra

Tidsperiod: 2026–2029

Beviljat anslag: 40 000 000 kr

Splittring eller enighet?

Nätverk och organisationer i den svenska makteliten

Projektet kommer att undersöka vilka som tillhör den svenska eliten idag i näringsliv och politik och hur de är kopplade till varandra. Det görs genom att studera individer, deras nätverk och

de organisationer de är aktiva inom. Metoder som kommer att användas är bland annat social nätverksanalys och AI-baserade kartläggningar av individers biografier. Det innebär till exempel att man med hjälp av olika register letar upp personer som har någon form av formell makt och sedan söker information om hur deras nätverk ser ut.

Projektledare: Anna Tyllström

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2026–2029

Beviljat anslag: 6 784 000 kr

KRAFT

Sverige och världen står inför många kriser och utmaningar och det finns ett stort behov av forskningsbaserad kunskap för att hitta nya vägar framåt. Det finns idag flera svenska organisationer som samlar röster från teknikvetenskap, naturvetenskap och medicin för att underlätta samarbete och minska avståndet mellan beslutsfattare och forskare. Initiativet KRAFT (Kunskap, Rådgivning, Analys, Forskning, Tillämpning) skapar en motsvarighet för ämnesområdena humaniora och samhällsvetenskap.

Projektledare: Stefan Svallfors

Finansiär: Natur och Kultur, Östersjöstiftelsen, Vitterhetsakademien, Ragnar Söderbergs Stiftelse

Tidsperiod: 2026–2028

Beviljat anslag: 5 700 000 kr

Tänk om, tänk nytt

Monument i 2000-talets demokratier

Monumentskapande i dagens demokratier kännetecknas av två trender; å ena sidan tas monument som anses problematiska bort eller blir föremål för vandalisering eller konstnärlig intervention, å den andra har genren omvärderats och moderniserats genom nya teman och uttrycksformer. Vi undersöker hur utvecklingarna speglar en förändrad syn på vad som förväntas av demokratiska medborgare, nämligen att delta aktivt i utformningen av det kollektiva minnet och det offentliga rummet.

Projektledare: Tanja Schult

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2026

Beviljat anslag: 4 562 428 kr

Nya teknologiers samhällspåverkan

För att klara globala utmaningar som fattigdom och klimatförändringar behöver vi teknologiska innovationer. Redan idag är mänskligheten inbäddad i ett teknologiskt ekosystem av bland annat generella teknologier som har påtagliga effekter på vår vardag. Även små misstag i hur de introduceras och används kan leda till stor negativ samhällspåverkan. Det här temat försöker förstå denna process.

Automatiserad politisk makt

Hur träffsäker, kvalitetssäkrad, accepterad och legitim är användningen av AI i den offentliga sektorn?

Syftet med detta projekt är att skapa en interdisciplinär forskningsmiljö som kan analysera användningen av AI i den offentliga sektorn, hur den påverkar besluten som fattas, samt dess implikationer för demokratisk legitimitet. Sex forskare kommer att använda sig av en bred uppsättning teoretiska ramverk samt metodologiska och normativa tillvägagångssätt i fem delstudier som samverkar och kritiskt granskar detta fenomen. Projektet kommer att beskriva hur AI används i offentligt beslutsfattande och under vilka omständigheter det är demokratiskt legitimt, samt ge en vetenskaplig grund och praktiskt stöd.

Projektledare: Eva Erman

Övriga projektmedlemmar: Moa Bursell, Emma Engström, Markus Furendal, Karim Jebari, Niklas Möller

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2024–2030

Beviljat anslag: 17 389 002 kr

Cogito Machina

En undersökning av artificiell generell intelligens (AGI)

Kommer AGI att ta över? För att kunna besvara den frågan behöver vi först ha svar på vad AGI är, vad som krävs av ett system för att AGI ska uppstå och hur vi kan förstå om AGI är på väg att uppstå i ett system. Projektet vill även öka vår förståelse av AGI genom att försöka svara på frågan "vilka lärdomar kan vi dra om riskerna som är förknippade med framväxande AGI?".

Projektledare: Anandi Hattiangadi

Finansiär: Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond

Tidsperiod: 2025–2028

Beviljat anslag: 5 000 000 kr

Bortom reduktionism

Kontingent grundande och kropp-medvetandeproblemet

Det finns två huvuduppfattningar som traditionellt har försvarats på området kropp/medvetande: fysikalism – enligt vilken materia är mer fundamental än medvetande, och dualism – enligt vilken materia och medvetande är lika fundamentala. Genom att artikulera och försvara en kontingent grundande fysikalism, understryker projektet dualisternas teori att kopplingen mellan materia och medvetande är kontingent. Enligt denna nya teori är medvetandets existens och natur metafysiskt beroende av materia, medan de metafysiska lagarna som reglerar kopplingen mellan medvetande och materia är kontingenta. Vi visar också att den här debatten inte ska fokusera på separerbarheten mellan medvetande och materia utan undersöka materiaens natur och hur medvetandet uppstår ur den.

Projektledare: Anandi Hattiangadi

Övriga projektmedlemmar: Alexander Moran

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 4 821 000 kr

Bedömd av en robot

En experimentell och etnografisk studie av automatisering av rekryteringsprocessen i en svensk kommun

Artificiell intelligens (AI) utvecklas snabbt och för med sig förändringar i samhällets funktionssätt på ett flertal områden. Teknikens framfart medför etiska risker, till exempel när uppgiften är att bedöma individer. Syftet med det här projektet är att undersöka hur bedömningar av jobbsökande skiljer sig åt från bedömningar genomförda av professionella rekryterare. När i processen uppstår skillnader, varför, och hur ser de ut?

Projektledare: Moa Bursell

Övriga projektmedlemmar: Filip Olsson, Lambros Roumbanis

Finansiär: Forte

Tidsplan: 2022–2027

Beviljat anslag: 4 690 000 kr

Spökplattform

Att generera den komplexa bilden av data, arbete och logistik

I vårt samtida samhälle är verksamheten inom transportlogistik och intelligent automatiseringsteknik starkt beroende av vad antropologer börjat kalla för spökarbete – former av mänskligt arbete som är dolt för allmänheten. Som konsumenter ser vi inte cykelbudets eller lagerarbetarens upplevelse när vi använder en livsmedelsapp. Detta forskningsprojekt undersöker hur konstnärliga metoder kan bidra till att synliggöra och öka förståelsen för de komplexa och osynliga relationer som bygger vårt moderna och globala logistiksystem, och hur de kan användas för att skapa nya idémässiga och praktiska föreställningar för en mer rättvis och hållbar framtid.

Projektledare: Benjamin Gerdes

Övriga projektmedlemmar: Felicia Fahlin

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2025

Beviljat anslag: 4 497 000 kr

Bilder som säljer

Bildekonomi och kommersialisering 1820–2020

Här placeras dagens diskussion kring AI-genererade bilder i en historisk kontext genom en jämförelse med två tidigare teknologiska framsteg som påverkat den storskaliga användningen av bilder för kommersiella syften. Nedslag görs på 1820-, 1920, och 2020-talen. Vi studerar dels bildproduktionen, dels utsagor om bilders funktion, mening och säljkraft i annonser och fackpress inom reklam, tryckeribranschen och marknadsföring. Syftet är att förstå bilders funktion historiskt, inte enbart som massproducerade produkter, utan också som säljfrämjande agenter för massproduktion och masskonsumtion av kommersiella varor generellt.

Projektledare: Anna Näslund

Projektet omfattar även forskare vid Norges teknisk-naturvetenskapliga universitet

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2025–2028

Beviljat anslag: 4 222 000 kr

AI, hälsa och politik

Från mirakelmedicin till samhällsnytta

AI har stor potential att öka folkhälsan och förbättra sjukvårdssystemet. AI-teknik har redan använts och förbättrat hälsoområden genom specifika tillämpningar, men effekterna av tekniken är mer långtgående. Detta beror på ett dominerande sätt att prata om teknik som framställer AI som en modern mirakelmedicin som ska lösa en mängd olika utmaningar. Det här är långt ifrån oproblematiskt och det finns goda skäl att kritiskt granska den politik som omgärdar AI och folkhälsa, vilket görs här med ett tvärvetenskapligt perspektiv.

Projektledare: Jason Tucker

Finansiär: Wallenberg WASP-HS

Tidsperiod: 2024–2027 på IFFS

Beviljat anslag: 3 000 000 kr

AI, makt och politik

Ett forskningskluster som samlar ledande forskare från samhällsvetenskap, humaniora och datavetenskap för att undersöka hur AI omformar demokratiska grundvalar som sanning, ansvar, inkludering och legitimitet. Teoretisk analys kombineras med tillämpad forskning med målet att bidra med kunskap som är relevant för policy, civilsamhälle och teknikutveckling.

Medelsförvaltare: Umeå universitet

Projektmedlemmar på IFFS: Eva Erman

Finansiär: Wallenberg WASP-HS (WA)

Tidsperiod: 2025–2030

Beviljat anslag till IFFS: 887 266 kr

Forensisk konst och dokumentärfilm

På senare tid har antalet konstprojekt kopplade till en "forensisk vändning" ökat dramatiskt och kommit att bli en dominerande form av praktik. Forensisk verksamhet handlar om tillämpningar av naturvetenskapliga metoder i brottsutredningar i statliga åtalsprocesser. Vilka är konsekvenserna av en sådan "forensisk vändning" i samtida kulturproduktion, särskilt vad gäller förflyttningen från offentlig debatt till bevisproduktion och rättstvister? Och hur ska man bedöma denna förändring i en tid då allmänheten misstror traditionell journalistik?

Projektledare: Benjamin Gerdes

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsperiod: 2024–2025

Beviljat anslag: 390 880 kr

Samhällsvetenskapernas prediktiva kapacitet

Förmågan att förutsäga framtida utfall utgör en central del av vetenskapen. Trots detta är framtidsorienterade ansatser relativt ovanliga inom samhällsvetenskapen. Detta forskningsinitiativ syftar till att formulera principer och metoder för en mer framtidsorienterad samhällsvetenskap. Först samlas svenska forskare från olika samhällsvetenskapliga discipliner för att identifiera de mest angelägna prediktionsområdena och de mest lovande metodologiska angreppssätten. Därefter vidgas perspektivet genom ett internationellt symposium där ledande forskare bidrar till en slutlig rapport som sedan offentliggörs för forskarsamhället.

Projektledare: Pontus Strimling

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsperiod: 2025–2026

Beviljat anslag: 299 000 kr

En framtidsanalys av medie- och informationslandskapets utveckling fram till år 2035

Projektet har fokus på tre samhällsprocesser som påverkar medieutvecklingen: en åldrande

befolkning, en förändrad geopolitisk kontext där Sverige verkar i en multipolär värld, samt snabb teknologisk utveckling inom AI och digitala gränssnitt. Syftet är att identifiera centrala trender och osäkerhetsfaktorer, och utforma tre möjliga framtidsscenarier.

Projektledare: Karim Jebari

Övriga projektmedlemmar: Emma Engström, Waldemar Ingdahl

Finansiär: Uppdrag från Mediemyndigheten

Tidsperiod: 2025

Beviljat anslag: 220 000 kr

Fotografiska liv. Immateriellt kulturarv och digitalt

Projektet utvecklar en metod för insamling och tillgängliggörande av fothistoriskt kulturarv i Sverige. Målet är att bygga upp ett ljudarkiv som är långsiktigt förvaltat och öppet tillgängligt genom Nationell mediedatabas vid Kungliga biblioteket och med hjälp av AI-modeller som Whisper och BERT fullständigt sökbara.

Projektledare: Anna Näslund

Finansiär: Sven och Dagmar Saléns vetenskaps- och kulturstiftelse

Tidsperiod: 2025–2027

Beviljat anslag: 50 000 kr

Det socialt hållbara samhället

Ett socialt hållbart samhälle är ett samhälle där människor kan leva gott och tryggt. Men ett sådant samhälle står ständigt inför utmaningar, från organiserad kriminalitet, från skillnader i värderingar mellan olika grupper, från problem med att få resurser att räcka till alla och från medvetna och omedvetna fördomar. Det här är institutets mest omfattande tema.

Ineqint. Ojämlighet och integration

Socioekonomisk ojämlikhet har blivit alltmer sammanvävd med invandringsstatus i många västeuropeiska samhällen. En viktig fråga är om och hur socioekonomiska nackdelar bland invandrarföräldrar hindrar integrationen av deras barn. Det här projektet fokuserar på ojämlikhet och rumslig segregation, och hur de påverkar

invandrarbarns välbefinnande, samt strukturella, sociala och kulturella integration. En longitudinell undersökning bland 5000 elever i 100 representativa svenska grundskolor kommer att genomföras, kopplade till data från föräldrar från register och digitala källor. I projektet kommer det också samlas in information (från lärare, rektorer och register) om skolans organisation, resurser och klimat, vilket ger en omfattande bild av skolmiljön.

Projektledare: Jan O. Jonsson

Övriga projektmedlemmar: Andreas Diemer, Carina Mood, Camilla Tegnér

Projektet omfattar även forskare på Oxford University och Stockholms universitet

Finansiär: EU Horizon ERC

Tidsplan: 2024–2028

Beviljat anslag: 40 274 988 kr

4C – forskarkonsortium för studier om kriminella samarbeten i Sverige

Sverige har sett en allt högre användning av skjutvapen i brott. Men fokus på skjutningar i kriminalpolitiken har dragit uppmärksamhet från andra brottsproblem och medfört ett tunnelseende som inte effektivt motverkar kriminalitet. Det behövs forskning som identifierar underliggande mekanismer för karriärer inom och organisering av kriminella miljöer. 4C är ett svenskt forskarkonsortium som med stöd av internationella forskare vill undersöka och förstå hur kriminella samarbeten uppstår, upprätthålls och samspelar med varandra, och hur livsförloppen för de individer som ingår eller har ingått i dessa miljöer ser ut. Ett viktigt mål med 4C är att destillera fram vilka riktlinjer och insatser som bör formuleras och initieras för att öka samhällets motståndskraft och göra arbetet mot kriminella samarbeten mer träffsäkert.

Projektledare: Amir Rostami

Övriga projektmedlemmar: Amber Beckley, Christofer Edling, Hanna Hjelm, Johan Mellberg, Hernan Mondani, Rickard Sandell, Jerzy Sarnecki.

Projektet omfattar även forskare vid Vrije Universitet Amsterdam

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2024–2030

Beviljat anslag: 16 960 000 kr

Miljö och mobilisering

Orsaker till och konsekvenser av miljöprotester i ett globalt perspektiv

Globala miljöproblem såsom klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald påverkar i allt högre grad individer och lokala samhällen, och fallstudier tyder på att social mobilisering i form av miljöprotester och massdemonstrationer ökar i hela världen. Projektet använder maskininlärningstekniker för att bygga ett nytt globalt dataset av georefererade miljöprotesthändelser för perioden 1990–2025. Målet är att kunna svara på frågan om huruvida det ökande antalet miljöprotester i världen åstadkommer någon förändring.

Projektledare: Andreas Duit

Övriga projektmedlemmar: Projektet omfattar även forskare vid Stockholms universitet

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2023–2028

Beviljat anslag: 14 922 439 kr

Etniska stereotyper – en nordisk jämförelse

Detta projekt kommer att studera hur stereotyper av invandrar/minoritetsgrupper utvecklas över tid i Finland och Sverige genom en storskalig textanalys av tidningar som täcker en period av 75 år. Vi kommer att visa hur, och försöka förklara varför, vi observerar dessa mönster. Baserat på detta kommer vi också att göra prognoser om den framtida utvecklingen av interetniska relationer i dessa två länder framöver. Våra resultat kommer därför att vara mycket relevanta för integrationspolitiken

Projektledare: Moa Bursell

Övriga projektmedlemmar: Magnus Bygren, Karin Creutz, Fabian Eriksson, Leo Hiselius, Lucia Karens, Melis Kirgil, Paolo Velásquez

Finansiär: Svenska litteratursällskapet i Finland

Tidsplan: 2022–2025

Beviljat anslag: 6 800 000 kr

Optimism som fälla eller språngbräda?

Unga med utrikesfödda föräldrar har i genomsnitt klart sämre socioekonomiska förutsättningar men mycket högre utbildnings- och yrkesaspirationer än unga med svenskfödda föräldrar. De högre aspirationerna kan fungera som en kompenserande kraft som bidrar till utjämning av utfall i utbildningen och på arbetsmarknaden. En del forskare hävdar dock att de höga aspirationerna bland ungdomar med utrikesfödda föräldrar riskerar att utgöra en "optimismfälla", som gör att dessa unga oftare satsar på krävande utbildningsvägar där risken är stor att de inte klarar att fullfölja utbildningen. Syftet med detta projekt är att studera om de i genomsnitt högre aspirationerna är en hjälp eller ett hinder för unga med utrikesfödda föräldrar i Sverige.

Projektledare: Carina Mood

Övriga projektmedlemmar: Adam Altmejd Selder, Andreas Gustafsson.

Projektet omfattar även forskare vid Stockholms universitet

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsplan: 2025–2028

Beviljat anslag: 6 224 391 kr

Integration av unga i Sverige i ett flerdimensionellt perspektiv

Hur utvecklas integrationen bland unga med invandrarbakgrund? Detta projekt vill belysa hur integrationens olika dimensioner utvecklas över tid bland ungdomar och unga vuxna i Sverige. Projektet studerar strukturell integration (som utbildning, jobb och ekonomi), kulturell integration (som religion, värderingar och attityder), social integration (interpersonella relationer och nätverk), samt psykologisk anpassning (som psykosomatiska besvär och utagerande beteende). Projektet följer cirka 5 000 unga från 14 år till cirka 22 år.

Projektledare: Jan O. Jonsson

Övriga projektmedlemmar: Adam Altmejd Selder, Andreas Diemer, Andreas Gustafsson

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2020–2025

Beviljat anslag: 5 789 061 kr

Vem bryr sig (om)?

Hur välfärds kapitalister, kyrkor och migranter omdanar barn- och äldreomsorg i Sverige, Tyskland och Italien

Glappet mellan tillgång och efterfrågan på barnomsorg och äldreomsorg är en stor utmaning för välfärdsstater i Västeuropa. Mer jämställda relationer mellan män och kvinnor har inte förmått överbrygga vård- och omsorgsklyftan. Istället har en omfattande omallokering av vård- och omsorgsuppgifter till olika slags aktörer skett. Det här projektet bryter ny mark genom att utveckla och empiriskt testa en teori om vård- och omsorgskulturer, enligt vilken gemensamma föreställningar om vård och omsorg villkorar de politiska val som möjliggjort nya välfärdsaktörer.

Projektledare: Josef Hien

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2021–2025

Beviljat anslag: 5 592 000 kr

Etik och ekonomi

Att hantera spänningen mellan vad som är bäst för individen och vad som är bäst för gruppen är en utmaning för alla samhällen. Det här projektet strävar efter att undersöka två av de mest framträdande lösningarna, nämligen uppoffring respektive överenskommelser. Projektet bygger på ett begreppsligt ramverk som forskargruppen har utvecklat sedan tidigare, samt på data som redan har samlats in. Målet här är att utveckla modeller för plikttrogenhet och överenskommelser, och att testa dem i verkliga situationer.

Medelsförvaltare: Handelshögskolan

Projektmedlemmar på IFFS: Gustav Karreskog
Rehbinder, Erik Mohlin

Finansiär: Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse

Tidsperiod: 2025–2028

Beviljat anslag till IFFS: 5 379 000 kr

Status och stabilitet

En undersökning av tidens betydelse i svensk asyl- och medborgarskapslagstiftning

I Sverige och andra länder har en tydlig rörelse i migrationsrätten under senare år gått från permanent mot tillfälligt: tidsbegränsade uppehållstillstånd, återkallande av flyktingstatus, högre trösklar för medborgarskap, m.m. Det kan ses som ett skifte i synen på rättslig status, då stabilitet och långsiktighet länge varit utgångspunkt för bland annat medborgarskap och uppehållstillstånd. I det här projektet undersöks hur användning av tid som verktyg för att kontrollera migrationen påverkar stabilitet och förutsägbarhet för olika typer av rättslig status. Vi undersöker också vilka konsekvenser en destabilisering av rättslig status kan få för individens rättigheter och skyldigheter.

Projektledare: Patricia Mindus

Övriga projektmedlemmar: Rebecca Thorburn
Stern

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2024–2027

Beviljat anslag: 4 984 000 kr

Den svarta stranden

En ny generation håller på att upptäcka Sveriges koloniala förflutna och vi befinner oss i ett nytt kunskapsläge. Det handlar om ett större intresse för frågor om den forna kolonin Saint-Barthélemy, men också om att vi vet mer genom nyligen tillgängliggjorda arkiv från Sveriges kolonialtid. Inblicken som arkivet ger oss är dock i stort sett begränsad till juridiska dokument och människor är ofta reducerade till skissartade figurer som mejslats ut genom dåtidens administrativa och rasistiska tankesätt. Det här projektet använder sig av konstnärliga medel för att gestalta livet på den forna kolonin Saint-Barthélemy för att nå en bättre förståelse av tiden. Målet för projektet är att hitta nya konkreta metoder och samtidigt sprida en kritisk metodologi till andra forskare och konstnärer som arbetar med liknande arkivmaterial och processer.

Projektledare: Salad Hilowle

Övriga projektmedlemmar: Kari Andén-Papadopoulos, Staffan Julén, Christian Rossipal

Finansiär: Vetenskapsrådet
Tidsplan: 2024–2027
Beviljat anslag: 4 494 000 kr

En ny teori om relationen mellan kognitiv förmåga och åsikter i moralfrågor

Individer ändrar åsikter genom livet och i populationen förändras sammansättningen av åsikter över tid. Att förstå argument kräver en viss kognitiv ansträngning och är troligen enklare att göra för personer med högre kognitiv förmåga. Detta bör leda till att åsiktförändringen i befolkningen går snabbare hos den del av befolkningen som har just högre kognitiv förmåga. Projektet avser att studera förhållandet mellan kognitiv förmåga och åsikter i moralfrågor, det vill säga politiska frågor om kulturella värderingar.

Projektledare: Irina Vartanova

Finansiär: Vetenskapsrådet
Tidsplan: 2022–2025
Beviljat anslag: 4 478 000 kr

Drömmare och perfektionister

Betydelsen av elevers engagemang för ojämlikheter i utbildning efter kön och invandrarbakgrund

Elever som är optimistiska, lyckas de verkligen? Trots att pojkar i genomsnitt har högre självförtroende och lägre stressnivå än flickor, tenderar pojkar att lyckas sämre i högstadiet och gymnasiet. På motsvarande sätt har elever med utländsk bakgrund i genomsnitt höga aspirationer men tenderar att ha lägre betyg och en högre risk för att inte avsluta en påbörjad gymnasieutbildning än elever med svensk bakgrund. Projektet studerar betydelsen av studieengagemang för ojämlikhet i utbildning för att hitta möjliga faktorer som hindrar pojkar och unga med utländsk bakgrund att klara sig bättre i skolan.

Projektledare: Stephanie Plenty

Övriga projektmedlemmar: Tünde Dóra Lénárd, Frida Rudolphi
Finansiär: Forte
Tidsplan: 2022–2025
Beviljat anslag: 4 380 000 kr

Inre motivation och yttre sanktion som drivkrafter för prosocialt beteende

Varför samarbetar vi och delar med oss till andra? I vissa fall ligger själviska motiv bakom vad

som framstår som osjälviska handlingar, i andra fall gör vi det trots att det inte för med sig några framtida fördelar – vårt handlande motiveras då av någon form av inre drivkrafter. Detta projekt studerar drivkrafter bakom samarbete, generositet och annat prosocialt beteende. Inre motivation att bete sig prosocialt kontrasteras med yttre sanktioner som får även själviska agenter att bete sig prosocialt. För detta syfte studerar projektet tre besläktade spelteoretiska modeller som kan beskriva interaktiva beslutssituationer.

Projektledare: Erik Mohlin

Övriga projektmedlemmar: Alexandros Rigos
Finansiär: Vetenskapsrådet
Tidsplan: 2020–2025
Beviljat anslag: 4 305 185 kr

Sociala normer för samarbete under kollektiv risk

En hantering av de växande existentiella hot som mänskligheten står inför kräver kollektiva beteendeförändringar. Ett kollektivt dilemma måste lösas: individers ansträngningar bör inte handla om personliga fördelar utan om att undvika en gemensam förlust. Projektets mål är att utveckla en empiriskt validerad teori om hur normer föds, sprids och förändras i kollektiva risksituationer, och som identifierar villkor för att de ska leda till förändring. Ett andra mål är att undersöka och förstå hur normer kan stärkas för att bli mer effektiva i lösningar av sociala handlingsdilemman.

Projektledare: Giulia Andrighetto

Övriga projektmedlemmar: Nanda Wijermans
Finansiär: Vetenskapsrådet
Tidsplan: 2024–2027
Beviljat anslag: 3 622 000 kr

Utrikes födda kvinnor på europeiska arbetsmarknader

Kultur, institutioner och humankapital

Utrikes födda kvinnor är dubbelt missgynnade på arbetsmarknaden med sämre utfall än både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. Integrationspolitik är ofta utformad med utrikes födda män i åtanke, medan jämställdhetspolitik har inrikes födda kvinnor som målgrupp. Detta kan leda till att politiska beslut försämrar situationen ytterligare. Detta projekt har som mål att undersöka utrikes födda kvinnors arbetsmarknadssituation i Europa genom att kombinera tidigare förklaringsmodeller kopplade till kultur, institutioner och humankapital, och använda data kopplad till ursprungsländer, mottagarländer och individer.

Projektledare: Andrey Tibajev

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2027

Beviljat anslag: 3 450 000 kr

En framtid utan funktionsnedsättningar?

Etiken och politiken kring funktionsnedsättningar och nya teknologier

Funktionsnedsättning beror inte längre endast på otur. Den teknologiska utvecklingen (cochleaimplantat, fosterdiagnostik m.m.) har redan påverkat vad det innebär att ha en funktionsnedsättning och ställt familjer inför nya val. Snart kan det vara möjligt att helt eliminera många funktionsnedsättningar. Projektets mål är att bidra till utvecklingen av teorier om rättvisa, jämlikhet och värdet av funktionshinder i ljuset av införandet av nya teknologier. Målet är också att formulera ett begreppsligt och normativt ramverk som kan adressera de risker användningen av teknologin medför.

Projektledare: Julia Mosquera

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsplan: 2024–2027

Beviljat anslag: 3 395 015 kr

Prioriteringar under pandemier

Pandemier framtvingar prioriteringsbeslut under extrema förhållanden som beslutsfattare är ovana vid. Projektet kommer att undersöka tre typer av normativa frågor som görs aktuella under pandemier. För det första väcker pandemier svåra frågor angående vilken typ av information, som ska ligga till grund för de beslut som fattas och hur. För det andra tvingar pandemier beslutsfattare till prioriteringsbeslut som de är ovana vid. För det tredje aktualiserar pandemier ovanligt stor osäkerhet och oenighet bland experter. Genom att studera dessa frågor kommer projektet presentera ett ramverk för hur sunda prioriteringsbeslut kan fattas under pandemier och därmed bidra till den samhälleliga beredskapen inför framtida katastrofer.

Projektledare: Anders Herlitz

Övriga projektmedlemmar: Shlomi Segall

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2023–2026

Beviljat anslag: 3 000 000 kr

Hushållsfördelade nationalräkenskaper

Nya perspektiv på inkomst- och förmögenhetsfördelningen i Sverige, 1930–2020

Detta projekt undersöker nya perspektiv på den ekonomiska ojämlikheten i Sverige. Ungefär en tredjedel av alla inkomster i nationalräkenskaperna rapporteras inte i skattedeklarationer och ingår inte i den officiella fördelningsstatistiken. Här analyseras hushållsfördelade nationalräkenskaper och en ny databas konstrueras genom att noggrant matcha variabler i administrativa register med motsvarande variabler i nationalräkenskaperna. Sedan analyseras den nya databasen med fokus på fördelningstrender, rörlighetsmönster och skattereformers effekter. Inkomstojämlikhetsserier utvidgas tillbaka till 1930, inkomst- och förmögenhetsrörlighet analyseras och slutligen mäts effekterna av skattereformer som inte tidigare har studerats.

Projektledare: Olle Hammar

Finansiär: Formas & Johan och Jakob Söderbergs stiftelse

Tidsplan: 2023–2025

Beviljat anslag: 2 710 000 kr

Utvärdering av sociala insatsgrupper i Stockholms stad

Sociala insatsgrupper (SIG) syftar till att minska den kriminella belastningen och öka den pro-sociala anknytningen hos individer som ofta bor i socialt utsatta områden. Avsikten med SIG är alltså att socialtjänsten, som har huvudansvaret, tillsammans med den lokala polisen ska samordna befintliga samhällsresurser för att ge stöd till unga som riskerar att hamna i eller redan är medlemmar i kriminella nätverk. Det övergripande målet är att utöka kunskaperna om SIG. En förhoppning är att aktörerna ska kunna tillämpa dessa nya kunskaper för att kunna utveckla verksamheten ytterligare.

Projektledare: Jerzy Sarnecki

Övriga projektmedlemmar: Lily Wahlman

Finansiär: Uppdrag från Stockholms stad

Tidsplan: 2021–2025

Projektbudget: 2 519 925 kr

Expanding Minds – Together

Projektets mål är att verka för ett mer hållbart samhälle där brännande frågor inte försvinner i polariserade debatter eller går vilse i åsiktskorridorer. Här vill vi bjuda in medborgare att ta del av och diskutera forskning för att väcka ett engagemang i olika samhällsfrågor. I praktiken skapar

vi ett mindre, duplicerbart scenkonstformat, som kan spridas brett i vitt skilda kontexter, som bibliotek, skolor, förbund inom det civila samhället, organisationer samt scenkonstinstitutioner.

Projektledare: Helena Hammarskiöld & Staffan Julén

Finansiär: Svenska Postkodlotteriets Stiftelse

Tidsplan: 2024–2026

Beviljat anslag: 2 500 000 kr

Vågspel, villkor och vederlag vid arbetsmarknadens framkant

En registerbaserad analys av karriär i unga kunskapsorienterade företag

Forskning har visat att kunskaps- och service-samhällets framväxt har haft en negativ inverkan på grupper som är beroende av jobb med relativt låga kvalifikationskrav, och att så kallade "unga" och "innovativa" företag har disproportionerlig inverkan på skapandet av nya jobb. Arbetsmarknadspolitiken utformning är av stor betydelse för arbetandes möjligheter att navigera på en arbetsmarknad som präglas av förändring. För att utforma den effektivt krävs det kunskap om vilka faktorer som förklarar individers rörelser in i expanderande sektorer av ekonomin. Detta projekt kommer att använda sig av administrativa data som länkar samman individers karriärer med de företag de arbetar inom och analysera detta för att utforska hur förändringar kan åstadkommas i samklang med arbetandes behov.

Projektledare: Johan Westerman

Finansiär: Forte

Tidsplan: 2023–2025

Beviljat anslag: 2 000 000 kr

Validering samt implementation av informationsdriven utveckling och uppföljning av svensk vård och omsorg i ett nära vård-perspektiv

Nya arbetsmodeller som uppstått genom digitaliseringen av delar av vården i Borgholm, även kallad Borgholmsmodellen, har behandlat patienter sedan sommaren 2018. Resultaten tros vara goda, men ingen vetenskaplig validering av resultaten har genomförts. Att påvisa resultat är en utmaning eftersom stora delar av resultaten består av icke-händelser, till exempel minskade sjukhusinläggningar eller akutbesök. Likaså kan andra delar av resultaten vara bättre hälsa och livskvalitet relativt ett kontrafaktiskt arbetssätt.

Utgångspunkten är att den potentiella besparingen, vid sidan av välfärdsvinster, är att inte behöva bygga ut sjukvård och omsorg linjärt med en åldrande befolkning, utan genom att arbeta preventivt och med god tillgänglighet göra att tillgängliga resurser räcker längre.

Projektledare: Ina Caesar

Övriga projektmedlemmar: Anders Ekholm

Finansiär: Uppdrag från Borgholms kommun

Tidsplan: 2023–2025

Projektbudget: 1 370 000 kr

Kartlägga forskning om insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk

Projektet ska identifiera effektiva insatser, åtgärder och metoder som förebygger brottslighet kopplad till kriminella nätverk oberoende av ålder, utförare eller intervention. De studier som tas med måste ha utförts med kontrollgrupp i syfte att säkerställa att kartläggningens slutsatser vilar på solid empirisk grund. Utifrån kartläggningen tas rekommendationer fram som kan främja forskningskommunikation, tillgången till forskningsresultat samt samverkan mellan forskning och praktik.

Projektledare: Amir Rostami

Övriga projektmedlemmar: Evelina Davidsson, Ann Kristine Jonsson, Hernan Mondani, Thérèse Stråle, Knut Sundell

Finansiär: Uppdrag från Vetenskapsrådet

Tidsplan: 2024–2025

Projektbudget: 1 200 000 kr

Digital utveckling och utbildningsresultat i Afrika söder om Sahara

Ett recept för inkluderande utveckling eller fördjupade klyftor?

Det övergripande syftet med detta projekt är att undersöka hur spridningen av digital informations- och kommunikationsteknik i Afrika söder om Sahara påverkar utbildningsresultat och ojämlikhet i utbildningsresultat i regionen. Inom både akademien och i policykretsar har man noterat hur satsningar på utbildning inte lett till önskade resultat i form av verkligt lärande, och vissa ser den nya tekniken som en möjlighet att kringgå de begränsningar som verkar finnas inom utbildningsväsendet i många låginkomstländer. Projektets resultat kommer att belysa under vilka omständigheter digital utveckling

verkar för inkluderande utveckling och när det riskerar att bidra till fördjupade klyftor.

Medelsförvaltare: Göteborgs universitet
Projektmedlemmar på IFFS: Ann-Sofie Isaksson
Finansiär: Vetenskapsrådet
Tidsplan: 2023–2025
Beviljat anslag till IFFS: 789 087 kr

Oren altruism som redskap för att främja miljövänligt beteende

För att främja en mer hållbar livsstil är det angeläget att öka förståelsen kring vad som ligger bakom miljövänlighet bland individer och hushåll. Det här projektet studerar en sådan drivkraft: "oren altruism". Hypotesen är att människor bidrar till miljöskydd och andra kollektiva nyttigheter inte främst för att de bryr sig om nyttigheter som sådana, utan för själva handlingens skull. Exempelvis kanske de vill känna att de "gör gott" eller ses som prosociala av andra. Det här är den första systematiska utredningen av oren altruism inom miljöområdet. I en första studie genomför vi tillsammans med Halmstads kommun en storskalig, randomiserad kontrollerad fältstudie som testar om orena motiv kan nyttjas för att minska hushållsavfallet.

Medelsförvaltare: Göteborgs universitet
Projektmedlemmar på IFFS: Pol Campos Mercade
Finansiär: Formas
Tidsplan: 2023–2025
Beviljat anslag till IFFS: 375 064 kr

Elitmotion som friskvård på jobbet

Det här projektet undersöker normer kring och konsekvenser av så kallad elitmotion som friskvård på jobbet. Hur påverkar detta arbetsplatskulturen, personalen som kollektiv, samt enskilda anställda? Vilka kulturella föreställningar, villkor och förutsättningar omgärdar satsningarna och hur påverkas synen på gränsen mellan arbete och fritid av detta? Vi studerar ett antal arbetsplatser inom privat och offentlig sektor genom etnografiskt fältarbete och intervjuer.

Projektledare: Annie Woube
Finansiär: Centrum för idrottsforskning (CIF)
Tidsperiod: 2025
Beviljat anslag: 341 000 kr

Utbildningseffekter av våldsamt religiös extremism

Till följd av den pågående konflikten i grannlandet Mali har våldsbejakande islamistiska extremister pressats över gränsen och etablerat sig i Burkina Faso. Detta har slagit extra hårt mot utbildningssektorn, då beväpnade islamistiska grupper har angripit specifikt lärare och skolor för att motverka "västerländsk utbildning". Erfarenheter från tidigare kriser har visat att flickors skolgång kan vara speciellt utsatt. Det här projektet avser att studera effekterna av våldsbejakande extremism på utbudet av utbildning, på pojkars och flickors skolgång och effekten av skolstängningar på pojkars och flickors skolgång.

Medelsförvaltare: Göteborgs universitet
Projektmedlemmar på IFFS: Ann-Sofie Isaksson
Finansiär: Vetenskapsrådet
Tidsplan: 2023–2025
Beviljat anslag till IFFS: 275 989 kr

Attityder till migration och migranter i Sverige under år av eskalerande gängkriminalitet

Den här studien tar avstamp i Eurobarometerens uppgifter om kriminalitet som en viktig fråga för svenskar och analyserar hur den offentliga debatten, som ofta kopplar gängkriminalitet till migration, kan ha påverkat den allmänna opinionen. Fokus ligger på att analysera nyanser i attityder, till exempel skillnader mellan attityder till migrationens nivå och till migranter som individer, samt sambandet med faktorer som upplevd trygghet och brottserfarenheter.

Projektledare: Göran Holmqvist
Finansiär: Uppdrag från Delegationen för migrationsstudier (Delmi)
Tidsperiod: 2025
Beviljat anslag: 110 000 kr

KOMMANDE 2026

I forskningspolitikens labyrint

Nationella forskningsprogram, instrument-intressenter och policyinstrument

Detta projekt handlar om en särskild aspekt av forskningspolitik och forskningsfinansiering: vad händer mellan det att resurser allokeras för specifika ändamål och det att forskning faktiskt blir till? Fokus är de "nationella forskningsprogram" som under det senaste decenniet varit ett sätt på

vilket regeringen riktat finansieringen mot angelägna samhällsområden. Regeringen pekar i de nationella forskningsprogrammen ut vissa områden som särskilt angelägna, men anger inte i detalj hur forskningen ska bedrivas och exakt vilka frågor den ska besvara. Är det forskarna och deras representanter som bestämmer över hur programmen utformas, eller är det anställda

tjänstemän, eller är det olika intressenter? Vilka villkor knyts till finansieringen och vad gör dessa villkor det möjligt eller omöjligt att genomföra?

Projektledare: Stefan Svallfors

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2027–2029

Beviljat anslag: 3 000 000 kr

Kommunikationsprojekt

På institutet drivs flera projekt som syftar till att sprida forskning till olika grupper utanför akademien eller för att bistå forskarna i just det arbetet.

Text och stil

Med gratis kurser, seminarier och workshoppar fokuserade på skrivandets tekniker och tänkande erbjuds forskare med intresse för text och form en professionellt guddad fortbildning med sikte inställt på framtida bokskrivande och essäistik. Projektet riktar sig till både juniora och seniora forskare vid alla svenska lärosäten. Målet är att i konkreta former inspirera och erbjuda guidning till mer levande svensk text skriven av forskare vid landets universitet.

Projektledare: Magnus Linton

Finansiär: Natur & Kultur

Tidsplan: 2021–2027

Beviljat anslag: 4 731 741 kr

Så löser vi klimatkrisen tillsammans

Ideologiska oenigheter gör att det politiska klimatarbetet går trögare än vad som vore önskvärt. Dessa ideologiska oenigheter är till stor del etiska och relaterar till olika värden och mål. De åtgärder som föreslås i klimatets tjänst kopplas ofta direkt till den egna ideologins anammade värden, och försvårar sålunda acceptans över det politiska spektrumet. Det här projektet vill hjälpa till att lösa dessa ideologiska låsningar genom att föreslå åtgärder som går i linje med de olika ideologiernas värden. Resultaten kommer att redovisas i form av en handbok med tvärpolitiska klimatåtgärder.

Projektledare: Olle Torpman

Övriga projektmedlemmar: Livia Alonso Hjartström, Waldemar Ingdahl, Erika Karlsson

Finansiär: Formas

Tidsplan: 2024–2027

Beviljat anslag: 1 998 000 kr

Nya sätt att sprida forskningsresultat

Det övergripande målet med projektet är att utveckla och förbättra kommunikationen av forskning genom att ta fram nya rapport- och presentationsformat som kan användas i flera sammanhang. Fokus är att nå ut med policyrelevant forskning som berör framtida samhällsrisiker och deras lösningar.

Projektledare: Gustaf Arrhenius

Övriga projektmedlemmar: Waldemar Ingdahl

Finansiär: Global Challenges Foundation

Tidsperiod: 2024–2025

Beviljat anslag: 1 458 000 kr

Point of you

Ett nytt format för forskningskommunikation där performativa inslag och deltagares egna upplevelser utgör utgångspunkt för diskussioner. Målet med formatet är att uppmuntra medborgare att diskutera forskning i grupp och därigenom skapa engagemang och förståelse. Som deltagare bjuds man in att ta del av aktuell samhällsforskning, men det är sedan de egna erfarenheterna som utgör utgångspunkt för samtalet.

Projektledare: Helena Hammarskiöld & Staffan Julén

Finansiär: Riksbankens Jubileumsfond

Tidsperiod: 2024–2025

Beviljat anslag: 200 000 kr

KOMMANDE 2026

När pengarna är slut

En föreställning om konst som självorganisering

Det här projektet utgår ifrån en utställning som visades på Kulturhuset 2001 där konstnärer i Skandinavien och forna Sovjet nätverkade i demokratins namn, med sikte på expanderande marknader. 25 år senare har den optimism kring internet som drivkraft för demokrati och kulturellt utbyte utbytts mot oro för desinformation och repression. Det här projektet söker upp de som då deltog i utställningen för att ta reda på vad deras konst då kunde säga om framtiden och vad som hänt dem sedan dess. Projektet baseras på ett internationellt nätverk av forskare och arbetet kommer att gestaltas i en teaterföreställning.

Projektledare: Nils Claesson

Övriga projektmedlemmar: Karin Hansson, Dmitri Plax

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2026–2028

Beviljat anslag: 4 499 000 kr

En kamp mot osynlighet

Logistik, arbete, konst och transnationella allianser

Det konstnärliga forskningsprojektet Spökplattform etablerade ett internationellt nätverk av konstnärer, forskare och arbetare för att undersöka hur människors arbete osynliggörs i dagens logistik- och datasystem. Genom en digital plattform har projektets deltagare skapat ljud- och videomaterial som på olika sätt belyser de verkliga konsekvenserna av dessa system: växande ojämlikhet, politiskt förtryck och allvarliga miljöeffekter. Detta kommunikationsprojekt syftar till att nå ut med resultaten från projektet i de fyra länder där projektet verkat; Sverige, Italien, Spanien och Storbritannien. Detta görs med utställningar, publika samtal och digitala verktyg som gör det möjligt för fler att ta del av och diskutera resultaten.

Projektledare: Benjamin Gerdes

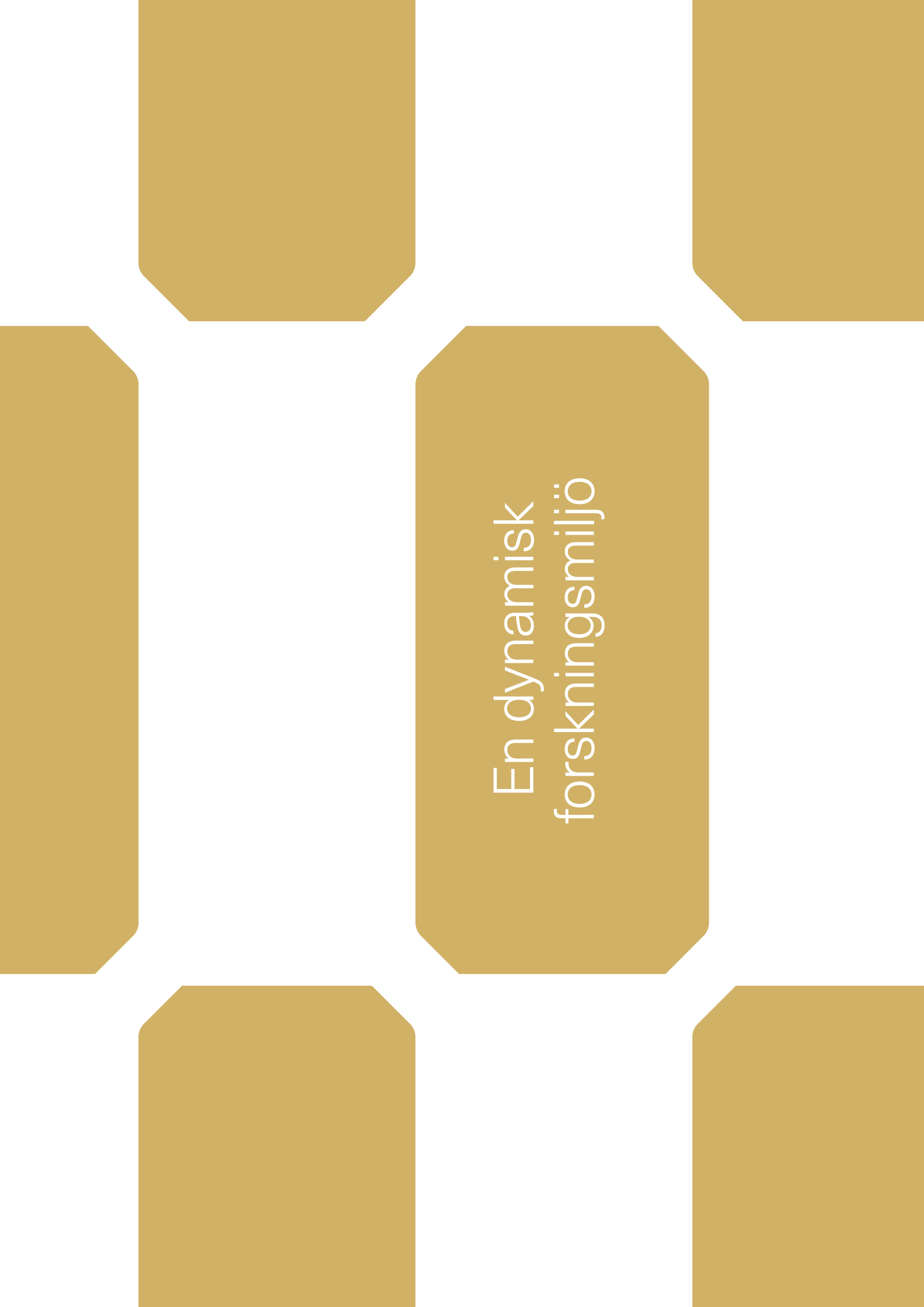
Övriga projektmedlemmar: Felicia Fahlin

Finansiär: Vetenskapsrådet

Tidsperiod: 2026

Beviljat anslag: 1 000 000 kr

4

En dynamisk
forskningsmiljö

Öppna vetenskapliga seminarier

Tvärvetenskaplighet är en kärna i institutets verksamhet och ett sätt att uppmuntra möten mellan discipliner är att bjuda in till IFFS serie forskarseminarier. Seminarierna hålls på onsdagar och föreläsarna kommer från lärosäten över hela världen. Seminarierna hålls i institutets lokaler, med möjlighet till online-deltagande. Under 2025 hölls 27 seminarier. De flesta går att se i efterhand på IFFS Play.

Åsa Wikforss, professor i teoretisk filosofi vid Stockholms universitet.
FOTO: HENRIC KARLSSON

2025-02-05

ORRI STEFÁNSSON

Does Global Justice Demand Solar Geoengineering?

Orri Stefánsson granskade argumentet att global rättvisa kräver forskning om solstrålningsgeoengineering och ifrågasatte centrala antaganden om både orättvisa och vilka åtgärder som bäst minskar klimatskador. Orri Stefánsson är professor i praktisk filosofi och forskare vid Institutet för framtidsstudier.

2025-02-12

JOE ROUSSOS

Should Experts be Open and Honest?

Joe Roussos diskuterade om experter bör kommunicera strategiskt för att påverka policyutfall, eller om de bör vara öppna och ärliga även när kunskapsläget är osäkert. Seminariet tog avstamp i exempel från klimatpolitik och covid-19-pandemin. Joe Roussos är forskare i filosofi vid Institutet för framtidsstudier.

2025-02-19

DANIEL WALDENSTRÖM

Richer and More Equal: A New History of Wealth in the West

Daniel Waldenström presenterade ny forskning om hur förmögenheter och ojämlikhet utvecklats i väst sedan 1800-talet, då en växande medelklass och institutionella reformer spelade en central roll. Daniel Waldenström är professor i nationalekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning.

2025-03-05

ÅSA WIKFORSS

Bad Beliefs and Knowledge Resistance

Hur kan "dåliga övertygelser" gå emot expertkonsensus och ändå upplevas som rimliga för den som har dem? Åsa Wikforss diskuterade kunskapsmotstånd och rationaliteten bakom övertygelser som står i konflikt med lättillgänglig expertkunskap. Åsa Wikforss är professor i teoretisk filosofi vid Stockholms universitet och ledamot av Svenska Akademien.

2025-03-12

LENA WÄNGNERUD

Why Women's Political Representation Affect Levels of Corruption

Lena Wängnerud diskuterade hur förändringar i kvinnors politiska representation kan hänga ihop med medborgares egna erfarenheter av korruption, mutor och offentlig service i europeiska regioner. Lena Wängnerud är professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

2025-03-19

PATRICIA MINDUS & REBECCA STERN

Juridical Time and Its Role in Migration Law – A Focus on Sweden

I detta seminarium presenterade Patricia Mindus och Rebecca Stern ett projekt om hur tid och tidslogiker fått en allt större roll i svensk asyl-

och medborgarskapslagstiftning. De visade hur förändrade krav på varaktighet och stabilitet påverkar rättslig status. Patricia Mindus är professor i praktisk filosofi vid Uppsala universitet och Rebecca Stern är professor i folkrätt vid Uppsala universitet.

Christina Garsten, professor i socialantropologi och föreståndare för SCAS.
FOTO: HENRIC KARLSSON

2025-03-26

CHRISTINA GARSTEN

Futures by Proxy: Anticipatory Governance Amongst Policy Professionals

Christina Garsten har undersökt hur policyprofessionella, exempelvis i tankesmedjor, arbetar med framtidsanalys och scenarier som ett sätt att styra och forma framtiden. Seminariet lyfte också hur "futures literacy" blir ett verktyg i organisatorisk styrning. Christina Garsten är professor i socialantropologi och föreståndare för SCAS.

2025-04-02

EMILY JONES

Afterlives: Edmund Burke, Benjamin Disraeli, and the Invention of Modern Conservatism

Seminarium med fokus på hur idéer om Edmund Burke och Benjamin Disraeli bidrog till att forma modern konservatism som politisk tradition. Emily Jones presenterade resultat från sin tidigare forskning och sitt pågående bokprojekt om konservatismens idéhistoria. Emily Jones är lektor i modern brittisk historia vid University of Manchester.

2025-04-23

EVA ERMAN

Why Feasibility Need Not and Should Not be a Moralized Notion

Eva Erman diskuterade varför "feasibility" inte bör förstås som ett moraliserande krav i normativ politisk teori, och hur principen "ought implies can" behöver preciseras för att undvika både naivitet och handlingsförklaring. Eva Erman är professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet.

2025-05-07

ANDREAS DUIT

How Policy Creates Politics: Policy Feedback in Contemporary Democracies

Andreas Duit visade hur politiska reformer kan skapa återkopplingseffekter som i sin tur förändrar framtida politik, och hur detta kan bidra till att göra det svårare för politiker att lösa samhällsproblem. Andreas Duit är professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet och forskare vid IFFS.

2025-05-21

VITO PERAGINE

Measuring Inequality and Welfare When Some Inequalities Matter More than Others

I det här seminariet presenterade Vito Peragine ett ramverk för att mäta ojämlikhet och social

välfärd när skillnader mellan grupper ges större vikt än skillnader inom grupper. Vito Peragine är professor i nationalekonomi vid University of Bari.

2025-05-28

ANN-SOFIE ISAKSSON

Internet Connectivity and Child Learning: Evidence from Sub-Saharan Africa

Ann-Sofie Isaksson presenterade ny evidens om hur utbyggnad av 3G/4G påverkade barns skolresultat i Afrika söder om Sahara, med resultat som pekade på förbättrade testpoäng efter införandet av mobilt internet. Ann-Sofie Isaksson är forskare i utvecklingsekonomi vid Institutet för framtidsstudier och Göteborgs universitet.

2025-06-04

QUILL R. KUKLA

Healthism, Neurodiversity, and Respectability Politics

Quill R. Kukla diskuterade hur "healthism" gör hälsa till en moralisk plikt och hur neurodiversitet ofta tolkas som ett medicinskt problem som ska behandlas. Seminariet tog även upp riskerna med att anpassa neurodivergenta personer till normer om "respektabilitet" och produktivitet. Quill R. Kukla är professor i filosofi och disability studies vid Georgetown University.

Andreas Duit, professor i statsvetenskap och forskare vid Institutet för framtidsstudier.
FOTO: HENRIC KARLSSON

2025-06-11

JULIE JEBEILE

Technological Innovation Facing Climate Change

Julie Jebeile argumenterade för att teknikutveckling för klimatet måste förstås bredare än som enbart marknadsdriven innovation eller ingenjörsmässig problemlösning. Hon gav en översikt av centrala idéer från teknologifilosofin för att analysera vilka krafter som styr innovation. Julie Jebeile är SNF-professor vid Institutet för filosofi, Universitätt Bern.

2025-09-03

PER MOLANDER

Public Versus Private Healthcare Systems in the OECD Area – A Broad Evaluation of Performance

Seminarium med fokus på hur väl offentligt respektive privat dominerade sjukvårdssystem fungerar i OECD-länderna, mätt genom flera olika prestationsindikatorer. Per Molander presenterade resultat som inte gav stöd för att en övergång till mer privat sjukvård skulle öka effektiviteten. Per Molander är forskare och författare med bakgrund som civilingenjör och docent.

2025-09-10

MARTE MANGSET

Subtle Shifts in Sectorial Power and Party Affinities: Post-ministerial Careers in Norway 1965–2021

Marte Mangset presenterade en studie om vad norska ministrar gör efter sin tid i regeringen, med fokus på hur de rör sig mellan olika sektorer i arbetslivet. Marte Mangset är direktör vid Centre universitaire de Norvège à Paris och docent vid sociologiska institutionen, Universitetet i Oslo.

2025-09-24

ANANDI HATTIANGADI

Artificial General Intelligence: A Manifesto

I det här seminariet argumenterade Anandi Hattiangadi för att utvecklingen av "true AGI" kräver att vi tänker om kring vad mänsklig intelligens

Anandi Hattiangadi, professor i filosofi och forskare vid Institutet för framtidsstudier.
FOTO: HENRIC KARLSSON

egentligen är, och hur moralisk handlingsförmåga kan förstås och byggas in i en maskin. Anandi Hattiangadi är professor i filosofi vid Stockholms universitet och forskare vid Institutet för framtidsstudier.

2025-10-01

NILS HOLTUG

Identity Politics – Left and Right

Nils Holtug argumenterade för att identitetspolitik inte enbart hör hemma på vänsterkanten, utan också förekommer på högern och kan analyseras inom ramen för liberal politisk filosofi. Nils Holtug är professor vid Köpenhamns universitet och forskar i politisk filosofi.

2025-10-08

MARTIN VAN HEES

Assessing Freedom: Back to Berlin

I det här forskarseminariet diskuterade Martin Van Hees hur Isaiah Berlins distinktion mellan negativ och positiv frihet fortfarande kan hjälpa oss att förstå samtida utmaningar för frihet och liberalism. Martin Van Hees är professor i filosofi med inriktning mot politisk filosofi vid Vrije Universitet i Amsterdam.

Jason Tucker, forskare vid IFFS som leder projektet The Politics of AI and Health: From Snake Oil to Social Good.
FOTO: HENRIC KARLSSON

2025-10-15

JASON TUCKER

Why We Need to Talk About the Global Politics of AI and Healthcare

Jason Tucker belyste i detta seminarium hur geopolitik, makt och globala beroenden formar hur AI utvecklas och används inom hälso- och sjukvård. Jason Tucker är forskare vid Institutet för framtidsstudier och leder projektet The Politics of AI and Health: From Snake Oil to Social Good.

2025-10-22

KLAUS GEORG HANSEN

Greenland – 300 years of Colonisation

Seminarium med fokus på hur Grönlands koloniala historia kan delas in i flera epoker utifrån avgörande politiska och konstitutionella brytpunkter från 1721 och framåt. Klaus Georg Hansen är oberoende filmare och forskare, knuten till IT University of Copenhagen, och tidigare chef för inrikesavdelningen i Grönlands regering.

2025-11-05

STEPHANIE COLLINS

Interdependent Responsibility for Structural Injustice

På seminariet presenterade Stephanie Collins ett omsorgsetiskt perspektiv på ansvar vid strukturell orättvisa, där ansvar uppstår ur människors ömsesidiga beroende snarare än genom enskilda skyldiga aktörer. Stephanie Collins är filosof och forskare med inriktning på etik och politisk filosofi vid Monash University, Melbourne.

2025-11-12

VICTOR GALAZ

AI and Climate Change – the Good, the Bad, the Ugly

I det här seminariet visade Victor Galaz hur AI kan påverka klimatarbete och klimatpolitik på mer indirekta och komplexa sätt än vad som ofta fångas i debatten om teknikens klimatavtryck. Victor Galaz är docent och forskare vid Stockholm Resilience Centre.

2025-11-19

DANIEL LINDVALL

Will Democracy Withstand the Climate Crisis?

Daniel Lindvall diskuterade hur klimatkris och extremväder kan påverka demokratins framtid – både genom risker för demokratisk tillbakagång och genom möjligheter till mobilisering och förnyelse. Daniel Lindvall är forskare i sociologi vid Institutet för framtidsstudier och vid Climate Leadership Initiative, Uppsala universitet.

2025-11-26

NATUSCHKA LEE

Mars and the Earthlings – A Realistic View on Mars Exploration and Settlement

Seminarium med fokus på vad en mer realistisk syn på Marsutforskning och framtida bosättningar faktiskt innebär, bortom de vanligaste visionerna och förhoppningarna. Natuschka Lee är mikrobiolog och astrobiolog, med en PhD i bioteknik från Lunds universitet, och är idag verksam som forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Uppsala.

Klaus Georg Hansen, filmare, forskare och tidigare chef för inrikesavdelningen i Grönlands regering pratade om Grönlands koloniala historia i ljuset av nuvarande geopolitiska spänningar.
FOTO: HENRIC KARLSSON

2025-12-03

OLE F. NORHEIM

Halving Premature Death by 2050: Ethical Issues

I det här seminariet ställde Ole F. Norheim frågan om det är realistiskt att halvera förtida dödlighet till år 2050, och vilka etiska problem som uppstår när man formulerar och försöker nå ett sådant mål. Ole F. Norheim är Mary B. Saltonstall Professor of Ethics and Population Health vid Harvard T.H. Chan School of Public Health.

2025-12-10

SOFIA JEPPSSON

Philosophy of Madness and Lived Experience

Hur kan personers egna erfarenheter av psykisk ohälsa och psykos bidra till forskningen om "madness"? Sofia Jeppsson diskuterade varför sådana erfarenheter är centrala om området ska vara något mer än en ompaketering av traditionell psykiatrilosofi. Sofia Jeppsson är docent i filosofi vid Umeå universitet.

Sofia Jeppsson, docent i filosofi
vid Umeå universitet.
FOTO: HENRIC KARLSSON

Workshops och konferenser

Konferenser och workshoppar anordnas varje år i många av projekten som pågår på institutet, några av dem i institutets lokaler. Under dessa event diskuteras både de senaste forskningsresultaten och forskning under arbete.

2024-02-07 till 2024-02-10

Framsteg i etiken

Den tredje workshoppen i nätverket med samma namn, som denna gång höll på Köpenhamns universitet. Framsteg i etiken är ett internationellt forskningsnätverk som vill vara ett forum för systematiska diskussioner om just detta. Det inkluderar experter från flera relevanta fält, inklusive etik, kunskapsteori och vetenskapsteori, och stimulerar samarbete mellan dem bland annat genom att organisera workshoppar och konferenser.

Arrangör: Olle Risberg

Deltagare: Frederik J. Andersen, Jonas Blatter, Finnur Delsén, Silvana Hultsch Klemens Kappel, Graham Oddie, Tanja Reichnitzer, Joe Roussos, Sarah Stroud, Folke Tersman, Ylwa Wirling

2015-01-15

Sociala normer, implicit bias och diskriminering

Den sista workshoppen i projektet Sociala normer, implicit bias och diskriminering som precis innan årsskiftet arrangerat en avslutande internationell konferens. På denna workshop summerade projektdeltagarna sitt arbete och planer gjordes upp om hur forskningsresultaten kan tas vidare in i nya projekt för en vidare förståelse av fenomenet.

Arrangör: Katharina Berndt

Deltagare: Stina Björkholm, Ane Engelstad

2025-01-27 till 2025-01-28

The Philosophy and Ethics of Brain Emulation

Mimercentret höll denna workshop för att vidga vår förståelse av etiska och filosofiska aspekter av hjärnemulering, såväl ur ett teoretiskt som ett praktiskt perspektiv. Flera projekt är i färd med att utveckla planer för möjliggörandet av hjärnemulering hos djur, inspirerade av framsteg inom neurovetenskap, datorkraft och mikroskopi. Det gör tidpunkten idealisk för praktiker och filosofer att ta itu med utmaningarna och utforska hur forskningen kan förbli både etiskt försvarbar och intellektuellt meningsfull.

Arrangör: Anders Sandberg & Timothy Campbell

Talare: Maria Avramidou, Tomi Francis, Olle Häggström, Rarndal Koene, Petra Kosonen, Brad Saad, Jess Sebo, Logan Trasher Collin

2025-01-30 till 2025-01-31

Transformative Partnerships 2030: Annual Meeting

Projektet Transformativa partnerskap för hållbar utveckling 2030 gick in på sitt sista helår och workshoppen hann diskutera igenom en hel rad artiklar i vardande. De teman som togs upp inkluderade utmaningar och hinder för partnerskap, vilken roll visionära mål kan ha i styrningen kring frågor som klimat, vatten och luftföroreningar, samt FN:s föränderliga roll som samordnare av olika partnerskap.

Arrangör: Karin Bäckstrand & Gabriel Rindborg

Talare: Magdalena Bexell, Karin Bäckstrand, Matteo de Donà, Cornelia Fast, Felicitas Fritzsche, Ian Higham, Kristina Jönsson, Montserrat Koloffon Rosas, Matilda Miljand, Marie Stissing Jensen, Maximilian Wanner, Oscar Widerberg

Deltagare: Philip Pattberg, Faradj Koliev, Gabriel Rindborg

2025-02-03

Transformative Ethics: First Internal Workshop

Den första workshoppen som hölls i projektet Transformativ etik, där projektdeltagarna delade med sig av pågående arbete på olika teman för diskussion.

Talare: Krister Bykvist, Tim Campbell, Anders Herlitz, Julia Mosquera, Orri Stefánsson

2025-02-13 till 2025-02-14

The Nordic Biopsychosocial Criminology Network

En serie träffar har satts igång med forskare på området biopsykosocial kriminologi, ett forskningsfält som fått förnyad aktualitet på senare år men är teoretiskt underutvecklat. Målet med

nätverket är att föra samman forskare i Norden för att granska rådande teorier och föreslå nya och mer robusta ramverk för att bättre förstå kriminellt beteende, till gagn för såväl fortsatt forskning som för policyutveckling. Dessa workshoppar är möjliga att genomföra tack vare finansiering från The Nordic Research Council for Criminology.

Arrangör: Amber Beckley

Deltagare: Antti Edvard, Brittany Erlissa, Noora Miisa Johanna Törölä, Sofi Oscarsson, Torbjörn Skardhamar, Rebecca Thorburn Stern, Catherine Tuvblad

2025-03-20 till 2025-03-21

Workshop med projektet Status och stabilitets vetenskapliga råd

Workshop med det rådgivande råd i projektet Status och stabilitet med syfte att få återkoppling på den teoriutveckling som genomförts under projektets första fas, och diskutera metodologiska avvägningar inför steg två.

Arrangör: Patricia Mindus

Deltagare: Elizabeth F. Cohen, Maria O'Sullivan, Valeria Ottonelli, Martijn Stronks

2025-04-02 till 2025-04-03

Current Perspectives on Conservatism – an Interdisciplinary Workshop

Workshoppen arrangerades av projektet Konservativ klimaträttvisa för en hållbar omställning

och bjöd in forskare på för projektet relevanta ämnen. Talarnas ämnen rörde sig kring konservatismen och inkluderade också en session där man särskilt diskuterade möjligheter och begränsningar med empirisk forskning i studiet av konservatismen och det som tycks samvariera med den.

Arrangör: Olle Torpman & Daniel Ramöller

Talare: Edward Clarke, Andy Hamilton, Matthew Hooton, Emily Jones, Jasmina Nedevska, Eric Sheng, Torbjörn Tännsjö

Deltagare: Gustaf Arrhenius, Ludvig Beckman, Eric Brandstedt, Göran Duus-Otterström, Kirsti Jylhä, Jan Rydén Bonmot

2025-04-08

Automated Authority

Workshop som arrangerades av projektet Automatiserad politisk makt. Föredragen som diskuterades rörde bland annat praktiska implikationer av användningen av artificiell intelligens i offentlig sektor, hur offentliga upphandlingar kan fungera reglerande på användningen av artificiell intelligens och om uppfattningen om likheter mellan AI och människor kan påverka graden av stöd för användningen av AI i beslutsfattande.

Arrangör: Eva Eрман

Talare: Vanja Carlsson, Fredrik Heinz, Jockum Hildén, Karim Jebari, Stefan Larsson, Lars Lindblom, Johan Wejryd

Deltagare: Moa Bursell, Emma Engström, Markus Furendal, Niklas Möller

I januari arrangerade Mimercentret en workshop på institutet som samlade neuroforskare och filosofer för att diskutera skärningspunkten mellan hjärnemulering, digitala medvetanden och de etiska implikationerna därav. Hjärnemulering handlar om möjligheten att i framtiden kunna skapa mjukvarumodeller av biologiska nervsystem och kroppar, ett område där framsteg på flera olika forskningsområden tycks göra denna hypotetiska utveckling mer sannolik.

2025-04-11

First Meeting of the Applied Philosophy of Language Group

Detta utgjorde första workshoppen i en serie om tillämpad språkfilosofi och pragmatik som arrangeras inom ramen för projektet Samtalets kontext och begreppslig ingenjörskonst. Presentationerna rörde sig på ett brett fält, bland annat om huruvida AI kan generera meningsfullt språk och om vi kan få kunskap genom deras yttranden, och hur en talare kan förmedla information om sin identitet i form av till exempel klass eller subkultur, genom sitt ordval.

Arrangör: Stina Björkholm

Talare: Stina Björkholm, Nils Franzén, Andrew Peet, Joey Pollock, Anders Schoubye, Andreas Stokke

Deltagare: Alice Damirjian, Anandi Hattiangadi, Edit Karlsson, Jesper Olsson

2025-05-09 till 2025-05-11

Transformative Ethics: First International Workshop

En workshop som bjöd in internationellt ledande forskare att berätta om sina senaste forskningsresultat på området transformativ etik. Ämnen som talarna tog upp var bland annat hur man ska kunna definiera vad som utgör en viss grad av välfärd när attityderna till vad som anses vara viktigt förändras, hur åldrandet som transformativ upplevelse kan påverka vår syn på välfärd över

livet, och hur man ska ställa sig till tidsaspekten i en transformativ upplevelse – irreversibel eller permanent.

Arrangör: Krister Bykvist & Tim Campbell

Talare: Richard Bradley, Krister Bykvist, Tim Campbell, Anders Herlitz, David Lindqvist, Julia Mosquera, Laurie Paul, Richard Pettigrew, Katie Steele, Orri Stefánsson

2025-05-28

New Ideas Workshop

Första workshoppen inom ramen för projektet Ambivalens: En ny enhetlig teori, där man presenterade påbörjade arbeten och diskuterade olika möjligheter till framtida samarbeten i projektet.

Arrangör: Julia Mosquera & Andrea Asker

Talare: Krister Bykvist, Julia Mosquera, Graham Oddie

Deltagare: Andrea Asker, Daniel Ramöller

2025-09-15

Second Meeting of the Applied Philosophy of Language Group

Andra workshoppen i serien om tillämpad språkfilosofi och pragmatik som arrangeras inom ramen för projektet Samtalets kontext och begreppslig ingenjörskonst. Som förra gången kom deltagarna från en rad olika universitet och länder.

Deltagarna i första internationella workshoppen i projektet Transformativ etik som hölls under våren på Institutet.

Arrangör: Stina Björkholm

Talare: Stina Björkholm, Alice Damirjian, Nils Franzén, Joey Pollock, Merel Semejin, Andreas Stokke

Deltagare: Edit Karlsson, Jesper Olsson

2025-10-02 till 2025-10-03

Ethical Global Governance to Prevent Human-Made Pandemics

En workshop som arrangerades i samarbete med Rutgers University. Diskussionerna rörde sig bland annat kring hur man i USA och Kina arbetat med hanteringen av bioteknologi, dess risker och inflytandet av artificiell intelligens, hur robust och jämlig en beredskap för pandemier orsakade av mänsklig aktivitet egentligen kan vara, och om huruvida internationell rätt skulle kunna bidra till att förhindra att sådana uppstår.

Arrangör: Anders Herlitz

Talare: Lela Bakanidze, Kevin Esvelt, Nir Eyal, Christophe Fraser, Thomas Inglesby Jr., Gregory Koblentz, Soatiana Rajatonirina, Pål Wrangé, Jaime Yassif, Weiven Zhang

Deltagare: Gustaf Arrhenius, Tim Campbell

2025-10-13

Transformative Experience and Health

Workshop arrangerade av projektet Transformativ etik med fokus på transformativa upplevelser relaterade till hälsa. Det handlade bland annat om hur välinformerad man egentligen kan förväntas vara som patient när man måste fatta beslut om behandlingar som kan innebära en stor förändring, och huruvida det faktum att en behandling kan innebära en transformativ upplevelse bör påverka vårdens sätt att prioritera.

Arrangör: Krister Bykvist

Talare: Krister Bykvist, Borgar Jølstad, Ulrik Kihlbom, Anna Mahtani, Lars Sandman

Deltagare: Tim Campbell, Barbro Fröling, Erik Gustavsson, Sven Ove Hansson, Gert Helgesson, Anders Herlitz, Niklas Juth, Borgar Jølstad, Ulrik Kihlbom, David Lindquist, Anna Mahtani, Julia Mosquera, Daniel Ramöller, Lars Sandman, Orri Stefánsson, William Bülow

2025-10-29 till 2025-10-30

Ambivalence Workshop

Första internationella workshoppen som arrangerades inom ramen för projektet Ambivalens: en ny enhetlig teori, där olika aspekter på ambivalens presenterades, bland annat på tema affektiv ambivalens och om kopplingen mellan rationellt beteende och känslan av mening.

Arrangör: Julia Mosquera

Talare: Chrisoula Andreou, Krister Bykvist, Ruth Chang, Julia Mosquera, Graham Oddie, Christine Tappolet

Deltagare: Daniel Ramöller

2025-11-03 till 2025-11-05

Ethics of Coordination: Third International Workshop

Projektet Koordinationsetik höll workshop med inbjudna talare, varav Stephanie Collins från Monash University i Australien också talade vid IFFS forskarseminarium. Ämnen som diskuterades var bland annat hur man som enskild person ska motiveras att bidra till kollektiva problem, hur altruism kan förstås i relation till klimatförändringarna, och vilka plikter man kan sägas ha att agera mot klimatförändringar givet de livsstilsval man kan göra som individ.

Arrangör: Krister Bykvist & Timothy Campbell

Talare: Vuko Andric, Gunnar Björnsson, Mark Budolfson, Krister Bykvist, Tim Campbell, Stephanie Collins, Sæde Hormio, Elizabeth Kahn, Karsten Klint Jensen, Felix Pinkert, Olle Torpman, Christopher Woodard

Deltagare: David Lindquist, Daniel Ramöller

2025-11-25 till 2025-11-26

Transformative Partnerships 2030: Annual Meeting

Under dessa dagar presenterades och diskuterades artiklar som ska publiceras i en serie från projektet med samma namn, doktorandernas arbete och den konferens med intressenter som avslutar detta fleråriga forskningsprojekt i Amsterdam i april 2026.

Arrangör: Karin Bäckstrand

Deltagare: Magdalena Bexell, Matteo de Dona, Cornelia Fast, Felicitas Fritzsche, Ian Higham, Kristina Jönsson, Faradj Koliev, Montserrat Koloffon Rosas, Matilda Miljand, Philipp Pattberg, Marie Stissing Jensen, Oscar Widerberg

183 vetenskapliga föredrag 2025

Forskarsamhället är globalt och varje år deltar institutets forskare i seminarier, workshops och konferenser som arrangeras av olika forskningsinstitutioner för att dela med sig av sina forskningsresultat och diskutera andras. Nedan visar antalet besök vid sådana event i olika delar av världen under 2025.

GUSTAF ARRHENIUS, filosof och vd för IFFS, höll tillsammans med filosofen Mac Willners föredraget Democratic boundaries in cyberspace på Nobel Symposium 177 i Oslo i mars, inbjudna av The Norwegian Noble Institute. Symposierna ägnas alltid åt ett område där vetenskapliga genombrott är på väg.

REBECCA THORBURN STERN, folkrättsforskare, höll föredraget We won't play ball: Shaping migration rights jurisprudence by limiting access to litigation, på en workshop vid Vrije Universiteit i Amsterdam i mars inbjuden av Centre for Migration and Refugee Law.

Statsvetaren EVA ERMAN pratade om Democratic deficits in global AI governance på ECPR General Conference i slutet av augusti på Aristotle University of Thessaloniki.

Filosoferna ANDERS HERLITZ & SHLOMI SEGALL besökte i augusti University of Colorado Boulder i USA för att prata om A dilemma for claims-actoss-outcomes prioritarianism på Rocky Mountains Ethics Congress som hålls varje år.

OLLE HAMMAR, nationalekonom, bjöds till Nairobi i augusti av United States International University-Africa för att prata om The global distribution of human and nonhuman wealth vid International Institute of Public Finance årliga kongress.

ANNA TYLLSTRÖM, företagsekonom, bjöds in att prata om Money professionals and the redefinition of the public-private frontier på workshopen The business of the state: Elites, expertise and policy instruments shaping the public-private intersection som hölls som del av en sommarskola av Centre universitaire de Norvège utanför Paris.

Nationalekonomen ANN-SOFIE ISAKSSON talade i juni på University of Göttingen i Tyskland om Internet connectivity and child learning: Evidence from Sub-Saharan Africa på deras Development economics seminar.

1

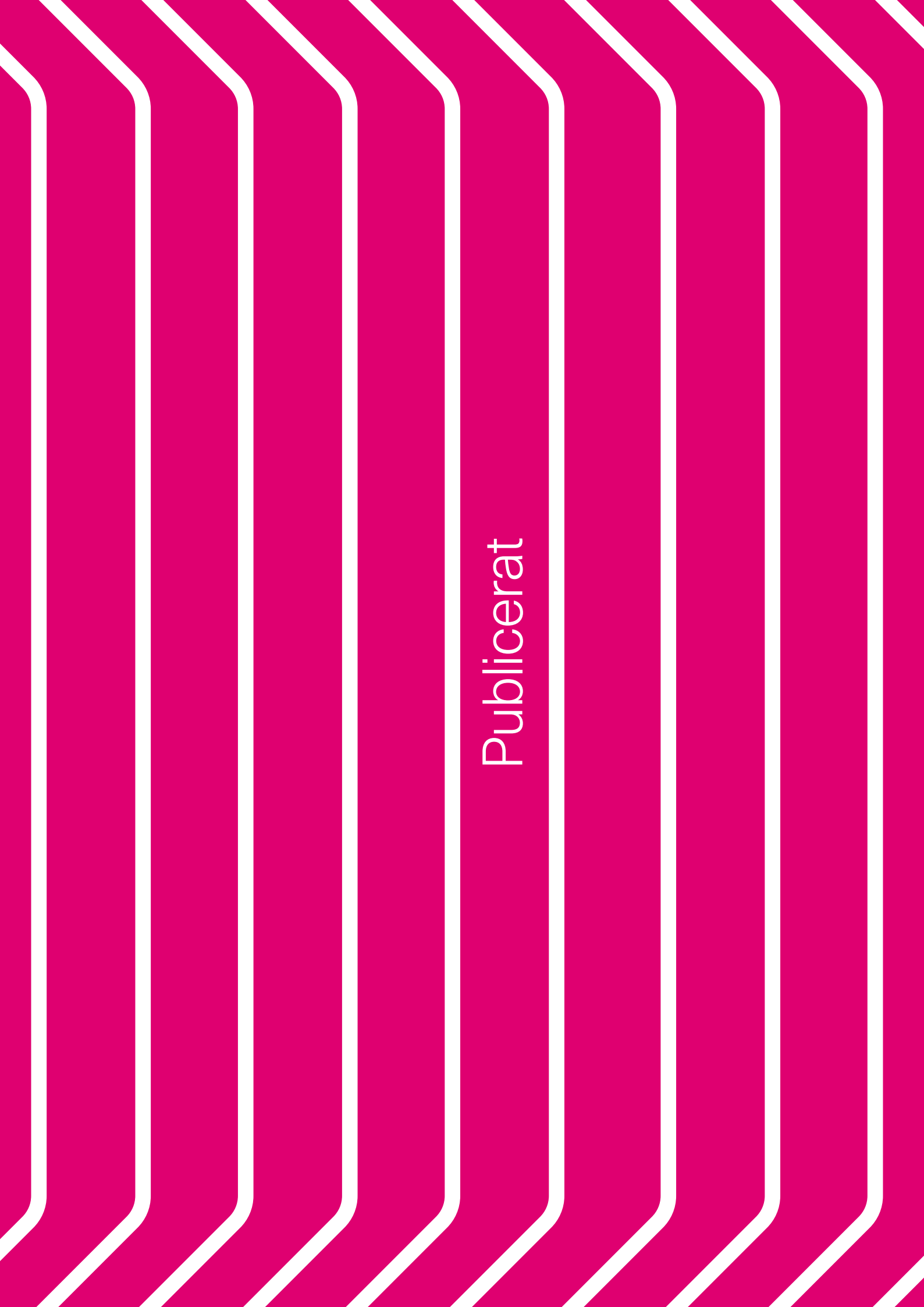
Shanghai

1

Canberra

5

The background is a solid pink color. It features a series of white, parallel, chevron-shaped lines that create a sense of depth and movement. These lines are arranged in a way that they appear to be receding into the distance, with some lines being closer to the viewer than others, creating a 3D effect.

Publicerat

Vetenskapliga publikationer

Artiklar i vetenskapliga tidskrifter, bokkapitel, böcker och rapporter som publicerades under 2025 av forskare vid Institutet för framtidsstudier.

Utgivet av IFFS

Working paper series

Campbell, T. *Ethical Challenges in Using DALYs to Inform Health Interventions: Some Lessons from Population Ethics*. Working paper 2025:2, Institute for Futures Studies.

Jebari, K., & Adler, J. *The Time of Perils and a World System of Governance*. Working paper 2025:1, Institute for Futures Studies.

Böcker

Dahlberg, S., Mörkenstam, U., Nilsson, R., & Segerberg, T. (Red.), *Sametingsval 2021. Stabila mönster och utvecklingstendenser*. Santérus.

Daly, A., Leviner, P., Thorburn Stern, R. (Red.), *Treated Like a Child: Age Discrimination and Children's Rights*, *Stockholm Studies in Child Law and Children's Rights*. Brill Publishers.

Hien, J. *How Economic Ideas Evolve. The Impact of Religion on the German and Italian Welfare State*. Cambridge University Press

Nordic Fabulation Network. *Fabulating Together*.

Vetenskapliga artiklar och bokkapitel

Abdellaoui, A., Martin, H., Kolk, M., Rutherford, A., Muthukrishna, M., Tropf, F., Mills, M., Zietsch, B., Verweij, K., & Visscher, P. Socio-economic status is a social construct with heritable components and genetic consequences. *Nature Human Behavior*, 9: 864-876.

Andric, V. Values and Vampires: Why Moral Axiology Withstands the Argument From Queerness. *Ethical Theory and Moral Practice*.

Aronsson, M., & Fairbrother, M. Conditions for environmental success: dioxin pollution, the Swedish pulp and paper industry, and a middle-range theory. *Humanit Soc Sci Commun*, 12, 1754.

Arrhenius, G. & Roussos, J. De lömska lömska problemen. *Tidskrift för politisk filosofi*, nr. 1, s. 4-39.

Arrhenius, G., & Stefánsson, H. O. Population Ethics under Risk. *Social Choice and Welfare*, 65(4): 829-852.

Beckman, L. Democratic duties. Why we should vote to rectify political injustice. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 28(5), 755-772.

Beckman, L. Democratic Legitimacy and Decisions for the Future. *Res Publica*.

Beckman, L. Legitimacy at sea. Authority and extraterritorial border controls. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 1-20.

Beckman, L. Legitimate Authority, Refugees, and Legal Black Holes. *International Journal of Refugee Law*.

Beckman, L. Uncivil speech in the social media: Democracy, Political liberalism, and the virtue of Public Reason. *Constitutions*, 32(2), s. 356-365.

Berndt, K. Bias and Wisdom of Crowds. *Philosophical Psychology*, 1-29.

Björkholm, S. Deep moral disagreements and defective contexts. *Synthese*, 205(191):1-16.

Björkholm, S. Norms of Behavior and

Emotions in the Discourse Structure. *Journal of Social Ontology*, 1(11), 69-91.

Björkholm, S. Implicit bias, epistemic injustice, and pragmatic stereotypes. *Philosophical Quarterly*, 75(4):1249-1271.

Björkholm, S. Moral Disagreement and the Question Under Discussion. *Journal of Ethics and Social Philosophy*, 30 (2).

Björkholm, S. & Yaouzis, N. O. The Pragmatics of Obscuring in Political Philosophy. *Journal of Applied Philosophy*, 42(3):1039-1058.

Block, P., & Jonsson, J. O. The socio-organisational embeddedness of work-life mobility. *Research in Social Stratification and Mobility*, vol 97.

Bonander, C., Hammar, O., Jakobsson, N., Bensch, G., Holzmeister, F., & Brodeur, A. Try to Balance the Baseline: A Comment on Parent-Teacher Meetings and Student Outcomes: Evidence from a Developing Country by Islam (2019). *European Economic Review*, 175: 105021.

Bradley, R., & Stefánsson, H. O. Fairness, Ambiguity, and Dynamic Consistency. *Theory and Decision*.

Brunkert, L. J., Puranen, B., Turska-Kawa, A., & Welzel, C. The democracy falling narrative: debunking stereotypes about democratic deconsolidation in the EU. *European Political Science Review*, 1-27.

Bursell, M., & Bygren, M. The making of ethnic segregation on the labor market – evidence from a field experiment. *European Societies*.

Bygren, M., Erlandsson, A., & Gähler, M. The When and Whereabouts of Gender Hiring Discrimination. *Sage Open*, 15(2).

Bykvist, K. & Campbell, T. Frick's Defence of the Procreation Asymmetry. *Journal of Moral Philosophy*, 22(1-2): 125-150.

Bykvist, K. & Roussos, J. A plea for modelling in ethics. *Synthese*, 205(1), 42.

Campbell, T. Etiska utmaningar med att använda DALYs för att informera hälsointerventioner: Några lärdomar från populationsetiken. *Tidskrift för politisk filosofi*, 1: 77-92.

- Campbell, T., & Kaczmarek, P. The parent trap: Why choice-dependent moral theories fail to deliver the asymmetry. *Utilitas*, 37(2): 141–155.
- Campbell, T., Kolk, M., & Mosquera, J. Universal procreation rights and future generations. *Journal of Applied Philosophy*, 42(1): 82–95.
- Carlson, E. & Risberg, O. In Defense of Value Incomparability: A Reply to Dorr, Nebel, and Zuehl. *Noûs*, 59: 796–808.
- Daly, A., Leviner, P., & Thorburn Stern, R. Introduction. I A. Daly, P. Leviner & R. Thorburn Stern (Red.), *Treated Like a Child: Age Discrimination and Children's Rights*. *Stockholm Studies in Child Law and Children's Rights* (s. 1-12), Brill Publishers.
- Dawson, L.L., Rostami, A. & Mondani, H. Violent extremism in the hinterland of the 'War on Terror': comparative studies of Canada and Sweden. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 17(2), 131–140.
- Dawson, L.L., Rostami, A. Mondani, H. Harris-Hogan, S. & Amarasingam, A. A comparative analysis of Canadian and Swedish foreign fighters. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 17(2), 141–163.
- Diemer, A. The 'acting native' hypothesis: Evidence from classrooms in four European countries. *Labour Economics*, vol. 96(C).
- Duus-Otterström, G. Retributivism Severity. I J. Ryberg (Red.), *Oxford Handbook on Punishment Theory and Philosophy* (s. 306–322). Oxford University Press.
- Duus-Otterström, G. State Illegitimacy and Punishment: Exploring the Case for Discounts". I L. Zaibert, J. Roberts & J. Ryberg (Red.), *Responding to the Culpable State* (s. 7–24). Hart.
- Engström, E. AI:s tid som tankeexperiment är förbi: långsiktig AI-politik bör utgå från dagens djupinlärningsteknik. *Tidskrift för politisk filosofi*, 1.
- Eriksson, K., & Simpson, B. Is the Welfare State Bad for Citizens' Moral Character? Beliefs and Evidence. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 11.
- Eriksson, K., Strimling, P., Vartanova, I., Simpson, B., & Persson, M. Everyday norms have become more permissive over time and vary across cultures. *Communications psychology*, 3(1), 145.
- Erman, E. Vilket är det mest realiserbara sättet att lösa klimatkrisen? *Filosofisk tidskrift*, 1.
- Erman, E. & Furendal, M. The Democratic Challenges Facing the Global Governance of Artificial Intelligence. *Current History*, vol. 124.
- Erman, E., Furendal, M. & Möller, N. Algorithmic Fairness and Feasibility. *Philosophy & Technology*, 38, No. 3.
- Evans, B. E., Berglund, J., Sarnecki, J., & Beckley, A. L. Childhood self-regulation and life outcomes in a 50-year follow-up study. *International Journal of Behavioral Development*, 0(0).
- Fairbrother, M., Johansson Sevä, I. & Kulin, J. How do Europeans want to fight climate change? Comparing and explaining public support for a wide variety of policies. *Journal of Public Policy*. 45(4):686–710.
- Falkenström, E. & Selberg, R. Ethical problems and the role of expertise in health policy: A case study of public policy making in Sweden during COVID-19. *Politics & Policy*, 53(1).
- Fogal, D. & O. Risberg. Coherence and Incoherence. *Philosophical Review*, 134: 405–454.
- Forsgren, M., Mandl, B. & Karreskog Rehbinder, G. Probabilistic functionalism as a limiting condition for robustness. *Sci Rep*, 15, 44333
- Furendal, M. Collective Ownership of AI. I M. Hähnel & R. Müller (Red.), *A Companion of Applied Philosophy of AI* (s. 372–386). Wiley-Blackwell.
- Furendal, M. Reciprocity, Burden-Sharing, and the Individual Duty of Productive Justice. *J Bus Ethics*.
- Hammar, O., C. Bonander, C., G. Bensch, N. Jakobsson & Brodeur, A. A Commentary on Gender Bias in Parental Attitude: An Experimental Approach by Begum, Grossman, and Islam (2018). *Demography*, 62(6): 1791–1799.
- Hassoun, N., & A. Herlitz. Technology and inequality in the Covid-19 pandemic. I S. O. Hansson & C. Murphy (Red.), *Technology and Equality*. Rowan & Littlefield.
- Hattiangadi, A. Physicalism, Intentionality, and Normativity: The Explanatory Gap. I G. N. Kemp, A. H. Khani, H. S. Rezaee & H. Amiriara (Red.), *Naturalism and its Challenges*. Routledge.
- Hattiangadi, A., & Schoubye, A.J. The Outputs of Large Language Models are Meaningless. I H. Cappelén & R. Sterken (Red.), *Communicating with AI: Philosophical Perspectives*. Oxford University Press.
- Herlitz, A. Effectiveness analysis and value incommensurability. *Cost Effectiveness and Resource Allocation*, 25:19.
- Herlitz, A. Liv, levnadsår och klumpighet. *Filosofisk tidskrift*, 46:38–48.
- Isaksson, A. Geospatial analys för kvantitativ effektutvärdering. I Y. Norén Bretzer & L. Lindgren (Red.), *Utvärdering i en osäker tid: Komplexitet, problem och utveckling*. Studentlitteratur.
- Jansson, F., & Hattiangadi, A. The emergence of polarised groups through source filtering. *Humanit Soc Sci Commun*, 13, 112.
- Jansson, F. & Strimling, P. Susceptibility to Moral Arguments Among Liberals and Conservatives. *Public Opinion Quarterly*, Volume 89, Issue 3, 735–757.
- Jebari, K. Replik till Nils Johansson. *Tidskrift för politisk filosofi*, 2.
- Jebari, K., & Adler, J. Farornas tid och ett världsomspännande styrsystem. *Tidskrift för politisk filosofi*, 1.
- Jebari, K., & Engström, E. Future of food: A technology-centered path towards sustainable production in 2100. *Futures*, 167.
- Johansson, J., & Risberg, O. The Worse than Nothing Account of Harm: A Fallen Hero. *Utilitas*, 37:156–162.
- Jylhä, K. Denial versus reality of climate change. I M. Goldstein, S. Elias & M. J. Costello (Red.), *Encyclopedia of the Anthropocene*, 2nd Edition. Elsevier, Academic Press.
- Jylhä, K.M., Kolk, M., & Fairbrother, M. Attitudes towards childbearing, population, and the environment: prevalence, correlates, and connections with fertility outcomes in Sweden. *Popul Environ*, 47, 32.
- Klein, J., Kolk, M., & Saarela, J. Life expectancy by religious affiliation in Finland 1972–2020. *Demographic Research*, 52(17): 519–534.
- Kolk, M., Tilley, J.L., von Essen, E., Moberg, Y., & I. Burn. The Demography of Sweden's Transgender Population: A Research Note on Patterns, Changes, and Sociodemographics. *Demography*, 62(2): 349–363.
- Kridahl, L., & Kolk, M. Divorce After Age 60: Changing Patterns Across Cohorts in Sweden. *Family Transitions*, 66(8), 517–531.
- Kudrnáč, A., & Fairbrother, M. Perceived costs and benefits and public support for climate policies. *npj Clim. Action* 4, 93.

- Linder, N., Lindahl, T., & Wijermans, N. Psychological barriers for sustainable diets: Unpacking intention-behavior gaps in meat consumption. *Food Quality and Preference*.
- Lindgren, O., Jagers, S., & Lindvall, D. The impact of policy design on public opposition to restrictive climate policies. *Ecological Economics*, 240, Article 108813.
- Lindmarker, J., Kolk, M., & Drefahl, S. Cohabitation and mortality across the life course – A Swedish Longitudinal Register-Based Sibling Comparison Cohort Study. *European Journal of Population*, 41(2):1-48.
- Lindvall, D., Elwing, E., Marzelius, M., & Harring, N. Wind energy acceptability across five major economies: A comparative analysis. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, Volume 228.
- Lindvall, J., Kirsten, N., Eriksson, K., Brehmer, D., & Ryve, A. Does the duration of professional development programs influence effects on instruction? An analysis of 174 lessons during a national-scale program. *European Journal of Teacher Education*, 48(3), 489–507.
- Ljungström, A., & Mood, C. Inequalities in early childhood education and care by immigrant background. *Research on Social Stratification and Mobility*, vol. 100.
- Lundgren, B., & Stefánsson, H. O. Can the Normic de Minimis Expected Utility Theory Save the de Minimis Principle? *Erkenntnis*, 90(3): 1255-1263.
- Mohlin, E., & Gärdenfors, P. Ambiguity aversion and value uncertainty generate an endowment effect. *Theory and Decision*, 1-10.
- Mollborn, S., Kolk, M., & M. Evertson. Recent Trends in Parenthood in Swedish Same- and Different-Sex Marriages: Emerging Gender and Socioeconomic Differences. *Genus*, 81(20): 1-20.
- Mood, C. Equalization through deterioration: The shrinking gender gap in Swedish school grades. *Sociological Science*, 12(27): 670–684.
- Mood, C., & Kjellsson, S. Divergent incomes, divergent lives? A multidimensional assessment of disparities in the level of living during Sweden's income equality U-turn, 1968-2010. *Mens & Maatschappij*, 100(2): 179–200.
- Reini, K., Kolk, M., & Saarela, J. Religious switching and mental disorders in young adulthood: evidence from Finnish population register data. *Am J Epidemiol*.
- Risberg, O. Non-Arden Non-Naturalism. I R. Shafer-Landau (Red.), *Oxford Studies in Metaethics*, Volume 20 (s. 71–93). Oxford University Press.
- Rostami, A., Mondani, H., Beckley, A., Sarnecki, J., & Edling, C. Perspectives on Violent Extremism: Insights from Swedish Population Registers in a Global Comparison. *Terrorism and Political Violence*, 1–19.
- Roumbanis, L. On algorithmic mediations. *European Journal of Social Theory*, 29(1), 153-171.
- Roumbanis, L. On the present-future impact of AI technologies on personnel selection and the exponential increase in meta-algorithmic judgments. *Futures*, vol. 166.
- Roussos, J. Awareness Revision and Belief Extension. *Australasian Journal of Philosophy*, 103 (2), 373-396.
- Roussos, J. Modeling Climate Possibilities. I T. Knuuttila, T. Grüne-Yanoff, R. Koskinen & Y. Wirling (Red.), *Modeling the Possible* (s. 196-220). *Perspectives from Philosophy of Science*. Routledge.
- Roussos, J., Adler, J., Campbell, T., Engström, E., Jebari, K., & Sandberg, A., Survey Article: When and What Is the Hinge of History? *Political Philosophy*, 2(2).
- Saarela, J., Kolk, M., & Obućina, O. Kinship, Heritage and Ethnic Choice: Ethnolinguistic Registration across Four Generations in Contemporary Finland. *Sociological Review*, 41(1): 52–67.
- Sarnecki, J., Beckley, A.L., Wikman, S., Westfelt, L., Lilja, M., Mondani, H., Bäcklin, E., & Rostami, A. Changes in Immigrant Population Prevalence and High Violent Crime Rates in Swedish Municipalities. *Int. Migration & Integration*, 26, 1223–1243.
- Soryl, A. & Sandberg, A. To Seed or Not to Seed: Estimating the Ethical Value of Directed Panspermia. *Acta Astronautica*, 232, s. 397-404.
- Spiegler, O., Jonsson, J.O., & Bracegirdle, C. Religious Development from Adolescence to Early Adulthood among Muslim and Christian Youth in Germany: A Person-Oriented Approach. *Child Development*, 96(1): 141–160.
- Stanley, S. K., Leviston, Z., Jylhä, K. M., & Walker, I. Conservative opposition to climate policy may be partially threat-based: A test and critique of the integrated threat model of climate attitudes. *Journal of Applied Social Psychology*.
- Stefánsson, H. O. Longtermism and Social Risk Taking, *Essays on Longtermism*. I J. Barrett, H. Greaves & D. Thorstad (Red.), *Essays on Longtermism*. Oxford University Press.
- Strimling, P., Eriksson, K., Vartanova, I., Krueger, J., & Hazin, I. Global directions of change in moral norms: a test of the moral argument theory. *Royal Society Open Science*, 12(4), 241589.
- Stronks, M., Mindus, P., & Thorburn Stern, R. (Red.), *The Role and Meaning of Time in European Migration Law. European Public Law Special Issue*, vol. 31. Issue 3, s. 291-304.
- Tam, K-P., Ohnuma, S., Fairbrother, M., & Chan, H-W. They reduce, we reduce: Perception of other countries' climate effort predicts support for climate policies. *PLOS Clim*, 4(12).
- Tersman, F. Demokrati och välfärd. Hur hänger de ihop? I M. Aspán (Red.), *Barnkultur som klassfråga* (s. 22-37). Centrum för barnkulturforskningsskriftserie nr 58, Stockholms universitet.
- Thorburn Stern, R. The Devil is in the Details(?): Age-based Discrimination of Children in the Context of Migration. I A. Daly, P. LeViner & R. Thorburn Stern (Red.), *Treated Like a Child: Age Discrimination and Children's Rights* (s. 202-225), Brill Publishers.
- Tibajev, A., Vartanova, I., Strimling, P., & Essén, B. Healthcare providers' perceptions of immigrant patients' values about sexual and reproductive rights: a cross-sectional comparison with immigrants' self-reported values. *Reproductive Health*, 22(1), 1-12.
- Torpman, O. En konservativ etik? *Filosofisk tidskrift*, nr 2, 2025.
- Torpman, O. & Koranyi, J. What Can I Do and Why Does it Matter. I G. Collste & T. Lodén (Red.), *Global Ethics in a Time of Crises*. Bloomsbury Publishing.
- Tucker, J. Stateless Studies in an Age of Artificial Intelligence. *The Statelessness & Citizenship Review*, 7(1), 50-58.
- Tucker J. WHO and artificial intelligence: contesting global health futures through foresight. *Front Public Health*, Nov 12;13:1659980.
- Vartanova, I., Eriksson, K. & Strimling, P. The accuracy of gist: Rethinking public awareness of attitude change. *Judgment and Decision Making*, 20.
- Vestberg, N. L., Reproducing a Nation: The Photomechanical Construction of Norway 1884–1905. *Photography and Culture*, 18.2, s. 121–40.

Wahlman, L. D. Off the Hook? The Loosening and Slipping in the Context of Frustrated Desistance. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 0(0).

Wahlman, L. D. The ambivalence of desistance: Balancing in the liminal space between deviance and conventionality. *European Journal of Criminology*, 0(0).

Weinryb, N., Gustafsson, N., & Tyllström, A. Social Media-Based New Crisis Initiatives in the Pandemic: Survival of the Un-Fittest? I J. G. McClellan, C. Cassinger, V. Penttilä & M. Porzionato (Red.), *Communicating in the Face of Global Crises* (s. 121-140). Routledge.

Westerman, J., & Magnusson, C. Occupations in Space: Using Individual Mobility Patterns to Reveal the Latent Dimensions of the Occupational Structure. *Social Science Research*, 127.

Wood, J., Marynissen, L., Nisén, J., Fallesen, P., Neels, K., Trimarchi, A., Dommermuth, L., Van Gaalen, R., Kolk, M., & Martikainen, P. Regional differentiation in women's educational gradients in fertility around the turn of the century: Urban-rural differences in northern and western Europe. *Vienna Yearbook of Population Research*, 23:1-26.

Working papers

Andersson, L., Kolk, K., & Saarela, J. *The Pillowside Proselytizer: A Register-Based Study of the Relationship Between Religious Conversions, Religious Endogamy, and Gender in Finnish Marriages*. Stockholm Research Reports in Demography, 2025:16.

Calderón-Bernal, L., Alburez-Gutierrez, D., Kolk, M., & Zagheni, E. *Assessing the validity of microsimulated kinship networks using Swedish population registers*. MPIDR Working Paper, WP-2025-020.

Congdon-Fors, H., Durevall, D., Isaksson, A., & Lindskog, A. *Foreign aid and teenage childbearing*. Working Paper in Economics, No. 858, October 2025, Department of Economics, University of Gothenburg, ISSN 1403-2473.

Dickins, T. E., & Eriksson, K. *Do Parents Shape or Respond? Evidence for a Child-Driven Model of Literary Venue Engagement across Cultures*. Research Square.

Eriksson, K., Karlsson, S., Vartanova, I., & Strimling, P. *What Makes AI Applications Acceptable or Unacceptable? A Predictive Moral Framework*. arXiv.

Karlsson, S., Eriksson, K., Sibley, C. G., Vartanova, Strimling, P. *The Value Clarification Hypothesis: Explaining a Striking Asymmetry in the Link Between Education and Moral Attitudes*. ResearchSquare.

Maggor, E., & Tucker, J. *Towards Successful Industrial Policy on AI in Healthcare: Establishing the Conditions for Future Public Benefit*. AI Policy Exchange Forum (AIPEx).

Mollborn, S., Kolk, M., Everett, B., & Bränström, R. *Who Are We Studying When We Study Sexual Minorities? A Demographic Portrait by Partnership and Sexual Identity in Sweden*. Stockholm Research Reports in Demography, 2025:27.

Ponkilainen, M., Einö, E., Kolk, M., Fallesen, P., Torvik, F. A., Andersen, M. L., & Myrskylä, M. *Changing Landscapes of Parenthood: Childbearing Among Same-Sex and Different-Sex Couples in the Nordic Countries*. MPIDR Working Paper, WP-2025-02.

Shahbazian, R., Bihagen, E., Westerman, J., & Witteveen, D. *The Geography of Early-Career Complexity: Investigating Regional Patterns in Sweden*. Socarxiv.

Strimling, P., Karlsson, S., Vartanova, I., & Eriksson, K. *AI Models Exceed Individual Human Accuracy in Predicting Everyday Social Norms*. ArXiv.

Syk, E., Westerman, J., & Halldén, K. *Peripheral labor market status and job quality in the Swedish labor market 1968-2010*. OSF archive.

Thorburn Stern, R. *Communication No. 169/2021 H.H. on behalf of Sa.A.A. and Su.A.A. v. Denmark., Leiden Children's Rights Observatory*, Case Note 2025/06, 15 December 2025.

Tucker, J. E. *Civil Sector Vulnerabilities and NATO's Strategic Role: The Case for International AI Governance*. AIPEx, Working Paper.

Weiqian, X., Kolk, M., Saarela, J., & Skirbekk, V. *Religious Disaffiliation in a Secularized Society: A Register-Based Study of Finland on the Impact of Policy and Legislative Changes*. Stockholm Research Reports in Demography, 2025:19.

Övriga publikationer

Belfrage, M., Lorig, F., Frantz, C., Tucker, J., & Davidsson, P. *The Transparency Imperative: The Need for Model Documentation for Engaging with Public Policy following the EU AI Act*. I 2025

Annual Modeling and Simulation Conference (ANNSIM) (s. 1-13). IEEE.

Congdon Fors, H., Isaksson, A., Lindskog, A., & Sepahvand, M. *A war against education? On violent extremism and the provision of quality education in Burkina Faso*. *Center for the Study of African Economies (CSAE) conference 2025*, Oxford University.

Ericson, P., Carli, R., Tucker, J., & Dignum, V. *AI Policy for Whom? Reclaiming Governance from Capitalist Capture*. *Proceedings of the AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society*, 8(1), 838-849.

Fabris, B., Tucker, J., Lorig, F. (2026). *Using Agent-Based Social Simulations to Inform Organ Donation Policymaking: Adopting the Spanish Approach in Sweden*. I Vidler, A., & Swarup, S. (Red.) *Multi-Agent-Based Simulation XXVI*. MABS 2025. *Lecture Notes in Computer Science()*, vol 16227.

Fabris, B., Tucker, J., & Lorig, F. (2025, June 9-13). *Experiencing the Effects of Organ Donation Policies using Simulations*. I *HHAi 2025: The 4th International Conference Series on Hybrid Human-Artificial Intelligence*.

Lorig, F., Fabris, B. and Tucker, J.E. (2025, June 9-13). *Hybrid Human Policy Modeling: Enhancing Decision-Making using Social Simulations*. I *HHAi 2025: The 4th International Conference Series on Hybrid Human-Artificial Intelligence*.

Tucker, J. (2025, June 9-13). *Distilling Disorder: A Policy Makers' Guide to the Scales of Global Politics in Artificial Intelligence and Healthcare*. I *HHAi 2025: The 4th International Conference Series on Hybrid Human-Artificial Intelligence*.

Kommande

Böcker

Boye, K. & Westerman, J. (Red.), *Välfärd och Livsvillkor: Perspektiv på samtida samhällsbilder*. Liber.

Devine, D. & M. Fairbrother (Red.). *A Research Agenda for Political Trust*. Edward Elgar.

Furendal, M. & Lundgren, M. (Red.), *Handbook on the Global Governance of Artificial Intelligence*. Edward Elgar Publishing

Wedel, J. *Elite Influence: What Everyone Need to Know*. Oxford University Press

Vetenskapliga artiklar & bokkapitel

Andersen, F. J., & Hattiangadi, A. *Logical Disagreement*. I F. Ferrari, E. Brendel, M.

- Carrara, O. Hjortland, G. Sagi, G. Sher & F. Steinberger (Red.), *Oxford Handbook of Philosophy of Logic*. Oxford University Press.
- Andersson, A., Syk, E., & Westerman, J. A measure of occupational skill requirements. I M. Tåhlin (Red.), *Understanding Inequality and Development in the World of Work*. Edward Elgar.
- Arrhenius, G., Cambell, T., & Tännsjö, T. The Repugnant Conclusion. I E. N. Zalta (Red.), *The Stanford Encyclopaedia of Philosophy*.
- Arrhenius, G. Population Ethics: A Challenge to the Project of Normative Ethics? I D. Copp, T. Rulli & C. Rosati (Red.), *Oxford Handbook of Normative Ethics*.
- Berndt, K. Discrimination, concept of. I *Encyclopedia of Applied Ethics*, 3rd Edition.
- Berndt, K. Massans visdom och massans bias. *Svensk filosofi*.
- Bihagen, E., Halldén, K., Shahbazian, R., Syk, E. & Westerman, J. Har anställningarna blivit kortare? Anställningstiderna i Sverige från 1960-talet fram tills idag. I K. Boye & J. Westerman (Red.), *Välfärd och livsvillkor: Perspektiv på samtida samhällsbilder*. Liber.
- Björkholm, S. *Praise and Prejudice*. Topoi.
- Björkholm, S. The practicality of moral language and dynamic descriptivism. *Mind and Language*, 41(1):158-176.
- Björkholm, S., & Mosquera, J. The right to be known: its scope, demands, and the role of individuals and collectives. *Philosophical Studies*.
- Bradley, R., & Stefánsson, H. O. Fairness, Ambiguity, and Dynamic Consistency. *Theory and Decision*.
- Bykvist, K. Harm and existence. I J. Johansson & O. Risberg (Red.), *Oxford Handbook of the Philosophy of Harm*. Oxford University Press.
- Bykvist, K. Value magnitudes and incomparability. I A. Tanyi (Red.), *Choice and Morality*. Routledge.
- Bykvist, K., & Jensen, K. K. Having It Both Ways? On the Prospects for a Harmonization of Individual and Collective Maximization. *Utilitas*.
- Campbell, T., Campbell, R., & Dewan, S. Ethical Decision-making: Effects of Ethical Self-Efficacy and Uncertainty. *Ethics & Behavior*.
- Davoudi Zavareh, M., Engström, E., & Sharmeen, F. Analyzing Pandemic Covid-19 Cycling Trends and Their Determinants in Paris and Barcelona. *Urban Transitions*.
- Duus-Otterström, G. Climate Change, Historical Emissions, and Unjust Benefits: A Comment on Axel Gosseries' Account of Climate Justice. *Journal of Practical Ethics*, 12(1): 6-15.
- Erman, E. & Furendal, M. The Global Governance of Artificial Intelligence and the Question of Political Legitimacy. I M. Furendal & M. Lundgren (Red.), *Handbook on the Global Governance of Artificial Intelligence*. Edward Elgar Publishing.
- Fairbrother, M. & Devine, D. Political trust, policy preferences, and the heuristic mechanism, I D. Devine & M. Fairbrother (Red.), *A Research Agenda for Political Trust* (s. 157–168). Edward Elgar.
- Halldén, K., Syk, E. & Westerman, J. Arbetskvalitet och hälsa i arbetslivet utkanter. I K. Boye & J. Westerman (Red.), *Välfärd och livsvillkor: Perspektiv på samtida samhällsbilder*. Liber.
- Hattiangadi, A. & Schoubye, A.J. The Outputs of Large Language Models are Meaningless. I H. Cappelen & R. Sterken (Red.), *Communicating with AI: Philosophical Perspectives*. Oxford University Press.
- Herlitz, A., Malmqvist, E., & Munthe, C. The 3D value framework for sustainable access to effective antibiotics. *Health Care Analysis*.
- Jaafer, A., Blom Västberg, O., Engström, E., & Karlström, A. Adapting Without Replacing: Integrating Mobile Network Data into an Activity-Based Dynamic Discrete Choice Model. *Transportmetrica B: Transport Dynamics*.
- Johansson, J., Carlson, E. & Risberg, O. A Simple Counterfactual Account of Plural Harm. *Australasian Journal of Philosophy*.
- Mood, C., & Jonsson, J. O. Persistent boundaries. Partnership patterns among children of immigrants and natives in Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 52(3), 635–663.
- Mosquera, J. Existential Risks and the Ethics of Prenatal Genetics. I K. Schrader-Frechette, K. Maheshwari & Elliot, K. (Red.), *Existential Risks & the Philosophy*.
- Pollack Sarnecki, H. Antidemokratiska extremistmiljöer i Sverige. I A. Rostami & J. Sarnecki (Red.), *Det svenska tillståndet*. 2.0.
- Pollack Sarnecki, H. Det politiska våldets dynamik – Nexus mellan digital propaganda och ideologiskt motiverade brott: från skolattentat och nihilistisk extremism till våldsamma upplopp. I H. Pollack Sarneck & J. Evasdotter Dencker. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Roumbanis, L. Suffering machines? A critical inquiry concerning the moral risks of creating an 'organoid intelligence'. *Futures*, 176: 103758.
- Selling, N. & Strimling, P. Shaping AI from Within: The Values and Power of AI Developers. I M. Furendal & M. Lundgren (Red.), *Handbook on the Global Governance of Artificial Intelligence*. Edward Elgar Publishing.
- Stefánsson, H. O. Ocean-Based Salmon Farming: A Case Study of 'Irreversible Damage'. *Environmental Ethics*.
- Tersman, F. Equilibrium and Ethics. I L. Kocsis & J. Tozser (Red.), *Equilibrium in Metaphilosophy*. Routledge.
- Tåhlin, M., & Westerman, J. Class and motivation. I M. Tåhlin (Red.), *Understanding Inequality and Development in the World of Work*. Edward Elgar.
- Wedel, J., & Horoszkowski, U. A. Shadow Elites: How the Mapping Method Helps Uncover Elite Influencers and Their Networks. I M. Johnston (Red.), *Handbook of Research Methods for Corruption Studies*. Edward Elgar Publishers.
- Willners, M., & Stefánsson, H. O. *Does Global Justice Demand Solar Geoengineering*.

Working papers

- Andric, V. *Actual Role Consequentialism and Its problems*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), *Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change* vol. 2. Institute for Futures Studies.
- Barry, C., & G. Cullity. *Regulated Climate Responsibilities*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), *Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change* vol. 2. Institute for Futures Studies.
- Budolfson, M. *Continued Inefficacy: Evaluating the New Generation of Replies to the Inefficacy Objection to Consequentialism*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), *Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change* vol. 2. Institute for Futures Studies.
- Bykvist, B. *Collective Harm Cases: Some Neglected Problems and Partial*

Solutions. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change vol. 2. Institute for Futures Studies.

Campbell, T. *Climate Change and Harmful Procreation: A Pronatalist Argument*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change vol. 2. Institute for Futures Studies.

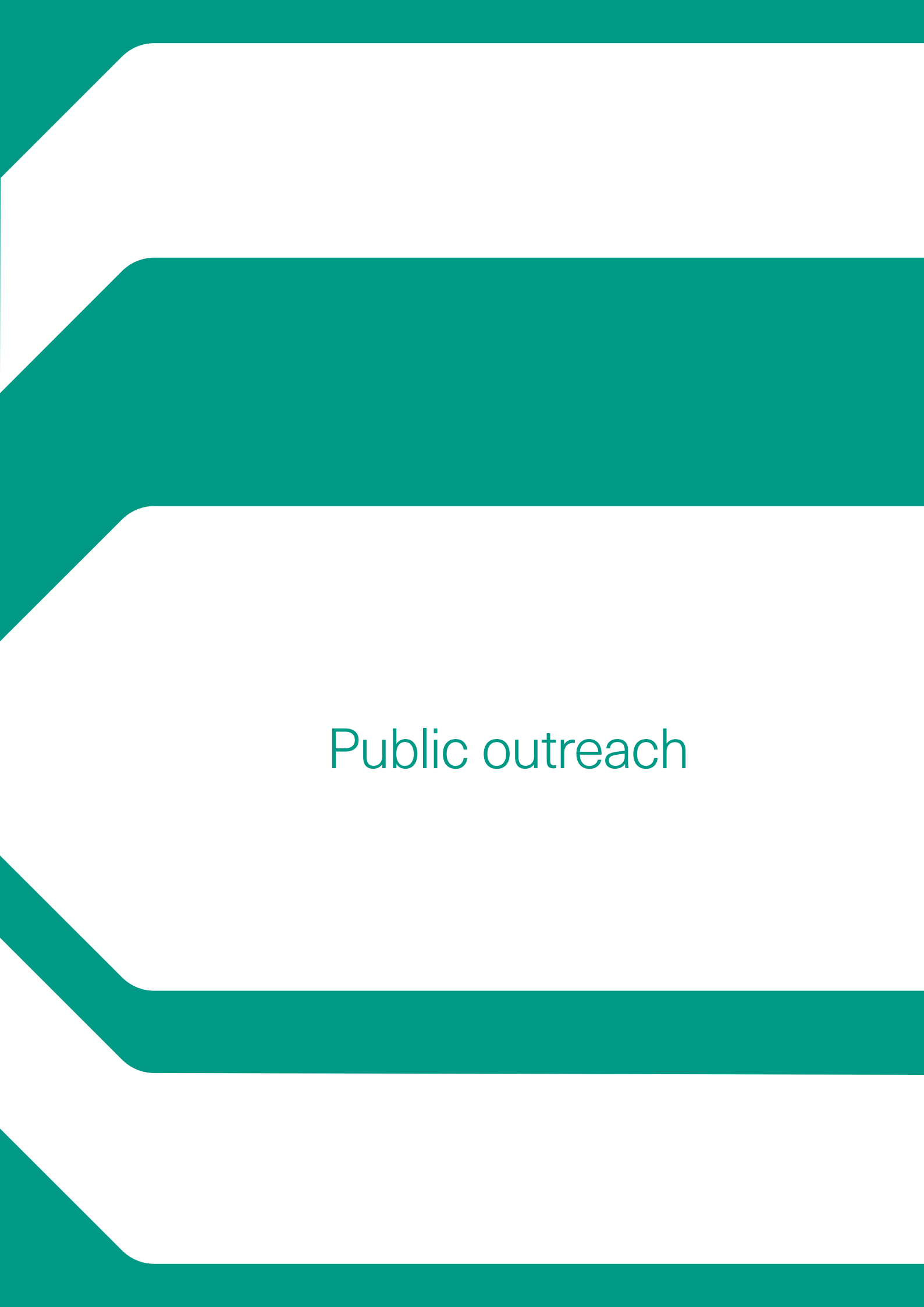
Hormio, S. *Integrity and Acting in the Absence of a Relevant Difference*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change vol. 2. Institute for Futures Studies.

Jensen, K. K. *Is Climate Change a Collective Harm Case? Review of Julia Nefsky's Arguments*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change vol. 2. Institute for Futures Studies.

Torpman, O., & Ramöller, D. *Transferred Outcome Responsibility: From Collectives to Individuals in Collective Impact Cases*. I T. Campbell, D. Ramöller & O. Torpman (Red.), Studies in the Ethics of Coordination and Climate Change vol. 2. Institute for Futures Studies.

6

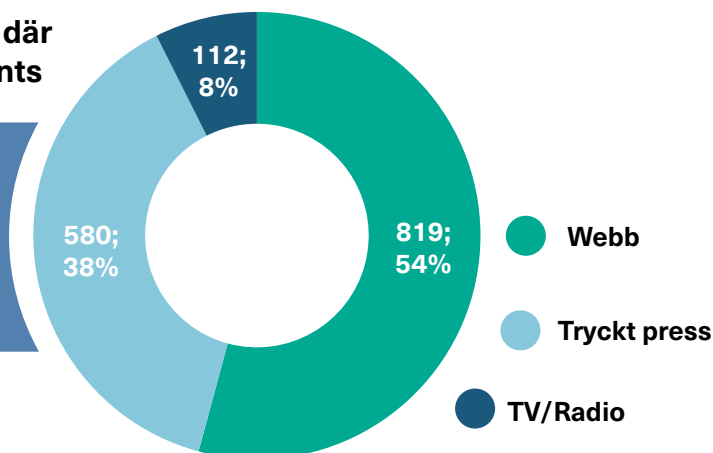
Public outreach

Mediemedverkan

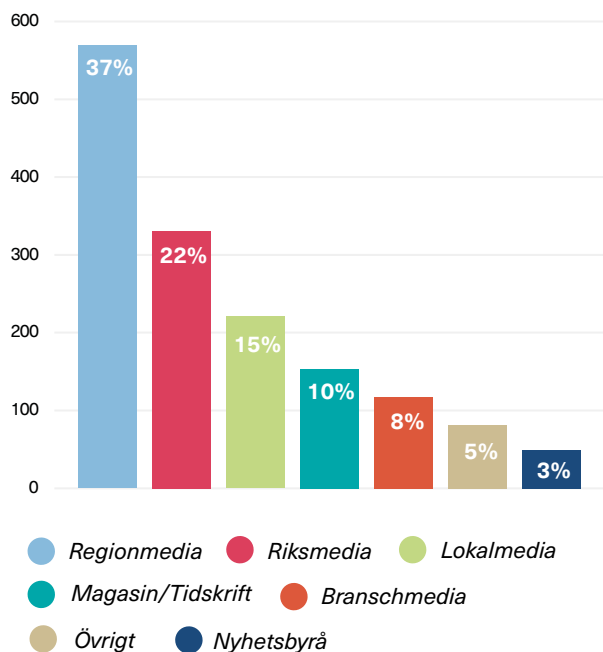
Artiklar i redaktionell media där institutet eller forskare nämnts

1511

Antal artiklar/inslag

Varav källtyp

26

Opinionstexter

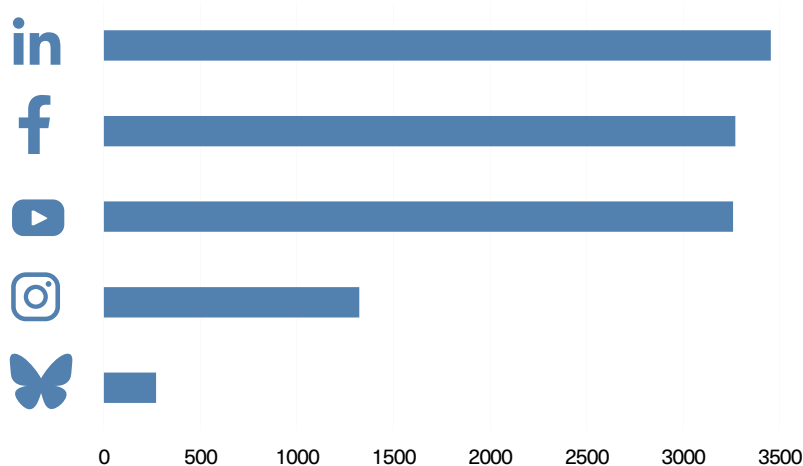
7

Podcasts

Toppkällor

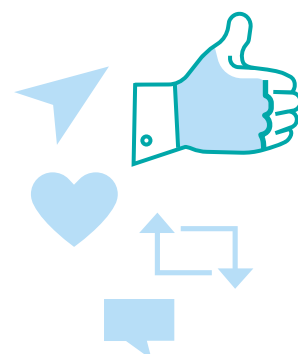
Svenska Dagbladet
Sveriges Radio
Dagens Nyheter
Göteborgsposten
Aftonbladet

Antal följare, sociala medier

Tack för att ni följer!

Visste du att du också kan få uppdateringar via nyhetsbrevet? Besök iffs.se/om-oss/nyhetsbrev/ för att prenumerera.

Mest omtalat i media per kvartal

Framtidens mat för ett räddat klimat

Emma Engströms och Karim Jebaris rapport om framtidens hållbara mat, *Backcasting the future of food*, uppmärksammades i flera medier i början av 2025. I rapporten pekar forskarna på tre disruptiva teknologier som kan öka matproduktionen och samtidigt minska klimatpåverkan. Realistiska köttsubstitut verkar särskilt lovande. Enligt beräkningar måste matproduktionen i världen öka med 50 procent till år 2100.

Q1

Q2

Åtgärder som funkar mot gängkriminalitet

Rapport av en forskargrupp på IFFS ledd av Amir Rostami visade att Sverige saknar förmåga att utvärdera brottsförebyggande insatser mot kriminella nätverk. Av över 2 000 studier höll bara 82 tillräcklig hög kvalitet – nästan alla från USA. Forskarna identifierade i rapporten de mest effektiva åtgärderna mot gängkriminalitet, bland annat "fokuserad avskräckning", samt skolinsatser. Rapporten uppmärksammades i flera riksmedier.

Fokus på barnafödande

Minskande barnafödande diskuterades flitigt 2025 och framför allt demografen Martin Kolk har citerats. I en debattartikel i DN i augusti rekommenderar han också höjt barnbidrag för att hjälpa unga att bilda familj. Då kommunicerades även resultat av en studie av Martin, Kirsti Jylhä och Malcolm Fairbrother. Den visar att många anser att miljöproblemet bör påverka beslut om barnafödande, men att klimatoro inte betyder så mycket i människors faktiska beslut att skaffa barn eller inte.

Q3

Q4

Svenska normer som sticker ut

Artikeln "Everyday norms have become more permissive and vary across cultures" kom ut i *Nature*, ett samarbete med forskare i 90 länder. Svenska normer som sticker ut är en liberal inställning till svordomar och en ovanligt sträng syn på prat på bio. Nyheten fick stor spridning och Kimmo Eriksson och Pontus Strimling fick tillfälle att berätta om studien som på det stora visar att vardagliga normer är oväntat lika oberoende av kultur.

57 300

Visningar på YouTube
under året

Flest visningar: topplista

4660	Lea Ypi: Can beauty save the world?
2938	The Chilling Stanford Prison Experiment
2438	A conversation with Lea Ypi: Indignity
2250	Bi Puranen om Kulturkartan
2081	How to Be Anti-capitalist for the 21st Century

Forskare skriver om forskning

Under 2025 skrev flera av institutets forskare debattinlägg för att peka ut felaktigheter i debatten, lyfta fakta som fått för lite utrymme och rikta uppmärksamheten mot nya forskningsresultat. Även rapporter kom ut, två böcker, och andra texter som berättar om forskning och forskarliv.

Debatt/Opinion

2025-01, Konsten behövs i framtidsforskningen, *Parabol*. Staffan Julén.

2025-01-25, Förslaget gör människor rättslösa, *Svenska Dagbladet*. Ludvig Beckman.

2025-01-27, Vantolkning av forskning, *Svenska Dagbladet*. Jerzy Sarnecki.

2025-02-24, Även i demokratiska länder hotas forskningens frihet, *Tidningen Curie*. Stefan Svallfors m.fl.

2025-04-17, UD agerar äntligen mer aktivt i fallet med dödsdömd Ahmadreza Dajalali, *Läkartidningen*. Stefan Svallfors & Annika Östman Wernerson.

2025-04-25, Vår forskning kan inte viftas bort som åsikter, *Dagens Nyheter*. Kari Andén-Papadopoulos m.fl.

2025-05-03, Tyvärr, Nato blev vad vi varnade för, *Aftonbladet*. Folke Tersman & Jens Orback.

2025-05-08, Bara Parisa Liljestrand kan tro att sänkt skatt för rika ska rädda kulturen, *Arbetet*. Staffan Julén och Calle Nathanson.

2025-06-11, Han är Maga-rörelsens hatobjekt nummer ett, *Aftonbladet*. Magnus Linton.

2025-06-09, Fortsatt politisk kontroll skadar svensk forskning och högre utbildning, *Sydsvenskan*. Olle Risberg m.fl.

2025-07-08, Minns ni millennieskiftet? Snart är det 2050, *Dagens Nyheter*. Karim Jebari.

2025-07-10, Vilka har egentligen osvenska värderingar, Mohamsson?, *Göteborgs-Posten*. Filip Olsson & Jasper Darin.

2025-08-09, Hög barnbidraget – unga familjer måste prioriteras, *Dagens Nyheter*. Martin Kolk.

2025-08-26, Önsketänkande att sätta sin tillit till sociala normer som inte finns, *Svensk filosofi*. Olle Risberg.

2025-09-03, Även konservativa kan bry sig om djur, *Liberal Debatt*. Olle

Torpman.

2025-09-29, Vad är det egentligen Regeringskansliet vill dölja?, *Dagens Nyheter*. Stefan Svallfors & Bengt Jacobsson.

2025-10-05, Antingen förstår Regeringskansliet inte - eller så vilseleder man medvetet, *Dagens Nyheter*. Stefan Svallfors & Bengt Jacobsson.

2025-10-15, Högern behövs i klimatkampen, *Svenska Dagbladet*. Olle Torpman.

2025-10-22, Klimatlån bör kunna övervägas, *Svenska Dagbladet*. Olle Torpman.

2025-10-29, AI är obegripligt – kejsaren är naken, *Dagens industri*. Emma Engström.

2025-11-04, Vi kan inte vänta tills människor blir sjuka, *Dagens Medicin*. Anders Ekholm, Ina Caesar m.fl.

2025-11-19, Ni talar om en kyrktrend bland unga – men den stämmer inte, *Dagens Nyheter*. Martin Kolk.

2025-11-28, The Corruption is the Point, *Project Syndicate*. Janine Wedel.

2025-12-07, Idén om obligatorisk förskola för språket bygger på missförstånd, *Dagens Nyheter*. Carina Mood & Andreas Ljungström.

2025-12-09, När får vi ett Nobelpris i humaniora?, *Svenska Dagbladet*. Olle Risberg & Sigrid Schottenius Cullhed.

2025-12-17, Ni slår in öppna dörrar och missar de verkliga utmaningarna, *Dagens Nyheter*. Carina Mood & Andreas Ljungström.

Annan egenskriven text i redaktionell media

2025-01-09, Trumps hot måste tas på allvar, *Flamman*. Karim Jebari.

2025-01-16, Comment on Justin Trudeau's departure, *The Dialogue*. Malcolm Fairbrother.

2025-02-17, Trump's Trade War Tears

North America Apart – Could Canada and Mexico Turn to Europe? As Donald Trump dismantles free trade, Canada and Mexico face an urgent choice: endure or pivot, *Social Europe*. Malcolm Fairbrother.

2025-04-16, Hur länge ska mördare låsas in, *Forskning & Framsteg*. Jerzy Sarnecki.

2025-05-21, Kvalfulla återbesök i förlo-rad hemort, *Tidskriften Respons*. Stefan Svallfors.

2025-06-30, Saknas målkonflikter i migrationspolitiken?, *Tiden*. Erik Mohlin.

2025-07-04, En ny värld i sikte, *Flamman*. Karim Jebari.

2025-05-28, How to bring down a storied think-tank? Humiliation works, *The Hill*. Janine Wedel & Ruth Greenspan Bell.

2015-09-12, Läkarityget i asylprövningen, *Läkartidningen*. Rebecca Thorburn Stern et. al.

2025-09-17, AI Chatbots Are Not Therapists. Reducing Harm Requires Regulation, *Tech Policy*. Jason Tucker, Virginia Dignum & Petter Ericson.

2025-09-12, Staten, det är jag, *Tidskriften Respons*. Stefan Svallfors.

2025-12-05, Den smärtsamma resan mot ett brottsfritt liv, *Tidskrift för kriminalvård*. Lily Dickson Wahlman.

Böcker, rapporter, blogginlägg o. dyl.

Campbell, T. Tim Campbell on the Vanishing of Youth, *PEA Soup*.

Falkenström, E. Ett etiskt perspektiv på HR. I Med empati & strategi. *En antologi om HR och framtiden*. Premiss.

Julén, S. *Sonen*. Kaunitz-Olsson.

Hammar, O., Elinder, M., & O. Erixson. How foreign wars can consolidate authoritarian power: Evidence from Russia's invasion of Ukraine *VoxEU/CEPR*.

Rostami, A., Sundell, K., Mondani, H., Sturup, J., Mellberg, J., Bring, J., Leander, L., & Jonsson, A.K. *Insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk: evidens, behov och förmåga*. Rapport VR2506. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Thorburn Stern, R. Commentary, Swedish Aliens Act, Chapter 4, *JP Infonet*.

Thorburn Stern, R. Commentary, Swedish Aliens Act, Chapter 21, *JP Infonet*.

Thorburn Stern, R. Communication No. 169/2021 H.H. on behalf of Sa.A.A. and Su.A.A. v. Denmark, *Leiden Children's Rights Observatory*.

Thorburn Stern, R. When Permanent Turns Temporary: Recent Developments in Swedish Migration Policy, *VerfBlog*.

Thorburn Stern, R. When Permanent Turns Temporary, *Verfassungsblog*.

Torpman, O. *En grön höger? En etisk analys av liberalismen, konservatismen och klimatfrågan*. Timbro förlag.

Tucker, J. *Barriers to AI Adoption in the Nordic Health Sector*, AI Policy Lab [Policy Brief].

Tucker, J. We Need to Start Talking About Artificial Intelligence and Statelessness, *CSS Blog*.

Tucker, J. Submission to the United Nations to identify the terms of reference and modalities for the establishment and functioning of the Independent International Scientific Panel on AI and Global Dialogue on AI Governance, [Response to a UN Public Consultation].

Wahlman, L. D. *I nya hjulspår eller med risk för urspårning? Erfarenheter av sociala insatser i Stockholms stad*. Institutet för framtidsstudier.

Forskare pratar forskning

Många av våra forskare berättade om sin forskning för en publik utanför akademien i andra sammanhang än de institutet anordnade.

Angner, Erik, talare, "En bättre värld är möjlig", Senioruniversitetets årsmöte, Örnsköldsvik, 26 februari

Angner, Erik, talare, "Lycka och det goda livet - vetenskap och filosofi", Folkuniversitetet, Kinda bibliotek, 8 september

Arrhenius, Gustaf, panelist, "Session four: Precision prevention in the future - business, societal and ethical perspectives", The Future of Life Science, Stockholm Science City, Engelsberg Ironworks, 6 maj

Arrhenius, Gustaf, talare, "Who decides who gets to decide?", TEDx, Bio Skandia, Stockholm, 26 april

Arrhenius, Gustaf, talare, "Alumni-talare", Masteravslutningsceremoni, Uppsala Universitet, 26 maj

Arrhenius, Gustaf, panelist, "Backåkra-seminariet", Backåkra, Ystad, 10 juni

Arrhenius, Gustaf, panelist, "Swedish Perspectives on Climate Policy and Action Ahead of COP30", Brittiska ambassaden, Stockholm, 29 augusti

Arrhenius, Gustaf, panelist, "Hur mår demokratin?", Hamrin Foundation 40 år, 13 november

Beckman, Ludvig, talare, "Folket mot demokrati", Orminge bibliotek, Stockholm, 5 februari

Beckman, Ludvig, talare, "Folket mot demokratin?", Folkuniversitetet, Mantorps bibliotek, 25 februari

Beckman, Ludvig, talare, "Folket mot demokratin?", Habo bibliotek/Folkuniversitetet, Habo, 11 mars

Beckman, Ludvig, talare, "Folket mot demokratin, om folkets plats i en demokrati", Folkuniversitetet, Ekerö bibliotek, 18 mars

Bursell, Moa, panelist, "Arbetsförmedlingens expertråd", Stockholm, 26 maj

Bursell, Moa, panelist, "Arbetsförmedlingens expertråd", 10 september

Bykvist, Krister, talare, "En etik för koordination", Vetenskap och allmänhet, 27 november

Bäckstrand, Karin, talare, "Forskningens roll i samhällsdebatten och hur den kan stärkas", Kungliga Skogs- och

Lantbruksakademien/Vetenskap och allmänhet, Stockholm, 13 maj

Duus-Otterström, Göran, talare, "Rättvis omställning: Motstånd och lösningar på vägen mot ett hållbart samhälle", Göteborgs universitet, 15 oktober

Engström, Emma, panelist, "AI i energisektorn.", Adept Consultancy, Stockholm, 22 januari

Engström, Emma, talare, "AI history and futures", Senioruniversitetet, Sturebiografen, Stockholm, 4 december

Erman, Eva, panelist, "Förutsätter global demokrati en världsstat?", Café Demokrati, 3 april

Erman, Eva, panelist, "Right Livelihood Award laureate Audrey Tang's lecture on 'AI, Democracy and Plurality in a Time of Polarisation'", Stockholms universitet, 1 december

Gerdes, Benjamin, panelist, "Digitalisation and (Un)sustainability. Reclaiming Technologies for our Environment", Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences, 18 november

Gerdes, Benjamin, workshopledare, "Samtal: Logistik, makt och möjliga framtider", Hägerstensåsens medborgarhus, Stockholm, 28 april

Gerdes, Benjamin, medverkande, "Organizing against invisibility (Logistics, Power, Extraction, Visibility, Organizing)", Skogen, Göteborg, 24 april

Gerdes, Benjamin, medverkande, "Video installation and panel talk in response to Ghost Platform", Petit Nouveau, Bologna, 17 juni

Gerdes, Benjamin, medverkande, "Public discussion and exhibition opening: Hemsökta helgdagar", Hägerstensåsens medborgarhus, Stockholm, 17 december

Hammar, Olle, talare, "Civilsamhällets roll för integrationen av nyanlänka", Folkuniversitetet, Skärholmens bibliotek, 19 mars

Hammar, Olle, talare, "Civilsamhällets roll för integrationen av nyanlänka", Folkuniversitetet, Säfstaholms slott, Vingåkers kommun, 10 april

Hammar, Olle, talare, "Three years

Hur går det egentligen till när forskare bidrar med sin expertis till det politiska beslutsfattandet? Forskare tänker sig ofta relationen mellan vetenskap och politik som ett ideal med två olika sfärer där vetenskapen ska bidra med sanningen till politiken, och politiken ska ta till sig evidensen. Men det är sällan så det sker i verkligheten, menar Karin Bäckstrand, professor i samhällsvetenskaplig miljöforskning. I maj pratade hon om detta på Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. FOTO: ERIKA KARLSSON

on: Looking back at the support for Ukrainian displaced people in Sweden", Roundtable Discussion, Stockholm School of Economics, 5 mars

Hammar, Olle, talare, "Migration and Integration in Sweden", Uppsala International Summer Session, 1 juli

Hammar, Olle, talare, "Femtio år av ekonomisk ojämlikhet", Rättighetsmorgon, Länsstyrelsen Västerbotten, 6 november

Hammar, Olle, panelist, "Äger pojkar och flickor lika mycket? En ny kartläggning av barns sparande i Sverige 2025", Ownershift, 24 november

Hammar, Olle, talare, "Ekonomisk ojämlikhet i Sverige och världen", Folkuniversitetet, 24 november

Hammar, Helena, panelist, "Demokratifrukost #46: Utopier!", Vi måste prata, online, 18 mars

Hedin Ekström, Anna, moderator, "How to build common grounds on polarizing issues?", OECD-HQ, Paris, 27 februari

Hedin Ekström, Anna, talare, "Tjejer och kriminalitet", Socialtjänsten i Lund, 14 mars

Holmqvist, Göran, talare, "Biståndet i motvind. Har vi råd att skära ner?", Föreningen för utvecklingsfrågor, Stockholm, 23 april

Jebari, Karim, talare, "Cyberpunk and neoliberal ideology", Utrikespolitiska institutet, 15 januari

Jebari, Karim, panelist, "Strategisk scenarioanalys", Vinnova/FOI/MUST, Stockholm, 26 september

Jebari, Karim, talare, "AI och framtiden", Vetenskapsfestivalen, Göteborg, 3 april

Jebari, Karim, talare, "Teknologi och framtidens utbildning", Utbildningsdag, Riksdagen, 7 maj

Jebari, Karim, talare, "Framtidsstudier och Glimt", FOI, Almedalen, Visby, 24 juni

Jebari, Karim, talare, "AI och x-risker", Breakit & 500, Almedalen, Visby, 24 juni

Jebari, Karim, talare, "Klimatet och polykrisen", Länsförsäkringar, Almedalen, Visby, 25 juni

Jebari, Karim, talare, "Designerbarn och etik", SMER, Almedalen, Visby, 26 juni

Jebari, Karim, talare, "Mänsklighetens framtid", Intercult, Vrak – museum of

wrecks, Stockholm, 17 oktober

Jebari, Karim, talare, "Vad står i vägen för "Abundance"", Framtidsdagen S, Uppsala, 18 oktober

Jebari, Karim, panelist, "Panelsamtal om militarism", ABF, Stockholm, 22 november

Jonsson, Jan O, panelist, "Hur står det till med integrationen av invandrare?", Frisinnade klubben, Stockholm, 2 december

Jonsson, Jan O, talare, "Integration av unga", Länsstyrelsen Uppsala län, Uppsala, 5 december

Jonsson, Jan O, panelist, "Flyktningvägen 2015 - 10 år senare", ABF/IFFS, Stockholm, 24 september

Mood, Carina, talare, "Seminarium: Ojämlika förutsättningar och integration bland unga", Boverket, 26 februari

Mood, Carina, talare, "Utbildning: Några problem, icke-problem och potential för policy", Riksdagens forskningsdag, Stockholm, 27 mars

Mood, Carina, talare, "Different measures of poverty, including child-centered measures", Nordens välfärdscenter, online, 28 maj

Mood, Carina, talare, "Skolgång och etablering för unga med utländsk bakgrund", SCB, 15 maj

Mood, Carina, talare, "Seminarium om integration", SCB, 25 juni

Mood, Carina, talare, "Integration bland unga", ABF/IFFS, 24 september

Mood, Carina, talare, "Integration bland unga", Magma Helsingfors, 7 november

Mood, Carina, talare, "Vad är fattigdom och hur har fattigdomen utvecklats över tid?", Östersunds församling, 28 november

Mood, Carina, föreläsare, "Integration among youth", Nordens välfärdscenter, Helsingfors, 24 november

Näslund, Anna, talare, "Picturing Digital Infrastructures", The Courtauld Institute of Art/The Frank Davis Memorial Lecture Series 2025–6, London, 16 december

Rostami, Amir, panelist, "Kraftttag mot arbetslivskriminaliteten: Vad är nästa steg?", LO-disktriktet i Dalarna och Gävleborg, 11 mars

Stern, Rebecca Thorburn, talare, "Mötesplats barnkultur: Barn i vår tid - vad betyder deras medborgarskap och delaktighet?", IFFS/Centrum för barnkultur, Stockholm, 7 oktober

Svallfors, Stefan, talare, "Makten över kunskapsunderlagen", Center for Resilient Health, Handelshögskolan Stockholm, 29 september

Tersman, Folke, talare, "Demokrati och välfärd. Hur hänger de ihop?", Barnkultur som klassfråga, Barnkultursymposium 2025, Stockholm, 27 mars

Tersman, Folke, panelist, "Öppenhet med förhinder", Arrangemang av KVA, Almedalen 2025, 24 juni

Tersman, Folke, panelist, "Kollektiv klokskap", Uppsala universitet och Uppsala kommun, 22 september

Tersman, Folke, panelist, "Freden och kriget. Ett uruppförande", ABF, 22 november

Torpman, Olle, panelist, "Att nå hela vägen fram - forskningskommunikationens roll för beslut och förändring", Formas

Agenda 2030, Münchenbryggeriet, Stockholm, 6 maj

Torpman, Olle, panelist, "Om etik och krishantering", Röda korset

Torpman, Olle, panelist, "Kommentaror på Sveriges kortfilmsfestival", Sveriges Unga Akademi, 4 april

Torpman, Olle, panelist, "Har högern blivit grön?", Bokmässan, 25 september

Torpman, Olle, talare, "Presentation av boken En grön höger?" på Forskartorget", Bokmässan, 25 september

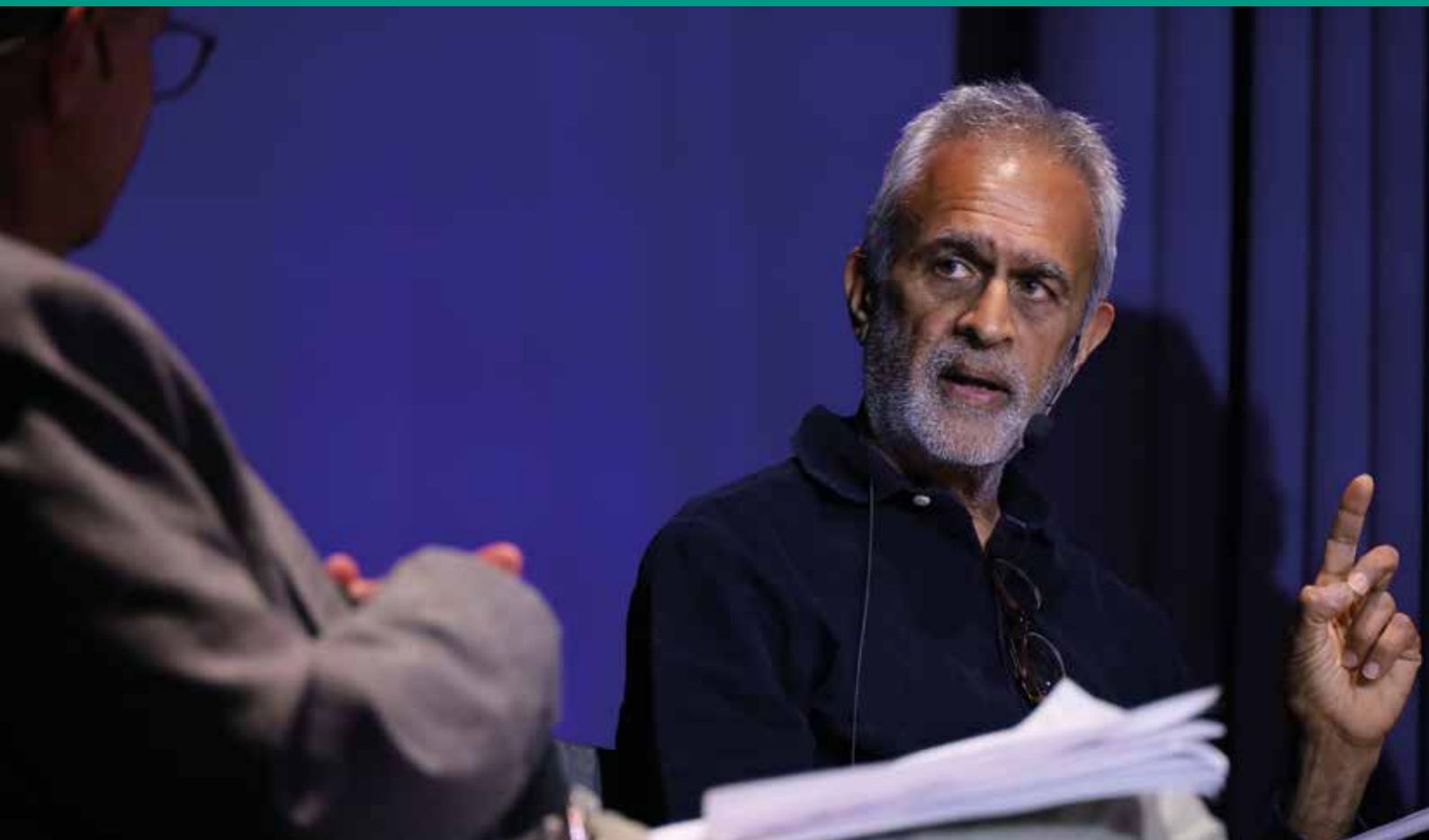
Torpman, Olle, talare, "Inledningstalare på temat "Ideologi och evidens"", Folk och Forskning, 6 maj

Torpman, Olle, talare, "Ideologi och evidens: i alkoholfrågan", Frihamnsdagarna, 24 augusti

Torpman, Olle, talare, "Ideologierna och klimatet", Azote, 25 november

Publika seminarier anordnade av IFFS

Under 2025 arrangerades 28 seminarier ämnade för en bredare publik, flera av dem i samarbete med andra verksamheter. De flesta filmades och kan ses på IFFS Play.

Hur kan vi råda bot på demokratins tillbakagång i stora delar av världen? Vilka nya former av demokrati måste till för att stoppa fortsatt sönderfall? Ett seminarium på detta tema arrangerades i mars. Medverkade gjorde bland annat Ash Amin, framstående brittisk kulturgeograf som samtalade med Folke Tersman, filosof och ställföreträdande vd vid Institutet för framtidsstudier. BILD AV: HENRIC KARLSSON

2025-02-05

Retur Överkalix – Om hemvändare och ett samhälle i förändring

Stockholm

Stefan Svallfors och Sverker Sörlin samtalade om hemvändande, avsked och Norrlandsfrågan – och om vad som händer med en plats när människor lämnar och återvänder. Stefan Svallfors är professor i sociologi och Sverker Sörlin är professor i idéhistoria.

Medverkande: Stefan Svallfors, Sverker Sörlin

2025-02-20

Sakli(g)t satellitarrangemang: Ord&Bilds kritksalong. Om sakprosaåret 2024

Göteborg, i samarbete med Sakli(g)t och Ord&Bild

I kritksalongen diskuterades sakprosaåret 2024, med fokus på vilka böcker som utmärkte sig och vilka trender som präglade genren. Samtalet berörde också debatten om sakprosans påstådda kris.

Medverkande: Magnus Linton, Karin Pettersson, Hjalmar Falk, Ann Ighe

2025-03-19

Implications of climate change for policing practice worldwide

Stockholm, i samarbete med Hague University of Applied Sciences

Anna Matczak och Sylvia I. Bergh presenterade hur klimatförändringar påverkar brott, skador och polisarbete, och hur en växande "klimatisering" av polisens uppdrag redan syns i policy och praktik. De använde Nederländerna som fallstudie och kopplade det till pågående arbete om hur polis i bland annat Frankrike, Sverige och Spanien hanterar miljöbrott.

Medverkande: Anna Matczak, Sylvia I. Bergh

2025-03-25

Demokratis reträtt – och dess nödvändiga förnyelse

Stockholm, i samarbete med ABF Stockholm

Kvällen handlade om demokratis globala tillbakagång och vilka nya demokratiska former som kan stärka samhällets sammanhållning i en tid av ökande splittring och polarisering. Anders Ekström inledde med en presentation som satte dagens demokratiska kris i ett historiskt och idépolitiskt sammanhang. Därefter följde ett samtal mellan Ash Amin och Folke Tersman om vilka institutionella och sociala förändringar som kan bidra till en demokratisk förnyelse. Avslutningsvis hölls en paneldiskussion om hur demokratin kan försvaras och utvecklas i praktiken.

Medverkande: Anders Ekström, Ash Amin, Folke Tersman, Calle Nathanson, Helena Hammarskiöld, Andreas Johansson Heinö, Anna Ekström

2025-03-26

Kulturpolitiska samtal: Konstnärlig forskning – vad ska vi ha det till?

Stockholm, i samarbete med ABF Stockholm

Samtalet tog upp varför konstnärlig forskning fortfarande är ett omstritt fält i Sverige – är det en viktig kunskapsform som utmanar traditionella synsätt, eller ett sätt för konstnärer att skapa egna finansieringsvägar? Utifrån den senaste debatten diskuterades hur konstnärlig forskning kan förstås och värderas, och varför den väcker så starka reaktioner.

Medverkande: Lyra Ekström Lindbäck, Maria Hellström Reimer, Karin Hansson, Staffan Julén, Mårten Medbo, Niclas Östlind, Bogdan Szyber, Sonia Hedstrand

2025-04-01

Kulturpolitiska samtal: Privat finansiering av kulturen – hur funkar det?

Stockholm, i samarbete med ABF Stockholm

Samtalet handlade om hur privat finansiering av kultur fungerar i praktiken och vilka möjligheter och risker som följer när offentliga resurser minskar. Diskussionen tog upp varför privat kulturfinsiering är mer utvecklad i vissa länder än i Sverige, och vad som skulle krävas för att stärka exempelvis donationer, stiftelser och sponsring.

Medverkande: Pelle Amberntsson, Lina Sjöquist, Gunnar Ardelius Calle Nathanson

2025-04-03

Offentliga samtal: Framtiden som vara – Vems framtidsbild vinner?

Göteborg, Vetenskapsfestivalen, i samarbete med Vetenskapsrådet

Vems framtidsbilder formar politiken och samhällsutvecklingen – och vilka hamnar i skuggan? I samtalet diskuterades hur framtiden allt oftare används som ett styrmedel och en konkurrensfråga, där aktörer försöker påverka vilka visioner som framstår som rimliga och önskvärda.

Medverkande: Christina Garsten, Karim Jebari, Linus Gardell, Gunilla Grahn-Hinnfors, Magnus Linton

2025-04-03

Offentliga samtal: När behöver hur många kunna vad på svensk arbetsmarknad?

Göteborg, Vetenskapsfestivalen, i samarbete med Vetenskapsrådet

Samtalet tog upp hur bristen på arbetskraft kan bli en avgörande utmaning för svensk industri och välfärd redan inom ett par decennier. Utifrån SCB:s prognoser diskuterades särskilt den växande bristen på personer med gymnasial yrkesutbildning samt på yrkesgrupper som sköterskor,

lärare och ingenjörer. Panelen berörde också hur demografiska förändringar, låga födelsetal och en stramare migration påverkar Sveriges möjligheter att hävda sig i den globala konkurrensen om arbetskraft.

Medverkande: Lena Lundkvist, Oskar Nordström Skans, Patrick Nzamba, Rudolf Antoni, Anders Bjers

2025-04-05

Från yttersta domen till klimathot

Göteborg

Katastrofer och undergångsföreställningar har lockat konstnärer i hundratals år – men varför får framtidsskildringar så ofta mörka toner även i vår tid? Samtalet kretsade kring hur apokalyptiskt tänkande tar form i kultur och samhällsdebatt, och hur dagens dystopier skiljer sig från äldre föreställningar om katastrofen.

Medverkande: Rasmus Landström, Karim Jebari, Eva Nygårds, Klas Grinell

Tre samtal om kulturens villkor i samtiden arrangerades i samarbete med ABF under året. Medverkade gjorde bland andra Anna Croneman vd för Svenska Filminstitutet, Kitte Wagner, vd för Dramaten, Joppe Pihlgren fd. vd. för Svensk Live. Moderator för två av kvällarna var Calle Nathanson, vd för ABF Stockholm.
BILD AV: HENRIC KARLSSON

2025-04-08

Kulturpolitiska samtal: Hur ser framtiden ut för kulturen?

Stockholm, i samarbete med ABF Stockholm

Hur ser kulturens framtid ut i en tid av ökade kostnader, osäker finansiering och hårdare politiska motsättningar? Samtalet handlade om kulturlivets villkor de kommande åren, och om vilka prioriteringar och strukturer som kan krävas för att säkra ett levande och långsiktigt hållbart kulturliv.

Medverkande: Anna Croneman, Kitte Wagner, Magdalena Malm, Joppe Pihlgren, Calle Nathanson

Laurie Ann Paul, professor vid Yale University, talade om hur egen erfarenhet påverkar värderingar och beslut.
BILD AV: HENRIC KARLSSON

2025-04-24

Countering Across Contours – A Collective Conversation: Workshop, film screening and discussion

Göteborg

Arrangemanget bestod av en metodworkshop, en work-in-progress-visning och ett öppet samtal om hur konst och film kan synliggöra "osynligt" arbete och konflikter i transport-, data- och

logistiksystem. Diskussionen kopplade samman erfarenheter från Norden, Sydeuropa och Mellanöstern och berörde hur kamper – från Amazon-arbete till Gaza – kan länkas över gränser.

Medverkande: Michele Amaglio, Bahaleen Collective (Aya Besio, Noura Salem, Elia El Khazen), Peppe Dalesio, Benjamin Gerdes, Magda Malinowska, Robert Ochshorn

2025-04-28

Samtal: Logistik, makt och möjliga framtider

Stockholm, i samarbete med Hägerstenåsens medborgarhus och forskningsprojekten Ghost Platform (Institutet för framtidsstudier) och Unpacking the Logistics Town (Sosialantropologisk institutt, Norge)

Samtalet handlade om hur logistikens infrastrukturer och flöden formar samhällen, konflikter och arbetsvillkor – och hur de påverkar vilka framtider som framstår som möjliga. Fokus låg på logistik som maktfråga, från det lokala till det globala.

Medverkande: Michele Amaglio, Aya Besio, Noura Salem, Elia El Khazen, Peppe Dalesio, Benjamin Gerdes, Karin Krifors, Hege Høyer Leivestad, Magda Malinowska, Robert Ochshorn

2025-05-09

Value by Acquaintance with Laurie Ann Paul

Stockholm

Laurie Ann Paul argumenterade för vikten av "value by acquaintance" och hur erfarenhet kan spela en avgörande roll för hur vi värderar, resonerar och fattar beslut – särskilt vid så kallade transformativa val. Laurie Ann Paul är Milestone Family Professor och professor i kognitionsvetenskap vid Yale University.

Medverkande: Laurie Ann Paul

2025-06-03

Fungerande åtgärder mot organiserad brottslighet

Stockholm

Vid rapportlanseringen presenterades en ny rapport om vilka brottsförebyggande insatser som visat resultat mot organiserad brottslighet

Temat på årets Sakli(g)t, Sveriges första festival för litterär sakprosa, var "nationell identitet - litteraturens roll i nationellt identitetsskapande". På bilden Tonje Vold, författare och professor i nordisk litteratur vid universitetet i Oslo, Steffen Stubager, journalist och författare till en biografi om Yahya Hassan, Mohamed Yussuf, journalist och författare (Nation av poeter) och Patricia Lorenzoni, idéhistoriker, författare och kulturskribent. BILD AV: ERIKA KARLSSON

och kriminella nätverk. Seminariet bestod av en presentation av rapportens huvudresultat, följt av en paneldiskussion och frågor från publiken.

Medverkande: Henrik Ekengren Oscarsson, Amir Rostami, Hernan Mondani, Knut Sundell, Jale Poljarevius, Greta Berg, Karin Svanberg, Mattias Vepsä, Jan Jönsson, Ludvig Beckman

2025-06-11

Is it possible to reduce the number of prisoners without increasing crime?

Stockholm

Chesa Boudin berättade om hur fängslandet i San Francisco minskade kraftigt samtidigt som både våldsbrott och icke-våldsbrott sjönk, och vad detta kan säga om sambandet mellan straff och brottslighet. Seminariet tog upp Kaliforniens bredare erfarenheter av "decarceration" och vilka lärdomar som kan dras för andra rättssystem.

Medverkande: Chesa Boudin, Camila Salazar Atías, Amina Azhar, Jerzy Sarnecki

2025-08-01 - 03

Sakligt – sakprosafestival

Simrishamn (Rikstolvan, Järrestad), i samarbete

med Rikstolvan och Linnéuniversitetet

Sakli(g)t är Sveriges första festival för litterär sakprosa och samlar författare till årets fackböcker för fördjupande samtal om fakta, sanning och berättelse i samtiden. Årets tema var "nationell identitet".

Medverkande (i urval): Cecilia Uddén, Johannes Anyuru, Sverker Sörlin, Elisabeth Åsbrink, Mohamed Yussuf, Liza Alexandrova-Zorina, Johannes Klenell, Paulina Neuding, Andreas Cervenska, Åsa Linderborg, Katarina Barrling och Elina Pahnke

2025-09-10

Flyktingvågen 2015, del 1: Vad hände?

Stockholm, i samarbete med ABF Stockholm

Tio år efter 2015 diskuterades vad som faktiskt hände under flyktingvågen och hur Sverige förändrats sedan dess – från Stefan Löfvens budskap om ett Europa utan murar till en mer restriktiv asylpolitik. Samtalet tog upp hur civilsamhället agerade, och hur regering, myndigheter, regioner och kommuner hanterade situationen.

Medverkande: Anders Kessling, Johan Oljeqvist, Najma Mohamed, Omar Alshogre, Calle Nathanson

Är fängelse ett bra sätt att hantera brott? Utifrån Kaliforniens erfarenheter av att minska antalet fångar och samtidigt minska antalet brott, talades det om utvecklingen i Sverige där politiken idag är inriktad på att öka antalet fångar och sänka straffåldern. BILD AV: HENRIK KARLSSON

Ett seminarium om manlig ofrivillig barnlöshet arrangerades inom ramen för seminarieriet Offentliga samtal som IFFS arrangerar tillsammans med Vetenskapsrådet. Demografen Caroline Uggla stod för forskarperspektivet och berättade bland annat om hur klassaspekten spelar in i sannolikheten att blir förälder. Anders Bjers, Vetenskapsrådet, var moderator.

BILD AV: HENRIC KARLSSON

2025-09-17

Flyktingvågen 2015, del 2: Integration och utmaningar

Stockholm, i samarbete med ABF Stockholm

Tio år efter 2015 diskuterades vad som hände med människor som sökte asyl i Sverige och hur integrationen utvecklades – särskilt för ensamkommande unga män och kommuner med väldigt olika erfarenhet av mottagande. Samtalet tog också upp vilka utmaningar kommunerna stod inför och hur Migrationsverkets uppdrag förändrades under åren efter flyktingvågen.

Medverkande: Boel Goedner, Eva Hållsten, Thord Eriksson, Ronny Löfquist, Anna Ekström

2025-09-24

Flyktingvågen 2015, del 3: Migrationspolitiken idag och framtiden

Stockholm (ABF-huset, Sveavägen 41), i samarbete med ABF Stockholm och Katalys

Samtalet tog upp hur svensk och europeisk migrationspolitik blivit mer restriktiv, och vilka vägval som väntar framåt. Frågor om mottagandets omfattning, arbete och bostäder, segregation och välfärdens framtid i en krympande befolkning stod i centrum.

Medverkande: Anders Ygeman, Carina Mood, Jan O Jonsson, Jerzy Sarnecki, Tony Johansson, Mark Ahlenius, Calle Nathanson

2025-10-07

Mötesplats barnkultur: Barn i vår tid

Stockholm, i samarbete med Centrum för barnkulturforskning (CBK)

Seminarieriet fokuserade på barns och ungas medborgarskap ett år före valet och tog upp spänningen mellan att barn ofta ställs till ansvar men saknar direkt politiskt inflytande. Två kortare föreläsningar följdes av frågor och samtal, med fokus på barns rätt till deltagande och på informellt medborgarskap i vardagen.

Medverkande: Rebecca Thorburn Stern, Danielle Ekman Ladru, Folke Tersman, Margareta Aspán

2025-10-16

Boklansering: En grön höger?

Stockholm, i samarbete med Timbro

Lanseringen av IFFS-forskaren Olle Torpmans bok utgick från frågan varför klimatdebatten ofta låser sig i ideologiska motsättningar och hur liberalism och konservatism kan ge egna skäl och verktyg för en mer offensiv klimatpolitik. I samtalet diskuterades bokens idéer och hur de kan påverka den borgerliga klimatdebatten.

Medverkande: Olle Torpman, Mattias Svensson, Helena Storckenfeldt, Simon Westberg, Hanna Stenegren

2025-10-16

Den stormiga upphörande-processen - att lämna kriminalitet

Stockholm

Seminariet presenterade resultat från forskningsprojektet Effekter av sociala insatsgruppen (SIG) i Stockholm och tog upp varför vägen bort från brott ofta blir skör och kantad av bakslag. Fokus låg på praktiska utmaningar i upphörandeprocessen och i arbetet med gängavhopp.

Medverkande: Lily Dickson Wahlman, Jerzy Sarnecki

2025-10-22

Grönlands vita guld

Stockholm, i samarbete med Sakli(g)t och ABF Stockholm

Efter visning av dokumentären Grönlands vita guld diskuterades Grönlands koloniala historia, kryolitbrytningen i Ivittuut och hur naturresurser och självstyre hänger ihop. Samtalet tog också upp mediars makt: vad som får publiceras och vem som sätter agendan i en polariserad konflikt.

Medverkande: Klaus Georg Hansen, Otto Rosling, Axel Arnö, Ludvig Beckman

2025-10-27

Indignity: A conversation with Lea Ypi

Stockholm

Lea Ypi samtalade om sin bok Indignity: A Life Reimagined, där hon spårade sin familjs historia genom stora politiska brytpunkter i Balkan och Medelhavsvärlden. Samtalet kretsade kring minne, moralisk omdömeskraft och vad vi egentligen kan veta om dem som står oss närmast.

Medverkande: Lea Ypi, Gustaf Arrhenius

2025-11-04

Offentliga samtal: Batterierna och behoven

Stockholm, i samarbete med Vetenskapsrådet

Utifrån Northvolts konkurs diskuterades hur mycket av den utlovade batterirevolutionen som faktiskt vilar på realistiska förutsättningar. Sam-

talet kretsade kring vilka metaller som krävs, var de finns, hur de utvinns och vilka intressen och konsekvenser som följer av en snabbt växande efterfrågan.

Medverkande: Magnus Ericsson, Jonathan Jeppsson, Katarina Luhr, Magnus Linton

2025-11-04

Offentliga samtal: Män, klass och barnlöshet

Stockholm, i samarbete med Vetenskapsrådet

Samtalet tog upp växande manlig barnlöshet och hur skillnaderna mellan sociala grupper har ökat kraftigt över tid. Det diskuterades också hur förändrade normer, teknik och politik påverkar parbildning och möjligheten att bli förälder.

Medverkande: Caroline Uggla, Calle Brunell, Annika Strandhäll, Anders Bjers

2025-11-06

Varför föds det så få barn – och vad kan samhället göra åt det?

Stockholm, i samarbete med Svensk Demografisk Förening och Stockholms universitets demografiska avdelning (SUDA)

Seminariet tog upp den rekordlåga nativiteten i Sverige och Norden och varför nedgången bryter mot tidigare mönster. Representanter från utredningar i Norge och Finland samt svenska demografer diskuterade möjliga förklaringar och om (och hur) politiska åtgärder kan påverka utvecklingen.

Medverkande: Rannveig Kaldager Hart, Anna Rotkirch, Gunnar Andersson, Martin Kolk, Helen Eriksson

2025-11-11

Att avskaffa demokrati - hur svårt ska det vara?

Stockholm

Samtalet utgick från förslag om att göra grundlagsändringar svårare, som ett skydd mot auktoritära omsvängningar. Samtidigt diskuterades kritiken: att ett starkare "låssystem" också kan minska folkviljans genomslag.

Medverkande: Torbjörn Tännsjö, Ludvig Beckman, Jenny Björkman

Magnus Linton, författare och redaktör på IFFS modererade samtalet om vårt framtida beroende av batterier för att klara klimatomställningen och hur det står till med tillgången på sällsynta jordartsmetaller. Räcker de fyndigheter som finns?
BILD AV: HENRIC KARLSSON

**Institutet för
framtidssudier**

Box 591

101 31 Stockholm

Besöksadress: Holländargatan 13

Telefon: 08-402 12 00

Ett av de i efterhand mest diskuterade inslagen på 2025 års upplaga av sakprosafestivalen Sakli(g)t blev samtalet "Världen efter Gaza", med författarna Göran Rosenberg, Johannes Anyuru och Cecilia Uddén. Seminariet inleddes av poeten Ida Börjel, som läste ur sin nyaste diktsamling *Röd anemon* (Bonniers 2025), där hon utgår ifrån förtryck, ockupation och reaktion i Gaza.

FOTO: ERIKA KARLSSON

